

İDARE

. Dahiliye Vekaletin Aylık Mecmuası .
Yıl: 10 İkinciteşrin 1937 Sayı: 116

RESMÎ KISIM

Atatürkiin senelik nutku

Başvekilin Mecliste okuduğu program

Takdirnameler

Çalışma raporları

Talimatnameler

MAKALELER

Demiğrafik inkılâp

S. Sabit Aykut

Yüksek idare kadrosundaki memurların yetiştirilmeleri ve tayinleri hakkında beynelmilel anket

Haşan Şükrü Adal

Resmî Kısım

Reisicumhur Atatürk'ün nutuklarüs Hükümet programının bastırılarak dağıtılması hakkında

Karar. No : 1020

Reisicumhur Atatürk'ün, beşinci devrenin üçüncü yılını açarken Millet ve Hükümete Meclis kürsüsünde verdiği yüksek ve kıymetli direktifleri ihtiva eden büyük nutuklarile onun tatbikini gösteren ve Büyük Millet Meclisinin tasvibine mazhar olan Hükümet programının iki kısımdan mürekkeb bir broşür halinde bastırılarak bütün memlekete dağıtılmasına karar verilmiştir.

10/11/1937

**Reisicumhur K. Atatürk'ün, Türkiye Büyük
Millet Meclisinin beşinci intihab devresinin
üçüncü toplanma yık m açarken Heyeti
Umumiyede irad buyurdukları nutuk**

Beşinci devrenin üçüncü yılını açıyorum.

Her şeyden önce, sevgili Kamutay arkadaşlarımla, yeni çalışma yılı başlangıcında, karşı karşıya bulunmaktan duyduğum derin sevinç ve saadeti ifade etmeliyim. (Alkışlar) Sizi, yüksek saygı ile selâmlar ve bu çalışma yılınızın da, millet ve memleket için feyizli başarılarla bezenmesini dilerim. (Alkışlar).

Sayın Millet Vekilleri,

Memnuniyetle görmekteyiz ki Cümhuriyet rejimi, yurdumuzda huzur ve sükûnun en iyi yerleşmesini temin etmiş bulunuyor. Vatandaşlar ve bu yurttan oturanlar, Cümhuriyet kanunlarının eşit şartları altında kendileri için hazırlanan hürriyet, refah ve saadet imkânlarından âzami istifade etmektedirler.

Milletimizin lâıyk olduğu yüksek medeniyet ve refah seviyesine varmasını alıkoyabilecek hiç bir engel düşünmeğe yer bırakılmadığını ve bırakılmayacağını huzurunuzda söylemekle bahtıyarım. (Alkışlar).

Tuncelindeki icraatımız neticeleri, bu hakikatin yakın ifadesidir.

İleri Hükûmetçiliğin şıarı, halkı, kudretine olduğu kadar şefkatine de samimiyetle inandırabilmesidir. Büyük, küçük bütün Cümhuriyet memurlarında bu zihniyetin, en geniş ölçüde inkişafına önem vermek, çok yerinde olur. (Alkışlar).

Hususî idarelerin geçen yılki faaliyetleri, verimli olmuştur. Ancak, hususî idareler ve belediyeler, büyük kalkınma savaşımızda başarı hasılasını artıracak vazifeler almalı ve hususile hayat ucuzluğunu temin edecek yerine göre tedbirler bulmalı ve salâhiyetlerini tam kullanmalıdırlar.

Şehircilik işlerinde de teknik ve plânlı esaslar dahilinde çalışmak lâzımdır. Bunun için belediyelerimizi türeli bir surette aydınlatmak, kılavuzlamak işle uğraşacak, merkezde, bir teknik büro kurulmasını tavsiye ederim.

Kendine, inkılâbın ve inkılâpçılığın çeşitli ve hayatî vazifeler verdiği Türk vatandaşının sağlığı ve sağlamlığı her zaman, üzerinde dikkatle durulacak millî meselemizdir.

Sağlık ve Sosyal Yardım Vekâletinin bu mesele üzerindeki sistemli çalışmaları yüksek Kamutayı memnun edecek mahiyette inkişaf etmektedir.

Aynı Vekâlet, kendine verdiğimiz göçmen işlerini de sosyal ve ekonomik politikamıza uygun olarak başarı ile görmektedir.

Vekâletin, «Sağlam ve gürbüz nesil, Türkiyenin mayasıdır» prensibini pek iyi kıvrıyarak çalışmakta olduğunu takdire değer bulurum.

Yüce Saylavlar,

Bilindiği gibi, biz, yurt emniyeti içinde fertlerin emniyetini de, lâıyk olduğu derecede göz önünde tutarız.

Bu emniyet, Türk Cümhuriyeti kanunlarının, Türk hâkimlerinin teminatı altında, en ileri şekilde mevcuttur. Kanunlarımızda yaptığınız bazı tadiller ve kabul buyurduğunuz «Meşhut Cürümler kanunu», bu maksada kuvvetle hizmet etmiştir.

Adlî bünyemizin ve kanun dizîğimizin; daima bu yönden incelemelerle, Türkiyenin dinamik hayatına, hiç şaşmadan uygunlukları temin edilmelidir. Bu lüzum karşısında, Kara ve Deniz Ticaret Kanunlarımızın ekonomik bünyemizdeki inkişafı daha uygun hale getirilmesinde zaman geçirilmemek yerinde olur. Bir de, şu nokta üzerinde durmama izin vermenizi rica edeceğim : Emniyet ve hak işlerde alâkalı usullerde ve kanunlarda, kolaylık, çabukluk, açıklık ve kesinlik esas olmalıdır. Bu sebeble, vatandaşların icra dairelerde olan ilişkilerini kolaylaş - tırmak kasdile yapılan etütlerin, bir an evvel kanun haline getirilmesini tavsiyeye lâıyk bulurum. Bu işaret ve tavsiyelerimin, iyi karşılanacağına şüphe etmem; çünkü, her sahada olduğu gibi, adlî usuller ve kanunlar sahasında da, Türk Cumhuriyetinin ve onun yüksek, değerli Kamutayının anlayışı ileri anlayıştır.

Şimdi arkadaşlar, ekonomi hayatımızı gözden geçireceğim. Derhal bildirmeliyimki, ben, ekonomik hayat denince; ziraat, ticaret, sanayi faaliyetlerini ve bütün nafia işlerini, birbirinden ayrı düşünülmesi doğru olmayan bir kül sayarım. Bu vesile ile şunu da hatırlatmalıyım ki, bir

millete müstakil hüviyet ve kıymet veren siyasî varlık makinasında, devlet, fikir ve ekonomi hayat mekanizmaları, birbirlerine bağlı ve birbirlerine tabidirler; o kadar ki, bu cihazlar birbirine uyarak aynı ahenkte çalıştırılmazsa hükümet makinesinin motris kuvveti israf edilmiş olur, ondan beklenen tam verim elde edilemez. Onun içindir ki, bir milletin kültür seviyesi, üç sahada; devlet, fikir ve ekonomi sahalarındaki faaliyet ve başarıları neticelerinin hasılasile ölçülür.

Sayın Millet Vekilleri,

Millî ekonominin temeli ziraattır. Bunun içindir ki, ziraatta kalkınmaya büyük önem vermekteyiz. Köylere kadar yayılacak programlı ve pratik çalışmalar, bu maksada erişmeyi kolaylaştıracaktır.

Fakat bu hayatî işi, isabetle amacına ulaştırabilmek için, ilk önce, ciddi etütlere dayalı bir ziraat siyaseti tesbit etmek ve onun için de, her köylünün ve bütün vatandaşların kolayca kavrayabileceği ve severek tatbik edebileceği bir ziraat rejimi kurmak lâzımdır. Bu siyaset ve rejimde, önemli yer alabilecek noktalar başlıca şunlar olabilir:

Bir defa memlekette topraksız çiftçi bırakılmamalıdır. (Alkışlar). Bundan daha önemli olanı ise, bir çiftçi ailesini geçindirebilen toprağın, hiç bir sebep ve suretle, bölünemez bir mahiyet alması.. Büyük çiftçi ve çiftlik sahihlerinin işletebilecekleri arazi genişliği, arazinin bulunduğu memleket bölgelerinin nüfus kesafetine ve toprak verim derecesine göre sınırlanmak lâzımdır.

Küçük, büyük bütün çiftçilerin iş vasıtalarını arttırmak, yenileştirmek ve korumak tedbirleri, vakit geçirilmeden alınmalıdır. Her halde, en küçük bir çiftçi ailesi bir çift hayvan sahibi kılınmalıdır; bunda, ideal olan öküz değil, beygir olmalıdır. Öküz, ancak bazı şartların henüz temini güç bölgelerde hoş görülebilir. Köylüler için, umumiyetle pulluğu pratik ve faydalı bulurum. Traktörler, büyük çiftçilere tavsiye olunabilir. Köyde ve yakın köylerde,

müşterek harman makinaları kullandırmak, köylülerin ayrılamıyacağı bir adet haline getirilmelidir.

Memleketi; iklim, su ve toprak verimi bakımından ziraat bölgelerine ayırmak icab eder. Bu bölgelerin her birinde, köylülerin gözlerde görebilecekleri, çalışmaları için örnek tutacakları verimli, modern, pratik ziraat merkezleri kurulmak lâzımdır.

Bugün, devlet idaresinde bulunan çiftliklerin ve bunların içindeki türlü ziraat - sanayi kurumlarının bir kısmı; ziraat hayat ve faaliyetinin bütün sahalarında, her türlü teknik ve modern tecrübelerini ikmal etmiş olarak bulundukları bölgelerde en faideli ziraat usul ve san'atlarını yaymaya hazır bulunmaktadır. Bu, Vekâlet için, büyük kolaylıklar temin edecektir. Ancak, gerek mevcut olan ve gerek bütün memleket ziraat bölgeleri için yeniden kurulacak ziraat merkezlerinin, sekteye uğramadan tam verimli faaliyetlerini; şimdiye kadar olduğu gibi, devlet bütçesine ağırlık vermeksizin kendi gelirlerde kendi varlıklarının idare ve inkişafını temin edebilmeleri için, bütün bu kurumları birleştirerek geniş bir işletme kurumu teşkil olunmalıdır.

Bir de, başta buğday olmak üzere, bütün gıda ihtiyaçlarımızla endüstrimizin dayandığı türlü iptidai maddeleri temin ve harici ticaretimizin esasını teşkil eden çeşitli mahsullerimizin ayrı ayrı her birinde, miktarını arttırmak, kalitesini yükseltmek, istihsal masraflarını azalt - mak, hastalık ve düşmanlarla uğraşmak için gereken teknik ve kanunî her tedbir, vakit geçirilmeden alınmalıdır.

Orman servetimizin korunması lüzumuna ayrıca işaret etmek isterim. Ancak, bunda mühim olan, koruma esaslarını; memleketin türlü ağaç ihtiyaçlarını devamlı olarak karşılaması icab eden ormanlarımızı muvazeneli ve teknik bir surette işleterek istifade etmek esasile makul bir surette telif etmek mecburiyeti vardır. Buna büyük Kamutayın, lâıyk olduğu ehemmiyeti vereceğine şüphe yoktur.

Sayın Millet Vekilleri,

Dış ticarete takip ettiğimiz ana prensib, ticaret muvazenemizin aktif karakterini muhafaza etmektir. Çünkü, Türkiye tediye muvazenesinin en mühim esasını, hu teşkil eder.

Son yılların rakkamları ve geçirdiğimiz senenin bugüne kadar gösterdiği seyir ve istikamet, takip ettiğimiz prensibin elde edilmiş müsbet neticelerini göstermektedir.

Kontenjan usulü, muayyen anlaşma şartlarımızı kabul etmiş memleketler için büsbütün kaldırılmıştır. Bu memleketlerden piyasanın kayıtsız, şartsız ithalât yapabilmesi temin edilmiştir.

Dış ticaret politikamızın hususiyeti şudur : İç ve dış vaziyet icaplarını daima karşılamak suretile seyirlerine intibak etmek.

İç ticarete gelince, bunda, en önde gördüğümüz esas, teşkilâtlandırma ve muayyen tipler üzerinde işleme ve rasyonel çalışmadır.

Kesin zaruret olmadıkça, piyasalara karışılmaz; bununla beraber, hiç bir piyasa da başı boş değildir. Sırası gelmişken, Cümhuriyetin tüccar telâkkisini de kısaca i- fade edeyim: Tüccar, milletin emeği ve üretimi kıymetlendirilmek için, eline ve zekâsına emniyet edilen ve bu emniyete liyakat göstermesi gereken adamdır. (Bravo sesleri ve Alkışlar). Bu bakımdan, ihracatçılar hakkındaki kanun, murakabe hakkındaki kanun, teşkilâtlandırma hakkındaki hükümler, müsbet neticelerini vermektedir.

İhracat mallarımızın, Hükümetin yakın kontrolü altında, satışlarının teşkilâtlandırılması mühimdir. Bunu göz önünde tutan Ekonomi Vekâleti, geçen yıl içinde : İçdarda, Ege, Trakya bölgelerinde türlü mevzulara aid satış kooperatifleri teşkil etmiş ve onları faaliyete geçirmiştir. Önümüzdeki yıl içinde, başta fındık olmak üzere, diğer

belli başlı mahsullerimizi de, alâkalandıran birlikleri vücuda getirmelidir.

Sayın arkadaşlar,

Endüstrileşmek, en büyük millî davalarımız arasında yer almaktadır. Çalışması ve yaşaması için ekonomik elemanları memleketimizde mevcut olan büyük, küçük her çeşit sanayii kuracağız ve işleteceğiz. (Alkışlar). En başta vatan müdafaası olmak üzere, mahsullerimizi kıymetlendirmek ve en kısa yoldan, en ileri ve refahlı Türkiye idealine ulaşabilmek için, bu bir zarurettir.

Bu kanaatle, beş yıllık ilk sanayi plânının geri kalan ve bütün hazırlıkları bitirilmiş olan birkaç fabrikasını da, sür'atle başarmak ve yeni plân için hızlanmak icab eder.

Endüstrileşme karar ve hareketimize mütenazır olarak bugünkü mevzuatımızda düşünülecek tadiller ve ilâve edilecek bazı yeni hükümler vardır. Bunların başlıcalarını şöyle hülâsa edebiliriz:

Sermayesinin tamamı veya büyük kısmı Devlete aid ticarî sanayi kurumlanıl malî kontrol şeklini; bu burumların bünyelerine ve kendilerinden istediğimiz ticarî usul ve zihniyetle çalışma icaplarına sür'atle tevfiik etmek. Bu gibi kurumlar m bugünkü usullerle çalışabilmelerine ve inkişaf etmelerine imkân yoktur.

Mevcut Gümrük Tarifeleri Kanununda da, bugünkü politika ve temayülümüze uygun tedbirleri yapmak lâzımdır.

Diğer mühim nokta, daha evvel de işaret ettiğim, gibi, memlekette, hususile bazı bölgelerde, göze çaracak e- hemmiyet alan hayat pahalılığı mevzuu ile uğraşmak.. Bunun için ilmi bir tetkik yapılmalı ve tesbit edilecek sebeplerile radikal ve plânlı şekilde mücadele edilmelidir. (Alkışlar).

Küçük esnafa ve küçük sanayi erbabına muhtaç oldukları kredileri kolayca ve ucuzca verecek bir teşekkül

vücuda getirmek ve kredinin, normal şartlar altında, ucuzlatılmasında çalışmak da çok lâzımdır.

Türkiyede Devlet madenciliği, millî kalkınma hareketile yakından alâkalı, mühim mevzulardan biridir.

Umumî endüstrileşme telâkkimizden başka, maden arama ve işletme işine, her şeyden önce, haricî tediye vasıtalarımızı, döviz gelirimizi arttırabilmek için, devamı ve hususî bir ehemmiyet vermeye mecburuz.

Maden Tetkik ve Arama Dairesinin çalışmalarına azarnî inkişaf vermesini ve bulunacak maddelerin, ranta- bilite hesapları yapıldıktan sonra, plânlı şekilde hemen işletmeye konulmasını temin etmemiz lâzımdır. Elde bulunan madenlerin en mühimleri için, üç yıllık bir plân yapılmalıdır.

Ereğli şirketini satın aldığımızı ve Ereğli kömür havzasında rasyonel bir istihsal plânının, günün meselesi olduğunu biliyorsunuz. Bunun ikmali çabuklaştırılarak, kömür istihsalâtımız kısa bir zamanda, en az bir misli arttırılmalıdır.

Diğer taraftan, Maden Tetkik ve Arama Dairesinin, Divriki sahasında bulduğu ve cevher nisbeti itibarile ehemmiyetli olan demir madeninin sür'atle işletilmesine geçilmeli ve Karabük demir - çelik sanayimiz ihtiyaç plânı dışındaki kısmının ihracatına başlanılmalıdır. (Alkışlar).

Liman işlerinde modern ve plânlı çalışma ve tarifelerdeki tenzilâtın uyandırdığı memnuniyetin verimli neticeleri, ticarete dikkati celbetmiştir. Bu yolda devam edilmesinde isabet olacaktır.

Ekonomik bünyemizdeki inkişaf, deniz nakliye vasıtaları ihtiyaçlarını her gün arttırmaktadır. Yeni sipariş edilen gemilerden bir kısmı, önümüzdeki ilk baharda gelmiş bulunacaktır. Fakat bunlar, bu günden görülmekte olan ihtiyaç hacmine cevap verecek adet ve nisbette değildir.

Yeni gemiler inşa ettirmek ve bilhassa eski tersaneyi,

ticaret filomuz için hem tamir, hem yeni inşaat merkezi olarak faaliyete getirmek esbabını temin etmek lâzımdır. (Bravo sesleri ve alkışlar).

Şu günlerde, Yüksek Meclise, Su mahsulleri ve Deniz Bank hakkında bir lâyiha gelecektir. Mevzuunun, yüksek alâkanızı çekeceğinden şüphe etmiyorum.

Arkadaşlar,

En güzel coğrafi vaziyette ve üç tarafı denizle çevrili olan Türkiye; endüstrisi, ticareti ve sporu ile, en ileri denizci millet yetiştirmek kabiliyetindedir. Bu kabiliyetten istifadeyi bilmeliyiz; denizciliğ, Türkün büyük millî ülküsü olarak düşünmeli, ve onu az zamanda başarmalıyız. (Alkışlar).

Ekonomik kalkınma; Türkiye'nin, hür müstakil, daima daha kuvvetli, daima daha refahlı Türkiye idealinin, bel kemiğidir. Türkiye bu kalkınmada, iki büyük kuvvet serisine dayanmaktadır:

Toprağının iklimleri, zenginlikleri ve başlı başına bir servet olan coğrafi vaziyeti; ve bir de, Türk milletinin, silâh kadar, makine de tutmıya yaraşan kudretli eli ve millî olduğuna inandığı işlerde ve zamanlarda, tarihin akışını değiştirir celâdetle tecelli eden, yüksek sosyal benlik duygusu. (Sürekli Alkışlar).

Sayın Millet Vekilleri,

Demiryolları bir ülkeyi medeniyet ve refah nurlarile aydınlatan kutsal bir meşaledir.

Cümhuriyetin ilk senelerinden beri, dikkatle, İsrarla üzerinde durduğumuz demiryolları inşaat siyaseti, hedeflerine ulaşmak için, durmadan başarı ile tatbik olunmaktadır.

Şark ve cenupta, Sivas, Diyarbakır gibi, büyük menzillere varan hatlar, geçen yıl içinde, Sivas - Malatya iltisakile birbirine bağlanmıştır. Zonguldağa varmış olan hat dahi, bu zengin kömür havzasını, iç vatana bağlamış bulunuyor.

Sıvastan sonra, şarka doğru uzayıp gitmekte olan hat da, ilk menzili, Divrike varmıştır. Bu kol, önümüzdeki yıl, Erzincana ulaşmış bulunacaktır. Diyarbakırdan şarka uzanacak hattın da inşasına başlanmıştır.

Şark demiryollarının satın alınmış olduğunu bilirsiniz. Cenupta Nusaybine giden hattan maada, yurd içinde bütün demiryollarının idare ve işletilmeleri, Cümhuriyet Hükümetinin elindedir. (Alkışlar).

Demiryollar inşaatımızın inkişafı, İran transit yolunun inkişafına ve motorize edilmesine de hizmet etmiştir.

İstanbuldan itibaren başlıyan Avrupa turist yolunun asfalt olarak inşasına devam olunmaktadır.

Bu tarz inşaatın, bir plân dahilinde, memleketin diğer sahalarına da teşmili, beklediğimiz millî başarılarıdır.

Şose ve köprüler inşaatı inkişaf etmektedir. Demiryolları inşa siyasetimizin tatbiki yılları içinde, (78) köprü, geçişe açılmış bulunuyor. (23) köprü de, inşa halindedir. Bu köprüler, her biri başlı başına birer fen ve san'at eseri olarak, yeni nesillere, Cümhuriyetin armağan abideleri olacaktır. Demiryol hatlarımızı iç sahalara bağlayacak ve bu hatların bir an evvel millî ekonomik kalkınmaya azamî hizmetini temin edecek olan kara yolu inşaatı, önümüzdeki devrelerde teksif ve bir plân dahilinde tevsi edilmek lâzımdır.

Her bölgenin ihtiyacına göre, istasyonlarda tamamlayıcı tesisat da yapılmak ve muhtelif malların lâzımı gibi şevkini temin edecek teknik şartları haiz vagon mevcudunu artırmak zaruridir. Bunda da, büyük himmetlerin esirgenmemesini dilerim.

Su ve imar işlerine, dikkatle devam edilmektedir.

Posta - Telgraf - Telefon işlerinde esaslı bir inkişaf vardır. Bununla beraber, şehirler arasındaki telefon muhabereleri işinin bir an evvel tamamlanmasına çalışılmalıdır.

Ankarada yeni bir radyo istasyonunun inşasına başlanmış olduğunu, memnuniyetle kaydedirim.

Sivil Hava Yolları İdaresi, Devlet teşkilâtı arasında, modern bir idare halinde yer almıştır.

Bütün teknik şartlar ve emniyet icabları. içinde çalışmakta olan bu idarenin, büyük şehirlerimizin hepsi a- rasında, en modern muvasala yolu rolünü bir an evvel i- faya başlaması, ve arsiulusal hatlarla da, kendi vasıtala- rile, irtibt tesis eylemesi imkânı, az zamanda teminini beklediğimiz önemli işlerdendir.

Arkadaşlar,

Bütün Devlet cihazlarının canlılığı, gürbüzlüğü, işlemesi bakımından büyük dikkatle üzerinde durulması gerekli olan malî hayatımıza temas ediyorum.

Cümhuriyet bütçelerinin taayyün eden ve daima kuvvetlenmesi gereken müşterek hususiyetleri, yalnız denkli oluşları değil, aynı zamanda, koruyucu, kurucu ve verici işlere, her defasında daha fazla pay ayırmakta olmalarıdır.

Bu politikamızın, millî faaliyet üzerinde derhal yaratmaya başladığı tesirdedir ki, bütçe tahmin rakkamlarımız, yalnız tahakkuk etmekle kalmıyor, daima fazla ile de kapanmaya başlamıştır.

1936 senesi bütçesi, tahmine ve 1935 yılı varidat tahakkuklarına göre, 22 milyon fazla ile kapanmıştı. 1937 bütçesinin de, bu güne kadar gösterdiği seyir, aynı ümidi, fazlasile verecek mahiyettedir.

Bu netice; memleket ekonomisinin inkişafını, halkın refaha ulaşmakta olduğunu ifade ettiği gibi, aynı zamanda, halk için çalışan bir Hükümetin, halkın menfaatine o-

arak aldığı tedbirlerdeki isabeti de teyid etmektedir.

Samimî bir bütçeye ve hakikî bir tediye muvazenesine dayanan paramızın filî istikrar vaziyetini, kesin surette muhafaza edeceğiz.

Her nevi malî taahhüdlerimizi, günü gününe yerine

getirmek suretile, Devlet itibarını ve malî sermaye Ve eshamı muhafaza ve takviye hususunda bütün tedbirleri almak ve bu mevzuda dikkatli bulunmak umdemizdir. (Alkışlar).

Devlet varidatının inkişafını, yeni vergiler ihdasından ziyade, devamlı bir programla mevcut vergilerin tarh ve cibayet usullerinin İslahında aramak lâzımdır. (Bravo sesleri ve Alkışlar).

Son iki sene zarfında hayvanlar, tuz, şeker, çimento, petrol ve benzin, elektrik, ibtidaî maddeler resim ve vergilerinde yapılan ve her biri % 30 - 50 nisbetinde bir vergi indirilmesini ifade eden tahfiplerin, istihsalin teşviki bakımından, vatandaş ve memleket için müsbet ve hayırlı neticeler verdiğini görmekteyiz.

Hayvan Vergisi ve Buhran ve Muvazene Vergileri üzerinde tetkikler yapılarak bütçe muvazenesi esasını bozmayacak surette tedricen tahfif çareleri düşünülmelidir. (Alkışlar).

Bundan başka memleketimizde yetişmiyen ibtidaî maddeler, ve istihsal maliyeti üzerinde tesir yaparak, dış memleketler mamulâtı ile rekabeti güçleştiren her nevi vergi ve resimler kaldırılmak lâzımdır.

Gerek bu mevzular üzerinde çalışırken, gerek her hangi bir malî karar alırken, ilk gözönüne getireceğimiz şey, millî faaliyet ve millî istihsal, yani verginin bizzat ana menbâı üzerinde yapacağı tesirler olmalıdır. Maliye memurları da, İç İşleri memurları gibi, halkla daimî teması olan teşkilâtır. Bunların da, halk ile temaslarında, halk için çalışan bir halk Hükümetinin tabîî vasfı olan azamî dikkat ve ihtimam göstermek ve azamî emniyet ve inan vermek şiarlarının inkişafına, bilhassa itina etmeleri lâzımdır. (Alkışlar).

Cümhuriyet rejiminde, nef'i hazine demek; kanunun hazine lehine tesbit ettiği hakla, kanunun mükellefi karşılaştırdığı vazifeyi gayet denk bir halde elde tutmak de

mek olduğunu bir an hatırdan uzak tutmamak önemli prensibimizdir. (Bravo sesleri ve Alkışlar).

İnhisarlar mevzuunda itina edilmesi icab eden esas, bu kurumların malî monopol, ticarî teşekkül ve millî valorizasyon kurumu karakterlerinin dikkatle telifidir.

Harice, bütün satışları ve ihracat mevzuu, daha yakından meşgul olmağa değer mahiyettedir.

Gümrüklere gelince; bunda, tesisata, çalışma usullerine ve kanunî mevzular bakımından gerekli ıslah tedbirlerine hız verilmek icab etmektedir.

İnhisar mamulâtının fiyatları üzerinde yapılan tenzilât, satışları artırmıştır.

Bu usulün daima dikkatte bulundurulması faydalı olur.

Arkadaşlar,

Büyük davamız, en medenî ve en müreffeh millet olarak varlığımızı yükseltmektir. (Alkışlar).

Bu, yalnız kumrularında değil düşüncelerinde temelli bir inkilâp yapmış olan büyük Türk milletinin dinamik i- dealidir. Bu ideali en kısa bir zamanda başarmak için, fikir ve hareketi, beraber yürütmek mecburiyetindeyiz. Bu teşebbüste başarı, ancak, türeli bir plânla ve en rasyonel tarzda çalışmakla mümkün olabilir. Bu sebeple, okuyup yazma bilmeyen tek vatandaş bırakmamak; memleketin büyük kalkınma savaşının ve yeni çatısının istediği teknik elemanları yetiştirmek; memleket davalarının ideolojisini anlayacak, anlatacak, nesilden nesile yaşatacak ferd ve kurumları yaratmak; işte bu önemli umdeleri en kısa zamanda temin etmek, Kültür Vekâletinin üzerine aldığı büyük ve ağır mecburiyetlerdir.

İşaret ettiğim umdeleri, Türk gençliğinin dimağında ve Türk milletinin şuurunda daima canlı bir halde tutmak, üniversitelerimize ve yüksek okullarımıza, düşen başlıca vazifedir.

Bunun için, memleketi şimdilik üç büyük kültür böl-

gesi halinde mütalea ederek; garp bölgesi için İstanbul Üniversitesinde başlanmış olan ıslâhat programını daha radikal bir tarzda tatbik ederek Cümhuriyete cidden mo - dern bir üniversite kazandırmak; merkez bölgesi için, Ankara Üniversitesini az zamanda kurmak lâzımdır; ve doğu bölgesi için Van Gölü sahillerinin en güzel bir ye - rinde, her şubeden ilk okullarile ve nihayet üniversitesile modern bir kültür şehri yaratmak yolunda, şimdiden filiyata geçilmelidir. (Alkışlar).

Bu hayırlı teşebbüsün, doğu vilâyetlerimiz gençliğine bahşedeceği feyiz, Cümhuriyet Hükümeti için ne mutlu bir eser olacaktır. (Alkışlar).

Tavsiye ettiğim bu yeni teşebbüslerin, eğitmen ve öğretmen ihtiyacını ziyadeleştireceği şüphesizdir. Fakat bu cihet, hiç bir vakit işe başlama cesaretini kırmamalıdır. Vekâletin, geçen yıl içinde, bu yönden yaptığı tecrübeler, çok iimid verici mahiyettedir.

Türk Tarih ve Dil Kuramlarının Türk millî varlığını aydınlatan çok kıymetli ve önemli birer ilim kurumu mahiyetini aldığını görmek, hepimizi sevindirici bir hâdisedir. (Alkışlar).

Tarih Kurumu; yaptığı kongre, kurduğu sergi, yurd içindeki hafifler, ortaya çıkardığı eserlerle, şimdiden, bütün ilim dünyasına kültürel vazifesini ifaya başlamıştır. (Alkışlar).

İlk resim galerimizi de, bu yıl açmış bulunuyoruz.

Geçen, yıl, Ankarada kurulan Devlet Konservatuvarı; müzikte, sahnede, kendisinden beklediğimiz teknik elemanian sür'atle verebilecek hale getirilmesi için, daha fazla gayret ve fedakârlık yerinde olur. Her çeşid spor faaliyetlerini, Türk gençliğinin millî terbiyesinin ana unsur - lanndan saymak lâzımdır. Bu işte, Hükümetin şimdiye kadar olduğundan daha çok ciddî ve dikkatli davranması, Türk gençliğini, spor bakımından da, millî heyecan içinde itina ile yetiştirmesi, önemli tutulmalıdır.

Sevgili arkadaşlarım,

Ordu, Türk ordusu!.. İşte bütün milletin göğsünü itimad gurur duygularile kabartan şanlı ad! (Sürekli alkışlar). Onu, bu yıl içinde, kısa fasılalarla iki defa, büyük kitleler halinde, yakından gördüm. Trakya ve Ege büyük manevralarında.. Disiplinini, enerjisini, subaylarının vukufu gayretini, büyük komutan ve generallerimizin yüksek sevk ve idare kabiliyetlerini gördüm; (Alkışlar) derin iftihar duydum, takdir ettim. (Alkışlar).

Ordumuz, Türk birliğinin, Türk kudret ve kabiliyetinin, Türk vatan severliğinin çelikleşmiş bir ifadesidir. (Alkışlar).

Ordumuz; Türk topraklarının, ve Türkiye idealini tahakkuk ettirmek için sarfetmekte olduğumuz sistemli çalışmaların, yenilmesi imkânsız teminatıdır. (Bravo sesleri ve alkışlar).

Teslihat ve teçhizat programımızın tatbikatı, muvaffakiyetle ilerliyor. Bunları memleketimizde yapmak emelimiz, tahakkuk yolundadır. Harp sanayii tesisatımızı, daha ziyade inkişaf ve tevsi için alman tedbirlere devam edilmeli ve endüstrileşme mesaimizde de ordu ihtiyacı ayrıca gözönünde tutulmalıdır. (Bravo sesleri ve alkışlar).

Bu yıl içinde, denizaltı gemilerini memleketimizde yapmaya başladık.

Hava kuvvetlerimiz için yapılmış olan üç yıllık program, Büyük Milletimizin yakın ve şuurulu alâkasile, şimdiden başarılmış sayılabilir.

Bundan sonrası için, bütün tayyarelerimizin ve motürlerinin memleketimizde yapılması ve harp hava sa - nayiimizin de, bu esasa göre inkişaf ettirilmesi iktiza eder. Hava kuvvetlerinin aldığı ehemmiyeti gözönünde tutarak, bu mesaiyi plânlaştırmak ve bu mevzuu lâıyk olduğa ehemmiyetle milletin nazarında canlı tutmak lâzımdır. (Alkışlar).

Büyük millî disiplin okulu olan ordunun; ekonomik, kültürel, sosyal savaşlarımızda bize aynı zamanda en lü-

zumlu elemanları da yetiştiren büyük bir okul haline getirilmesine, ayrıca itina ve himmet edileceğine şüphem yoktur. (Alkışlar).

Büyük Kamutay,

Dış siyasetimiz, geçen yıl içinde de, sulh ve arsiulusal emek birliği yolunda inkişaf etmiş ve yürüdüğümüz yönün değişmez olduğunu bir daha belirtmiştir.

Milletler cemiyetinin geçirmekte olduğu çetin safhalarda, Cümhuriyet Hükümeti, bu arsiulusal kuruma olan bağlılığını, her sahada göstermek suretile, sulh idealine en uygun yoldan ayrılmamıştır.

Büyük bir millî davamız olan Hatay işinin geçirdiği safhalar malûmunuzdur.

Milletler Cemiyeti yüksek idaresi altında cereyan etmiş olan müzakereler, Hatay halkının lâayık olduğu mesut ve müstakil idareye kavuşması yolunda amaçladığımız gayeyi temin edecek vesikaların kabul ve imzasile neticelenmiştir. (Alkışlar).

Yeni Hatay rejiminin meriyete girmesine, kısa bir zaman kaldı.

Bu rejimi, kendilerde en dostane bir zihniyetle emek birliği yapmış olduğumuz Fransızların, iyi niyetle ve amaçlanan gayeyi temin edebilecek şekilde tatbika başhyacaklarına şüphe edilmemelidir.

Yarınki Türk - Fransız münasebetlerinin dilediğimiz yolda inkişafına, Hatay işinin iyi bir yönde yürümesi, esaslı bir ölçü ve âmil olacaktır kanaatmdayım. (Alkışlar).

Balkan siyasetimiz, en mesut bir iş birliği yaratmakta devam ederek kendisine çizilmiş olan sulh yolunda her gün daha verimli neticelerle ilerlemektedir. (Alkışlar).

Cümhuriyet Hükümetinin, Şarkta takip edegelmekte bulunduğu dostluk ve yakınlık siyaseti, yeni bir kuvvetli adım attı. Sadabat'da, dostlarımız Efganistan, Irak ve İran ile imza etmiş olduğumuz dörtlü muahede,.

büyük bir memnuniyetle kayda değer sulh eserlerinden biridir. (Alkışlar).

Bu misakm etrafında toplanan devletlerin, aynı gayeyi takip eden ve sulh içinde inkişafı samimiyetle istiyen hükümetleri arasında, iş birliğinin, atide de hayırlı neticeler vereceğinden emin bulunmaktayız. (Alkışlar).

Cümhuriyet Hükümetinin, komşularile ve diğer büyük, küçük devletlerle olan münasebetlerinde, ahenkli bir istikrar ve inkişaf göze çarpmaktadır.

Sulh yolunda nereden bir hitab gelirse, Türkiye onu, tahalükle karşıladı ve yardımlarını esirgemedi. (Alkışlar).

İspanya hâdiseleri dolayısıyla, Akdeniz ve Karadenizde alınması gereken tedbirlere, Cümhuriyet Hükümeti, en geniş bir zihniyetle iştirak etti.

Dünyanın her tarafında olduğu gibi, bizi alâkalandıran sahalarda ve bu arada, Akdenizde, sükûn ve istikrarın korunması, bizim yakından ve alâka ile takip ettiğimiz bir mevzudur.

Şurasını da memnuniyetle kaydedebilirim ki şarkî Akdeniz ve Karadeniz sularile Balkanlarda ve Yakın Şarkta, geçen sene işaret ettiğim iyi münasebetler, aynile devam etmiştir.

Geçen senedenberi, dost ve müttefik devletlerin mühim ricalile bizim Devlet adamlarımız arasında karşılıklı ziyaretler vukua gelmiş ve bu, dostluklarımızın tezahürüne vesile olmuştur. (Alkışlar).

Hükümet, bu son sene zorfında, Devletlerle olan ticatî münasebetlerini, memleketin ekonomik bünyesine uyacak mukavele ve anlaşmalar yaparak tanzim etti.

Bunlar arasında Fransa, İngiltere, Almanya ve Sovyet Rusya ile aktedilen mühim ticarî anlaşmaları, bilhassa ka/detmek isterim. Hükümetin dış teşkilâtının; ekonomik kalkınma savaşımızla alâkalı daireleri için bilgi ve istihbarat ufkunu genişleten yardımcı birer daire olarak, çalışmalarını tanzim etmek lâzımdır.

Dış siyasetimizin ayırıcı vasfını kısaca anlatmış ol-

mak için, diyebilirim ki, tuttuğumuz siyasî yol ve hedeften ayrılmıyoruz. Son senelerde, arsiulusal münasebetlerde daimî değişiklikler olmasına rağmen, biz bu karışıklığın ortasında, sulh severlikle duygulu olarak, karşılıklı dostluklarımıza riayet ediyoruz; onların mahiyet ve dairelerini genişletmeye müsait zihniyetle arsiulusal vaziyet ve vazifemizi göz önünde tutarak çalışıyoruz. Bu yolda itina ile çalışmaya devam etmek, Hükûmete tavsiye edeceğim en doğru karar olduğu kanaatmdayım. (Alkışlar).

Aziz Millet Vekilleri,

Dünyaca malûm olmuştur ki, bizim Devlet idaresindeki ana programımız, Cümhuriyet Halk Partisi programıdır. Bunun kapsadığı prensipler, idarede ve siyasette bizi aydınlatıcı ana hatlardır. Fakat, bu prensipleri, gökten indiği sanılan kitapların doğmalarile asla bir tutmama - lıdır. Biz ilhamlarımızı, gökten ve gayipten değil, doğrudan doğruya hayattan almış bulunuyoruz (Alkışlar).

Bizim yolumuzu çizen; içinde yaşadığımız yurt, bağrından çıktığımız Türk milleti ve bir de milletler tarihinin bin bir facia ve ıztırab kaydeden yapraklarından çıkardığımız neticelerdir. (Alkışlar).

Elimizdeki programın ruhu, bizi yalnız bir kısım vatandaşla alâkalı kalmaktan meneder. Biz, bütün Türk milletinin hadimiyiz. Geçen yıl içinde, Parti ile Hükûmet teşkilâtını birleştirmekle vatandaşlar arasında ayrılık tanımadığımızı fiilen göstermiş olduk. Bu hâdisenin bizim, Devlet idaresinde kabul ettiğimiz «Kuvvet birdir, ve o milletindir», hakikatine uygun olduğu meydandadır. (Alkışlar) Kuvvetin yegâne kaynağı olan, Türk milletinin güzide Vekillerini, büyük bahtiyarlıkla eğilerek selâmlarım. (Sürekli Alkışlar).

İcra Vekilleri Heyetine itimad beyan olunduğuna dair

Karar. No : 1015

Başvekil Celâl Bayar tarafından Hükümetin programı okunduktan sonra, İcra Vekilleri Heyetince (364) reyle yani mevcudun ittifakile itimad beyan edilmiştir.

8/11/1937

**Başvekil Celâl Bayar tarafından 8/11/1937
tarihinde Heyeti Umumiyyede okunan
Hükümetin programı**

Sayın arkadaşlar;

Reisicümhur Atatürk'ün tayini ile Başvekâlet vazifesini üzerine almış bulunuyorum. Kendilerine takdim ettiğim İcra Vekilleri Heyeti listesini de tasdik etmiş bulunuyorlar.

Arkadaşlar;

Egemenlik ulusundur. Teşekkül eden her hükümetin «Teşkilâtı Esasiye Kanunu» hükümlerine uyarak programını Büyük Meclise arzetmesi ve itimat reyinizi istemesi lâzımdır.

Yüksek huzurunuzda her birinizi derin sevgi ve saygılarımla selâmlayarak ben de bu maksadla çıkmış bulunuyorum.

Bizim gibi parti hükümetlerinin kendilerine mahsus bir programı yoktur.

Takib edecekleri program şahıslarınızda ve Meclisin yüksek manevî şahsiyetinde kuvvetle, şerefle temsil edilmekte olan ve büyük Türk Milletinin arzu ve iradelerini toplıyan Cumhuriyet Halk Partisinin realist ve dinamik programıdır. (Alkışlar).

Hükümet, Şef'in bu kürsüden verdiği ana direktiflerin ışığı altında «daima daha kuvvetli, daima daha refahlı hür ve müstakil Türkiye» halinde ifade edilmesi de

..... 1190

mümkün olan bu programın başarılması işini, üzerine almış bulunuyor.

Arkadaşlar;

Harp sonrası kadar tarihte hiç bir devre ibret verici dersler ve Türk inkılâbının her adımındaki, büyük isabeti teyid edecek çeşidli vak'alar ve mücadelelerle dolu geçmemiştir.

Zamanımızda bir çok şeylerin yalnız daha kuvvetli olmak için değil ileri millet olarak var kalmak için yapılması bir zarurettir.

Ne bu kadar şerefli bir vazife ve ne de eğer vaktinde yapılmamış ise bu kadar ağır bir mesuliyet hiç bir nesle teveccüh etmemiştir.

Millî zaruret halinde görülen bir işin başarılması için sarfedilecek her hangi bir emek veya fedakârlık istihdaf edilen millî netice karşısında daima küçüktür.

Biz bu ana fikirlerle meşbu olarak çalışacağız ve daima her işte plân, program ve rasyonel çalışmayı temel olarak alacağız.

İleri teknik, sür'at, dikkat, takib fikri önü görüş çalışmalarımızın, ana vasfı olacaktır.

Bu bapta bir vazifenin devamlılığını ve canlılığını muhafaza ederek nesillere intikal edecek semereler verebilmesi için birinci derecede ve her şeye takdim en nazara a- lacağımız eleman memleketin emniyeti ve kültürü olacaktır.

Emniyetsiz hiç bir şey yapılamaz. Kültürsüz hiç bir şey yaşayamaz. Emniyet ve kültür her iyi, her devamlı şeyin ana temelidir.

Dahiliye işleri itibarile, arkadaşlar:

Cümhuriyet Türkiyesinde birçok memleketleri ke miren ve hükümetlerinin belli başlı meşgalesi halinde olan, iç siyasî davalar yoktur. Türk Hükümetinin Ve Türk milletinin müşterek emeli, millî ve ferdî faaliyetlerin her

sahada inkitasız devam etmesi ve semere vermesi için mevcut kat'î emniyet ve istikrar havasının idamesidir.

Şefin, milletimizin lâıık olduğu yüksek medeniyet ve refah seviyesine varmasını alıkoyacak hiç bir engel düşünmiye yer bırakılmadığı ve bırakılmıyacağı şeklindeki yüksek ifadeleri Türkiye Cümhuriyetindeki eşsiz emniyet ve istikrar havasının en büyük teminatıdır.

Parti programının emrettiği veçhile, bütün inkılâb neticelerini yurttaşların tam güvenliğini ve ulusal düzeni kanunlarımızla koruyan ve hiç bir hâdisе veya âmil karşısında sarsılmıyan hükümet otoritesini temel sayıyoruz.

Hususî idarelere ve belediyeler Şefin ilhamını takib ederek büyük kalkınma savaşımızda başarı hasılasını artıracak ve hususile hayat ucuzluğunu temin edecek vazifeler vereceğiz.

Plân dahilinde sıralıyarak başarmak istediğimiz başlıca işlerden bir kısmı da şunlardır:

Müstahsillerimizi sevindirecek bir mevzu olan ziraî asayiş kanun lâıyhasını bu devrede Meclise yetiştirmеđe çalışacağız.

Belediyeler beş senelik mesai plânı tanzimine sevkedi- lecek. Harita, imar plânı, su, ışık, kanalizasyon, kültür ve spor işleri, çocuk bahçeleri ve kısaca şehirlerin sıhhat ve güzelliğini alâkadar eden belli başlı işleri, plânlaştırılacak ve bu plânlar, Şefin işaret buyurdıkları veçhile; merkezde «belediyelerimizi türeli bir surette aydınlatmak, kı- lavuzlamak» vazifesile teşkil edilecek olan teknik büronun mütekaddim tedkik ve kontroluna tâbi olacaktır.

Belediyeler mesken, bina, yiyecek ve içecek gibi hayat ucuzluğunda Ölçüler Kanunu tatbikatı gibi alış veriş doğruluğunda müessir vazifeler alacaklardır.

Belediye gelirlerini artırmak için tedbirler alınacak ve şehir dahilindeki kara ve deniz nakliyelerinin ve diğer ticarî mahiyette umumî hizmet işlerinin peyderpey belediyelere devri temin olunacaktır.

İstanbuldan başlanarak coğrafi mevkii ve tabii güzelliği seyyah celbine müsaîd şehirlerimizin bir plân dahilinde ve bu maksadlarla imarına Devlet bütçesinden yardım edilecektir.

Polis teşkilâtını kazalara kadar teşmil edeceğiz ve şehirlerde belediye zabıtası polisler tarafından temin edilecektir. Polis ve âmirlerinin halkla olan münasebetleri ve halka karşı vazife ve hizmetleri için hususî kurslar tertib edilecektir.

Nüfus yazımı jandarma ve polis hakkındaki mesaiye her birine aid plânlar dahilinde devam edilecektir.

Yollarda kasabalarda seyrüseferin tanzimi için umumî bir kanun hazırlıyacağız.

Hulâsa olarak dahiliye teşkilâtımızın memleket dahilinde geniş miyasta ve plânlı bir surette ileri rehberlik vazifesini en iyi bir şekilde yapmak için cari mesaisine dikkat ve itina ile devam olunacaktır.

Sağlık işleri : Her zaman üzerinde ehemmiyetle durduğumuz millî meselemizdir.

Bu husustaki çalışmalara bir plân dahilinde genişlik vermek siyasetine devam edeceğiz.

Ana ve çocuk hayat ve sıhhatinin korunması için şimdiye kadar tesis edilmiş olan doğum ve çocuk bakım evleriyle çocuk bakım dispanserleri ve süt çocukları müşahede evlerinin sayılarının artırılması.

Köylerde doğum yardımlarını temin edecek köy ebesi yetiştirmek için köy ebe mektepleri tesisi.

Kaza merkezlerinin doktorsuz kalmamasının temini yolunda doktor sayısını ihtiyaç derecesine çıkarmak için alınmış tedbirlerin hızlandırılması.

Şehir, kasaba ve köylerimizin sıhhi vaziyetlerini ıslâh için içilecek su tesisatı, fennî mezbahalar tesisi vesaire gibi umumî sıhhat işlerinin tanzimi.

Vilâyet ve belediye hastahanelerinin sayı ve yatak adedlerinin çoğaltılması.

Sıtma, trahom, firengi ve verem gibi hastalıklara karşı yapılmakta olan fennî mücadelelerin teknik imkânların müsaide olduğu nisbette inkişaf ettirilmesi.

Programlaştırıp tahakkuklarına hız vereceğimiz başlıca işlerimizdir.

Aynı Vekâlete verilmiş olan göçmen işlerinin bu günkü plânlı vaziyetini idame ve yurd dışından gelecek Türklere malî vaziyetimizin imkân verdiği yardım ve kolaylığı göstereceğiz.

Sureti umumiyede geniş ve etraflı bir nüfus politika sini programlaştıracğız.

Adliyemize geliyorum.

Arkadaşlar:

«Yurd emniyeti içinde ferdlerin emniyetini de, lâıyk olduğu derecede gözönünde tutarız. Bu emniyet Türkiye Cümhuriyeti kanunlarının ve Türk hâkimlerinin teminatı altında en ileri şekilde mevcuddur.

Emniyet ve hak işlerde alâkalı usullerde ve kanunlarda kolaylık, çabukluk, açıklık ve kesinlik esas olmalıdır.

Şefin direktifidir; ve adliye işlerimizde rehberimiz olacaktır.

Hukukî mevzuatın ticarî ve İktisadî işlerle olan yakın alâkasına şüphe yoktur. Kanunlarımızı memleketin, ekonomik inkişafına ve bu günkü İktisadî hareket icablarına daha uygun bir hale koymak zarureti karşısındaız.

Kara ve deniz ticareti kanunları üzerindeki incelemeleri bu sene içinde bitirerek, Büyük Meclise arz etmek kararındaız.

İcra dairelerinin ıslahı ve muamelelerin daha ziyade emniyeti ve sür'atle yürütülmesinin ehemmiyeti, üzerinde duraklamağa ihtiyaç yoktur. Bu ıslahatın tam ve kati olmasını temin için İcra Kanununun mehazi olan İsviçre

..... 1194

Adliyesinin icra işlerinde bulunmuş, bir mütehassısı davet edeceğiz.

Üzerinde çalışıldıktan ve ihtiyaçlar tesbit, olunduktan sonra icra teşkilâtının vatandaşları icra dairelerde ilişkilerini en iyi bir şekilde kolaylaştıracak hale getirilmesi temin olunacaktır.

Meşhud Cürümler Kanunundan müsbet netice alınmıştır. Bu kanun tatbik sahasını genişleten yeni bir lâyiha teklif olunacaktır.

Mahkûmların, iş yerlerinde çalışmalarından kendileri için ve iş sahipleri için karşılıklı faydeler hasıl olmuştur. Bunların daha geniş mikyasta ve bilhassa maden işletmelerinde çalıştırılmaları mukarrerdir.

Medenî bir cemiyetin temeli, kanunlarının mutlak hakimiyeti ve fertleri arasındaki münasebetleri ileri hayat icaplarına uygun şekilde tanzim edebilmesidir.

Türk adliye mekanizması bu konsepsiyonla işlemekedir ve işlemekte devam edecektir. İleriyi kavrayış, bütün adlî mevzuatımızın esas vasfı olacaktır.

Adliye işleri hakkındaki mütalealarımızı bitirirken rejimimizin aleyhdarlığma karşı inkilâbımız istikrarı teyit için daha müessir kanunî tabirler almak kararında bulunduğumuzu ilâve etmek isterim. (Alkışlar).

Şimdi arkadaşlar :

Her zaman ve her işte isabet şaşmayan karakteri olduğunu tecrübe ile de bildiğimiz Şefin bir kül diye ifade ettiği ekonomik işlerden bahsedeceğim.

Önder, bu kürsüden şu hakikatları söylemiştir:

«Derhal bildirmeliyim ki, ben, ekonomik hayat denince; ziraat, ticaret, sanayi faaliyetlerini ve bütün nafia işlerini, birbirinden ayrı düşünülmesi doğru olmayan bir kül sayarım. Bu vesile ile şunu da hatırlatmalıyım ki, bir millete müstakil hüviyet ve kıymet veren siyasî varlık ma- kinasmda, Devlet, fikir ve ekonomi hayat mekanizmaları,

birbirlerine bağı ve birbirlerine tabidirler; o kadar ki, bu cihazlar birbirine uyarak aynı ahenkte çalıştırılmazsa Hükümet makinasının motris kuvveti israf edilmiş olur. Ondan beklenen tam verim elde edilemez.»

Onun büyük görüş ve ilhamlarının ifadesi olan parti programımız tarım, endüstri, madenler, ormanlar, tecim ve bayındırlık işlerini ekonomi başlığı altında toplamış bulunuyor.

Şefin ekonomik işlerde parolası en ileri teknik ile, plânlı ve en randımanlı şekilde çalışmasıdır.

Şef bunu bize çok yerlerde, rasyonelleşme kelimesile ifade etmişlerdir.

Ziraat, İktisad, Nafia ve hatta Maliye Vekâletlerinin uğraştıkları işlerin birbirinin kuvvetini azaltmıyacak ve bilâkis artıracak şekilde merkezî bir koordinasyona tâbi tutulması, rasyonel çalışmanın tabîî icabıdır. Bu istikamette çalışılacaktır. (Bravo sesleri).

Sayın arkadaşlar;

Türkiyede teknik ve rasyonel ziraî inkişaf meselesi Türkiye endüstrileşme savaşma gireli şimdiye kadar Türk tarihinde hiç bir devrede haiz olmadığı hususî bir ehemmiyet iktisap etmiş bulunuyor.

Biliyorsunuz ki bu günün ziraat tekniğı yalnız en fennî şekilde toprağın verdiğini istihsal etmek değil piyasa - nm istediğini ve istediğı nisbet ve şekilde topraktan almak demektir.

Bu bakımdan modern çiftçilik en çok bilgiye itinaya ihtiyaç gösteren en asil beşerî çalışmalar arasına girmiştir.

Böyle bir ziraî kalkınmayı her şeyden önce ekseriyeti köylü ve çiftçi olan halkımızın radikal kalkınması için, vasi topraklarımızın, iklimimizin, ve coğrafi vaziye-

timizin bahşettiği büyük imkânı ticaret muvazenemizde en kuvvetli eleman haline getirmek için ve nihayet endüstrileşme yolunda ilerleyen memleketimizde köylünün iştira kudretini, artırmak için ihmal edilemez bir zaruret sayıyoruz.

Böyle bir neticeye varmak için bu büyük millî işin bütün safhalarını ihtiva edecek esaslı ve etraflı bir plân üzerinde ısrarla çalışmak kararındayız.

Bu Plân mevzuat ve tedrisat usullerimizde yapılacak değişiklikleri ana tarım endüstrilerini en başta buğday olmak üzere toprak ürünleri politikamızın esaslarını hayvancılık ve bununla alâkalı meseleleri orman işlerini ihtiva edecek ve köylünün ayağına ileri tekniği ve neticelerini en kısa zamanda ulaştırmak ve millî ekonomi icaplarımıza en uygun gelecek ve halkça sevilip benimsenecek rasyonel bir ziraat rejimi kurmak ana fikri üzerine bina edilmiş bulunacaktır. (Alkışlar).

Şef, «millî ekonominin temeli ziraattir.» buyurmuşlar ve muhtelif direktifler vermişlerdir. Plâna bağlanarak tamamen tahakkuk ettirilecek olan bu direktifler aşağıdaki gruplarda toplanabilir:

Topraksız çiftçi bırakmamak; (Bravo sesleri)

İş vasıtalarını artırmak, iyileştirmek ve korumak;

Ziraat bölgelerine göre hususî tedbirler almak;

Çok; iyi ve ucuz istihsal temin etmek;

Topraksız çiftçi bırakmamak prensibi parti programımızın 4 üncü maddesine dayanır. Her Türk çiftçisini kâfi toprak sahibi etmek ve topraksız çiftçiye toprak dağıtmak için hususî istimlâk kanunları çıkarmak bu maddenin hükmüdür. Her Türk çiftçi ailesinin çalışarak geçinebileceği bir toprağa malik olmasını vatan için sağlam bir temel ve imar esası saymaktayız. Memlekette her bölgenin hususî şartlarına göre bir çiftçi ailesinin geçinebilmesi için muhtaç olduğu toprağa malik olmasını beheme-

hal temin etmek ve bu aile toprağının hiçbir sebep ve suretle parçalanmasına ve elden çıkmasına meydan vermemek lâzımdır. Her bölgenin nüfus kesafetine ve toprak verim derecesine göre büyük çiftçi ve çiftlik sahiplerinin işletebilecekleri arazi genişliğini sınırlandıracağız. Buna aid bir kanun lâyihasını biran evvel hazırlayarak büyük meclise takdim etmek kararındayız.

İş vasıtalarına gelince:

Umumiyetle büyük küçük bütün çiftçilerin iş vasıtalarını artırmak, iyileştirmek ve korumak için gereken kanunî ve teknik tedbirler alınacaktır.

Tercihan at olmak üzere en küçük çiftçi ailelerinin bile bir çift hayvana malik edilmeleri imkânının teminine çalışılacaktır. Bunun için kredi kolaylığı vergiden ve hacizden istisna gibi çarelere müracaat edilecektir.

Çiftçi elindeki iptidai ziraat aletlerinin bir program dahilinde fennî âletlerle tebdili için çalışılacaktır.

Şef, «köylüler için umumiyetle pulluğu pratik ve faydalı bulurum. Traktörler, büyük çiftçilere tavsiye olunabilir. Köyde ve yakın köylerde müşterek harman makinaları kullanırmak, köylülerin ayırlamayacağı bir âdet haline getirilmelidir.» buyurmuşlardır.

Mesaimize, bu neticeye götürecek istikamet verilecektir.

Şef, «memleketi, iklim, su ve toprak verimi bakımından ziraat bölgelerine ayırmak icab eder.» Buyurmuşlardır.

Rasyonel bir ziraî kalkınmayı teshil edecek olan bu yol takip edilecek ve her bölgenin özel şartları ve bu şartlara en uygun ziraat şekli ve mahsul nevileri tesbit edi - lerek programlarını hazırlamak ve bunları tahakkuk ettirmek üzere gereken kanunî teknik tedbirler alınacaktır.

Memleketin kudret ve refahını artırmak, ziraatte kalkınmağa bağlıdır. Atatürk, tutulacak yolu her fırsatta bize göstermiş ve bizzat ziraatie uğraşarak övünülecek eserler meydana getirmiştir. Bugün millete hediye etmiş oldukları çiftlikler en az müsait iklim şeraiti içinde bile teknikle, sebatla çalışmanın ne büyük neticeler verebileceğini, bütün memlekete filen gösteren fikir ve emek abideleri halindedir. Türk çiftçisi büyük kurtarıcısının bu en büyük dersini asil jestile birlikte daima minnet ve şükranla yad edecektir. (Bravo sesleri).

Hükümet de Atatürk'ün izinde yürüyerek bu çiftlikleri bütün müesseselerile bulundukları bölgeler ziraatinin kalkınması için ümüne çiftliği halinde idare ve inkişaf ettirmeği ve şimdiye kadar Devlet elinde bulunan ve bundan sonra ihtiyaca göre yeniden tedarik edilecek olan diğer çiftlikleri de bunlarla aynı idare sistemi altında toplayarak bulundukları bölgelerde en faydalı ziraat usullerini ve sanatlarını göstermek hizmetlerini genişletmeyi kendisi için vazife saymaktadır. Bu maksatla yakında yüksek huzurunuzda bir kanun lâyihası sunulacaktır.

Kuvvetli plânlı bir rasyonlization savaşı ziraat kalkınma davamızın en hayati muvaffakiyet unsurudur.

Haricî ticaretimiz bakımından büyük ehemmiyet verdiğimiz standardizationu, tam olarak tahakkuk ettirebilmek için bu istikamette itinalara, ekim anından itibaren başlamak icap eder.

Müstahsile çok çeşitli fakat azar azar değil her mahsulden imkân nisbetinde az çeşitli fakat çok miktarda istihsal terbiyesini vermek ve bunun en teknik ve iktisadi şekilde nasıl yapılabileceğini ve piyasaya nasıl sevk edileceğini öğretmek icap eder.

Her memleket bu davayı müstahsili teşkilâtlandırarak ve bilgiyi tam zamanında ve devamlı surette köylünün a- yağma kadar götürerek hal etmiştir. Ekim ve mahsul za-

manian, bağları tarlaları bahçeleri adım adım dolaşacak, köylüyü samimi alâkasına olduğu kadar müsbet bilgisine de inandıracak ve filen bu bilgisini gösterip isbat ede - bilecek geniş bir ziraatçı ordusu memleketimiz için idealdir. Bu istikamette çalışmalarımızı genişletmek azmindeyiz. (Bravo sesleri) .

Bu sene yayla mıntakasmda bu şekilde bir çalışmaya başlanacaktır.

Bütün zirai mahsullerimizi ticarete elverişli tiplere irca etmek, miktarlarını arttırmak ve bilhassa dış pazarlarda rekabeti düşünerek istihsal maliyetlerini azaltmak için devamlı ve dikkatli çalışmalar başta saydığımız vazifelerdendir.

Bu mevzuda :

Mahsullerin mikdar, kaiite ve maliyetlerine zarar veren ve yetiştiricilerin emeklerini ekseriya heba eden nebat v hayvan hastalık ve düşmanlarla mücadeleyle kuvvetlendirmek ve muhtelif bölgelerde ilmi tecrübeler yaparak bu mücadeleyi usulleştirecek ve memleket vasıtalarından istifade imkânlarını araştırarak istasyonları çoğaltmak.

Her çeşit mahsul için verimi ve kaliteyi yükseltip, maliyeti düşürmek bakımından en uygun ve faydalı fennî yetiştirme ve çalışma usulleri aramak ve iyi tohum, iyi fidan ve aşı temin etmek.

Ziraatte mühim amillerden olan toprak kuvvetini koruma vasıtalarını mürakabe altında bulundurarak bunların başka maksatlar için israf edilmemesine ve mem - lekette kimyevî gübre fabrikalarının sür'atle kurulmasına ehemmiyet vererek bu yoldan da toprak kuvvetinin artırılmasını temin eylemek büyük önem verdiğimiz işler olacaktır. (Alkışlar).

Toprak mahsullerimizin mikdar ve kıymet itibarile başında gelen buğdayın fiyatını değerinden aşağı düşür-

..... 1200

memek ve hem çiftiği, hem müstehlîki düşünerek korumak için alman tedbirleri idame ve genişletmek daimî bir stok muhafazasına imkân verecek yeni ambar ve silolar inşasına devam etmek kararındayız.

Hayvancılığın teşvikine, hayvan cinsinin ıslâhına ve çoğaltılmasına ve hayvan mahsulleri endüstrisinin ilerile- mesine âid olarak parti programının yüklediği vazifeyi dikkatle yerine getirmeğe çalışacağız.

Taze meyve ve sebze ticaretini iç ve dış piyasa bakımından teşkilâtlandırmayı, bilhassa taze meyve ihracatimizi teşvik, himaye ve hızlandırmayı lüzumlu ve faydalı görüyoruz.

Ziraat sanayii bilhassa üzerinde meşgul olacağımız mevzu olacaktır.

Bu arada sütçülüğe, süt sanayiine hususî önem vermekteyiz. Sırasile şehir ve kasabalarımızın temiz ve ucuz süt ve mamulâtı ihtiyacını temin edecek fabrikalar tesisine ve bununla ahenkli bir surette köylerdeki sütleri kıymetlendirecek ve satışı kolaylaştıracak kooperatifler teşkiline çalışılacaktır.

Şef, «orman servetimizin korunması lüzumuna, ayrıca işaret etmek isterim. Ancak, bunda mühim olan, koruma esaslarını; memleketin türlü ağaç ihtiyaçlarını devamlı olarak karşılaması icab eden ormanlarımızı mu - vazeneli ve teknik bir surette işleterek istifade etmek esasile makul bir surette telif etmek mecburiyeti vardır.» buyurmaktadır.

Bu direktifi takib edecek ve orman işletme ve idarelerinde ucuzluğu, kolaylığı vücade getirecek esaslar arayacağız.

Maden istihsali programımıza göre seneden seneye artacak olan sütun ve travers ihtiyaçlarını daha emniyetle karşılayabilmek için elverişli bölgelerde yeniden ökaliptüs ormanları yetiştirmeğe ve diğer bazı lüzumlu yerlerde de ağaçlıklar vücade getirmeğe çalışacağız.

Parti programının devletçilik prensibi için başlıca tatbik mevzuu olarak işaret ettiği orman işletmelerinde ana olacak bir malî müessese kurmağı da önde işlerden sayıyoruz.

Ziraat hayvancılık ve orman faaliyetlerinde bilgi ve ileri görgünün büyük tesiri Hükümetimizi bu bakımdan da esaslı tedbirler almağa sevk edecektir.

Verimli, teknik modern çalışmalarile çiftçilerimiz için en iyi nümune ve rehber olacağında şüphe etmediğimiz bölge çiftliklerinde çiftçi çocuklarını yetiştirmek üzere pratik çiftçilik okulları açmak kış kurslarile köylerde kız ve erkek çiftçi çocuklarını hazırlamak ve muhtelif istasyon, fidanlık ve okul gibi müesseselerimizde muayyen işlere mahsus ihtisas kursları tertip etmek ziraat orta okullarında ameliyat ve tatbikatı esas tutarak bu okullardan çıkacak gençlerin çiftçilere hakikî yol göstericilik yapabilmelerini temin eylemek Yüksek Ziraat Okullarında ciddî ve disiplinli bir akademik tahsil şartlarını tamamlainak ve ayrıca İlmî araştırmalarla ve esaslı tatbikat işleriyle uğraşacak mütehassıslar yetiştirmek için yüksek ihtisas merkezleri tesis etmek pratik bilgileri yayacak neşriyat ve filimlerden istifadeye ve sergi ve teşviklere ehemmiyet vermek bu tedbirlerden olacaktır. (Alkışlar).

Ekonomi Bakanlığı parti programının bu vekâleti alâkadar eden bütün direktifleri üzerinde faaliyettedir.

Bu faaliyetin esaslarını şu gruplarda toplayabiliriz:

İç ve dış konjonktüre uygun bir ticaret politikası.

Plânlı endüstrileşme.

Radikal bir maden politikası.

Toplu bir deniz programı.

Rasyonel çalışma havasını kuvvetlendirme.

Dış ticaret politikası :

Dış ticaret için parti programımızın 12 inci maddesile verilmiş direktifler malûmunuzdur. Bu direktifler Şef'in lisanında daha aydınlanarak:

Ticaret muvazenemizin aktif karakterini muhafaza etmesi.

Ticaret politikamızın, millî ve beynelmilel konjonktüre daima uyacak halde tutularak dinamik kalması şeklinde ifade edilmiş bulunmaktadır.

Bu esasları takiben tatbik ettiğimiz ve tatbikine devam edeceğimiz politikayı şöylece hülâsa edebiliriz:

1 — Karşılıklı kolaylık esas, iki taraflı anlaşma yolu.

2 — «En ziyade müsaadeye mazhar millet» klotunu, ithalât rejimi itibarile ancak kayıtlı olarak kabul etmek.

3 — Muayyen vaziyetteki memleketlerden, lehimize ticaret muvazenesi farkı istemek.

Bu prensipler bugünkü dünya ticaret şartları içinde bizi kliring yoluna sevk etmiştir.

Halen ithalât ve ihracatımızın yuvarlak rakama yüzde doksanını kliringli memleketlerle yapıyoruz.

Bununla beraber kliring sistemini behemehal aynen muhafaza için hiçbir arzumuz yoktur. Şekil ve isim en az bağlı olduğumuz şeylerdir.

Eğer bugünkü dünya konjonktürü değişir veya her hangi memleket bize ana maksadımızı temin edecek bir şekil teklif ederse veya millî ticaretimiz için temin ettiğimiz menfaatlar imkân verirse diğer bir şekle de gitmekte tereddüd etmeyiz.

Bu suretle Şefin işaret ettiği intibak elâstikiyetini daima muhafaza edeceğimiz tebarüz eder.

Hulâsa politikamız zaman ve ihtiyaca mütemadiyen uyan güdümlü ekonomi politikasıdır.

Bu yolda dikkatle yürünecektir.

İç ticarete :

Şefin emri çalışmalarımızın :

Teşkilâtlanma,

Muayyen tipler üzerinde işleme,

Rasyonelleşme ve rasyonelleştirme cepheleri üzerinde bilhassa teksifidir.

«Kesin zaruret olmadıkça piyasalara karışılmaz ve bununla beraber hiç bir piyasa da başı boş değildir.» ana direktifi verilmiştir.

Şef, «tüccar milletin emeği ve üretimi kıymetlendirilmek için eline ve zekâsına emniyet edilen ve bu emniyete liyakat göstermesi gereken adamdır.» demişlerdir.

Bu yalnız Kemalist rejimin fikirlerde ve düşünce tarzında başardığı muazzam inkılâbın değil Türk tüccara, adı bu memleketin en yüksek idealinin sinonimi olan Şef tarafından verilmiş en şerefli en büyük ve o nisbetlerde mes'uliyetli millî vazifenin ifadesidir.

Bunu, bütün ticaret alemimiz, şükranlarla ve çok derin bir huzur içinde karşı! amışdır.

Kemalist rejim, mülkiyet, ferdî mesai, ve çalışma kıymetini, ekonomik politikasının esası olarak almaktadır. (Alkışlar). Kemalist rejim, ekonomiyi bir teknik diye kabul etmektedir.

Fakat Kemalist rejim, millî menfaate uymayan, devamlı bir şahsî menfaat kabul etmemektedir ve etmiyecektir. (Bravo sesleri ve alkışlar).

Bu, İçtimaî ve millî benlik duygusu, daima şahsî varlık duygusunu yenmiş olan büyük Türk Milletinin ruhundan ve engin tarihinden fıskıran millî karakteridir. (Alkışlar).

Bu ruhun ve bu tarihin sembolü olan Şef, bize bunu kelime ve cümle halinde veriyor. Bu memlekette herkes, çalışmalarının her şeyden önce «daima daha kuvvetli, daima daha refahlı Türkiye» idealine ne derecelerde hizmet etmekte olduğunu düşünmeğe, ve hamlelerini ona göre ayar etmeğe mecburdur.

re ayar etmeğe mecburdur.

Bir tüccarın yalnız şahsî menfaatlarını düşünmesi demek, istifade ettiği menbaı kurutması demektir. Bu ancak kendisini bir kolonide farz eden adam tarafından dü-

şünülebilir. Türkiye böyle olmadığı için bu tarzda çalışmak isteyenlerin hareketlerine mâni olacak tedbirleri almakta gecikmiyeceğiz. (Alkışlar).

Millî tüccar demek rnenbaı olan millî istihsali daima feyizli tutmağı ve aynı zamanda onun, piyasa kalite ve miktar bakımlarından inkişafını her şeyden önce düşünmeğı vazife edinmiş adam demektir.

Millî tüccar demek, büyük kalkınma savaşında, rol almış adam demektir.

Millî tüccar demek bu milletin temiz, dürüst ahlâkının sözlerine ve imzalarına sadakatinin temiz çalışmasının modeli ve mümessili demektir.

Hiç bir kimse, bir tüccar kadar memleketi için iyi veya fena propaganda iyi veya fena bir fikir vasıtası olmak imkân ve mevkiinde değildir.

Şef'in Türk tüccara hitabının ihtiva ettiği bu yüksek ideolojinin muhafaza ve inkişafına bilhassa ehemmiyet verilecektir.

Piyasalara kesin ihtiyaç olmadıkça müdahale etmemek ve başı boş da bırakmamak.»

Bu direktifin, istihsale kadar uzanan cephe üzerine ehemmiyetle tatbik ve takibi lâzım vazifeler de vermekte olduğu meydandadır.

Müstahsilin rasyonel çalışması lâzımdır. Bildiğimiz gibi müstahsilin rasyonel çalışması demek, istihsal edilebilen şeyi istediğı miktar ve şekillerde vücuda getirmek ve değışmiyen vasıflar ile vaktmda piyasada hazır bulundurmaktadır.

Her hangi malı dünyada rakipsiz sanmak hatadır. Sureti umumiyyede toprak mahsullerimizin ve sanayi iptidaî maddelerimizin maliyetlerini rakib memleketler fiyatı ile behemehal serbestçe rekabete imkân verecek seviyede tutmak bu direktiften aynı zamanda çıkan manadır. (Bravo sesleri).

Bu mülâhazalardır ki sureti umumiyyede rasyonel ça -

hışmaya Şef'in işaret ettiği teşkilâtlandırma tip üzerine çalışma mesaisine hususî ehemmiyet vereceğiz.

Teşkilâtlandırma ve teşkitlânma kelimeleri ile kastedilen hareketin rasyonelleşme ve rasyonelleştirme gayeli ve münferiden ticarî hedefli bilûmum kurum şekilleri olduğunu tasrih etmemize lüzum yoktur.

Yine bu maksatla ve aynı karakterde olmak üzere hükûmetin yakın kontrolü altında satış kooperatifleri birlikleri teşkiline ehemmiyet vereceğiz.

1937 plânı bunlardan Iğdırda, Karsta, İzmirde, Trak-yada tesis edilecek ilk dördünü ihtiva ediyordu.

Bunların teşkil ve faaliyete getirildikleri malûmunuzdur.

Önümüzdeki yıl fındıktan başlayarak diğer belli başlı mahsullerimize aid teşkilât mesaisile geçecektir.

Bu meyanda, birlik teşkili fikrine tamamen muvazi bir inkişaf göstermesi lâzım gelen tarım kredi kooperatiflerinin de tevessü ve taaddüdü; ve mevcutlarından icab edenlerin tanzim ve islâhı için tedbirler almaktır.

Ciddî ve sebatlı bir standardizasyon politikası ciddî ve rasyonel çalışmanın bir zarureti olarak üzerinde ehemmiyetle durduğumuz ve duracağımız bir mevzudur.

«Murakabe nizamnamesi» ne bağlamak namı altında bugün yapmakta olduğumuz hareketlerin, ancak bu istikamette atılmış birer adım olduğunu ve hakikî standar - dizasyonun ne gibi başarılarla da ihtiyaç gösterdiğini bilmiyor değiliz.

Bunları da bir an evvel temine ehemmiyetle çalışıyoruz.

Bugün yaptığımız şeyler, bugünkü vaziyetin ticaret bakımından zarurî ve bugünkü şartların tahakkuk bakımından mümkün gösterdiği işlerdir.

Müstahsil arasında bu tarzda çalışmaların icab ettireceği fazla itinalar, tüccar arasında alışılmış yolun değişti-

..... 1206

rilmesindeki zorluklardan bahsedenler olmuştur ve biz bu istikamette ilerledikçe ihtimal daha bahsedecekler de olacaktır.

Bunlara karşı şimdiden söyleyeceğimiz şey: Standardizasyon işinin millî mahiyeti ve millî işlerde hiç bir tereddüt ve müşkülâtın mevzuubahs olamayacağıdır.

Bir malın üzerinde, Türkiye menşeinin görülmesini, hariç nazarında o malın kalitesinin teminatı haline millî bir davadır, bu bakımdan kanunî müyyideleri ve kontrol teşkilâtımızı kuvvetlendireceğiz (Alkışlar).

Şimdi endüstrileşme kısmına geliyorum.

Şef diyor ki:

«Endüstrileşmek, en büyük millî davalarımız arasında yer almaktadır. Çalışması ve yaşaması için ekonomik elemanları memleketimizde mevcut olan büyük, küçük her çeşit sanayii kuracağız ve işleteceğiz. En başta vatan müdafaası olmak üzere, mahsullerimizi kıymetlendirmek ve en kısa yoldan en ileri ve refahlı Türkiye idealine ulaşabilmek için bu bir zarurettir.»

Arkadaşlar,

Büyük sanayi hareketinin on sekizinci asırda nasıl başladığını ve o tarihlerde Avrupamn her hangi köşesinden daha ileri olmak şartile mevcut ve bugün eserlerine aid nûmuneler müzelerimizde mahfuz Türk tezgâh sanayiinin makinalaştırılmadığı kapitülasyonlar yüzünden müdafaa da edilemediği için büyük endüstri mamulâtı seli karşısında nasıl silinip gittiğini bilirsiniz.

Mutlak istiklâlin temin sosyal ve siyasal bünyesine aid inkılâblarmı ikmal ve bu bakımlardan bugün dünyada pek

az memlekete nasip olan istikrar ve emniyet durumunu tesis etmiş olan Türkiye, Lozanda yırttığı kapitülasyonların Türk topraklarına dalmış son meşum izini de kökünden söküp atmak istiyor. (Bravo sesleri ve Alkışlar).

Millî dava;

Bu kat'î tasfiyenin de bir an evvel başlanarak Türki- yenin lâıyk olduğu refah ve emniyet bulması Türk çiftçinin mahsulünü dahilde kıymetlendirebilmesi Türk müstehlikin mümkün olanı dahilde bulması imkânının temin edilmesidir.

Biz «otarşist» değiliz, fakat Türkiyede ekonomik şartları mevcut ve millî ekonomi bakımından yapılması kabil veya zarurî her şeyi yapmak ve yaptırmak azmindeyiz. (Bravo sesleri ve alkışlar).

Fakat ferdî mesai veya sermayenin bugün için yetmediğı veya gidemediğı işlerde, millî korunmanın gerektirdiğı hususlarda, millî emniyeti ve umumî menfaati temin etmek, ferdî mesai ve sermayenin çeşitlenip büyümesini kolaylaştırmak için devlet iş başına geçecektir.

Bu bakımdan Kemalist rejimin karakteri yapıcı ve yaptırıcı olması ve bazı memleketlerde olduğı gibi mevcut çeşitli sınıflar menfaati arasındaki mücadeleleri uzatırmak değil umumî ve ferdî çalışmaya ve menfaate hizmet gayesini gütmesidir.

Temeli : Türk milletinın umumî menfaati Türkiyenin ekonomik kabiliyeti ve imkânları ahenkli bir millî ekonomi manzume ve cihazbanması Türk vatanında doğup serpilmesi millî idealdir.

Şefin bize verdiğı emir ve ideoloji budur.

Bildiğiniz gibi ilk beş yıllık sanayileşme plânımız 1934 de neşredilmiştir.

..... 1208

Geniş manasile en rasyonel çalışma esasını da ihtiva eden bu ilk plân hazırlıkları bitmiş, ve onların da inşalara geçilmesi, gün meselesi haline gelmiş bir iki fabrika istisna edilirse tamamen ve şimdiden realize edilmiştir de-nebilir

Bunların millî ekonomi bakımından temsil ettiği kudret hakkında bir fikir vermek için reorganize ettiğimiz Bakırköy bez, ve inşaatı plân dahilinde ilerlemekte olan Karabük demir ve çelik fabrikaları da dahil edilmek suretile gayri safi imalât kıymetlerinin 150.000.000, safi istihsal kıymetlerinin 129.000.000, kullandıkları ham madde kıymetlerinin 21.000.000, tahsis olunmuş sermaye yekûnunun 60.000.000, Türk lirası olduğunu ifade edebiliriz. (Bravo sesleri).

1 inci beş senelik program harici olarak Karabük de- mir-çelik fabrikaları grubuna şehirlerimizin muayyen devre zarfında içme suyu tesisatına malik olmaları hakkındanki kanunu nazara alarak bir çelik boru fabrikası da ilâve edilmiştir. (Bravo sesleri).

Yine ilk beş senelik program harici olarak sun'î gübre imali, doıayısıle, memleketin zirai kalkınması ile alâkalı bir hamızı azot fabrikası Doğu ve Orta Anadolu çimento ihtiyaçlarını karşılamak üzere 60.000.000 ton istihsal kudretinde bir çimento fabrikası, Doğuda 10.000 iğlik bir iplik fabrikası kurulması hakkındaki mesaimiz hayli ilerlemiştir. (Bravo sesleri).

Şefin emrettiği ikinci endüstrileşme plânı için hazırız. Bütçe imkânlarını temin ettikten ve tâli tetkiklerini de tamamladıktan sonra huzurunuza geleceğiz.

Küçük sanayie, el sanayiine, turistik sanayie büyük en-

düstri hamlemize muvazi bir ehemmiyet vereceğiz. Bu, zaten büyük sanayi karakterimizin kendiliğinden de doğurup inkişafa götüreceği bir netice olacaktır.

Bu babta bir kanun lâyihası takdim edilmek üzeredir.

Şimdi Şefin işaret ettiği maden politikamıza geliyorum:

Şef diyor ki :

«Türkiyede devlet madenciligi milli kalkınma hareketile yakından alâkalı mühim mevzulardan biridir.

Umumî endüstrileşme telâkkimizden başka maden a- rama ve işletme işine her şeyden önce haricî tediye vasıtalarını döviz gelirimizi arttırabilmek için devamı ve hususî bir ehemmiyet vermeye mecburuz.

Maden tetkik ve arama dairesinin çalışmalarına azamî inkişaf vermesini ve bulunacak madenlerin rantabilite hesapları yapıldıktan sonra plânlı şekilde hemen işletmeye konulmasını temin etmemiz lâzımdır. Elde bulunan madenlerin en mühimleri için üç yıllık bir plân yapılmalıdır.»

Arkadaşlar;

Tetkikata ve vesaika dayanarak vardığımız kanaat Türkiyenin bugünün en mühim maden sanayiini tesise imkân verecek ham maddelere ve sınaî ihtiyaçlarımız için ve aynı zamanda dış ticaretimiz için mühim toprak altı servetine malik olduğudur.

Şefin emrettiği üç senelik plân derhal yapılacak ve yine bu kürsüden emrettikleri kömür istihsalâtımız üç senelik plân devresinde en az bir misli artırılması ve Divrikide bulunmuş olan yüksek tenörlü demir madeninin Karabük plân haricinde kalacak miktarının ihracı işine başlanacaktır.

Türkiyeyi saha saha ve bir plân dahilinde aramak vazifesü Eti Bankı teşkil buyurmuşunuz.

Bunların mesailerinin Şefin irşad ve işareti istikame-

..... 1210

tinde ilerleyiş tarzını muhtasaran arzutmeme müsaade edeceğinizi ümit ederim.

Memleketimizde mevcut maden servetleri hakkında her gün bir gün evvele nazaran daha etraflı malûmata malik bulunuyoruz.

Bu suretle, geçmiş olan kısa müddet zarfında Gülemanda bulduğumuz enternasyonal ölçüde kıymeti haiz krom madeni ile Kuvarshane bakır madenini ve ehemmiyeti herkesçe malûm olan Ereğli kömürleri işletmesini ele aldık. Senelerdenberi muattal duran Erganideki zengin bakır madenlerimizin tesisatım ikmal için ciddî faaliyete geçtik.

Elde edilmiş neticeler, arama tetkik ve işletme işlerimize yep yeni bir hız vermemizi teşvik edecek mahiyettir. Bu hızı da verdik ve vereceğiz.

Şef, «elde bulunan madenlerin en mühimleri için üç yıllık bir plân» işareti verdiler.

Şüphe yok ki kömür, Türkiyenin çeşitli bakımlardan bu maksatla göz önüne alacağı madenlerin başındadır.

Ereğli kömür havzamızın taş kömürü istihsalâtı, Türkiye Cümhuriyetinin teessüsü tarihinden itibaren 418.000 ton yıkanmış kömürden başlayarak 1936 senesinde 1.588.000 tona balığ olduğunu bilirsiniz.

Bu devamlı artma, bizi memnun edecek bir netice olmakla beraber memleketin günden güne artan sanayii, nakliyat ve ev mahrukatı ihtiyaçlarını önlemek ve yine dış piyasalarından gittikçe artan talepleri karşılamak maksadile kömür istihsalimizi daha geniş bir mikyasta artırmak lüzumu aşikârdır.

Esasen kömür madenlerimizin devamlı istihsal imkânlarını korumak için kömür havzamıza rasyonel istihsal usullerinin sokulması da bu günkü dünya tekniğinin kat'î icablarımdandır.

Bunun için iptidâî bir halde kalmış olan maden teşhizatımızı yenilemek ve mâden işçilerimize daha mükem -

mel çalışma ve yaşama şeraiti temin etmek onlara madenciliği sevdirmek lâzım gelmektedir.

Programımıza göre büyük kömür âmillerimizin istih-saiâtı 196 senesine nazaran:

1938	senesinde yüzde	55
1939	» »	75
1940	» »	110 artmış olacaktır.
1941	»	bu artış nisbeti yüzde 120 yi bula - çaktır.

Bunun rakkam halinde ifadesi, 2.700.000 ton yıkanmış kömürdür.

Biz küçük âmillere de vazife vereceğiz. Mamafih küçük âmillerin istih-salleri bu müddet içinde aynen baki kaldığı takdirde bile umumî istih-salâtımız 3.000.000 ton yıkanmış kömüre çıkmış bulunacaktır.

Bu günkü iç ve dış piyasaların vaziyeti aynen baki kalmak şartile istih-salâtımızla mütenasib olarak artacak olan ihracatımızın memleketimize temin edeceği fazla döviz miktarı ise 1938 senesinde 2.500.000 liradan başlayarak 1941 senesinde 5.500.000 liraya yükselmiş olacaktır.

İstih-sali artıracak elemanlar arasında işçi iskânı işine büyük ehemmiyet vermek istiyoruz.

Havzanın kömür tahmilâtını kolaylaştırmak ve bilhassa kış mevsimindeki müşkülâtın önüne geçmek için Zonguldağı varmış olan kömür hattımızı 4 kilometrelik bir kısımla mühim bir istih-sal merkezi olan Kozluya kadar tenidid etmeyi çok muvafık görmekteyiz.

Kömür mevzuu münasebetile memleketimizin muhtelif mahallerindeki liğnit zuhuratının işletilmesine bir mukaddime teşkil etmek üzere Kütahya Vilâyetindeki bazı liğnitleri ele almak tasavvurunda olduğumuzu arzederim.

Kömürden sonra mevzuumuzda bakır, ikinci mühim yeri tutar.

Ergani bakırının tesisat ve inşaatına başladığımızı arzetmiştim.

..... 1212

Senede 7.500 ilâ 10.000 ton saf bakır çıkaracak olan bu müessese gelecek sene nihayetinde istihsalâta başlamış olacaktır.

Ele aldığımız ve işletmeye koyduğumuz Kuvarshane bakır madeni de bize senede 2.000 ilâ 2.500 ton saf bakır verecektir.

Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü tarafından yapılan tedkikata göre Artvin Vilâyetinde Murgul bakır madeni de bu günün şartları içinde işletmiye müsaid görülmüştür.

Bu madeni de senede 8 ilâ 10 bin ton saf bakır alınacak veçhile işletmiye karar verdik.

Murgul, senede 400 ilâ 500 bin ton ham bakır cevheri işliyeceği için memleketimizin mühim maden merkezlerinden biri olacaktır. Bakır madenlerimizin tesisatı ikmal edilip hepsi işletmeye geçmiş bulunduğu tarihte yani üç sene sonra senevi istihsalâtımız ceman 20.000 ton saf bakır bulacaktır. Bunun ihraç kıymeti bu günkü piyasalarda cari vasatı fiyata nazaran senede 6.000.000 milyon Türk lirasıdır.

Şef, Divrik demir yatağının bir an evvel işletilmesi lüzumunu ehemmiyetle işaret buyurdular.

Divrik mıntakasmda Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü tarafından keşfedilerek tedkikatı yapılan demir yatağının sathında 15.000.000 ton demir cevheri mevcut olduğu tespit edilmiştir. Cevher yatağının daha derinlere kadar imtidad etmesi umulmaktadır.

İsveç ve Uralm meşhur magnetitleri ayarında olan bu cevherin vasati demir tenörü yüzde 6' raddesindedir.

Aynı mıntakada ve Haşan Çelebi civarında jeolojik tedkik devam etmektedir. Yakın bir atide işletilmeğe başlanacak olan Karabük demir-çölik fabrikalarımızın ihtiyacı da derpiş edilerek bu madenin sırf ihraç maksadile şimdiden işletmiye alınmasını programımıza idhal edeceğiz.

Senede şimdilik 500.000 ton demir cevheri ihracı esa-

sına göre ayarlamayı düşündüğümüz bu maddenin ihraç kıymeti senede 2 ilâ 2,5 milyon lira raddesinde olacaktır.

Yine bu mevzula alâkalı olarak size bahsedeceğim simli kurşun ve altın istihsalâtı vardır.

Maden Tedkik ve Arama Enstitümüz iki, üç seneden beri memleketimizin muhtelif mahallerinde tesadüf edilen ehemmiyetli simli kurşun zuhuratı üzerinde tedkikat yapmaktadır.

Bu müddet zarfında yapılan yer hafriyatı ve ihzarat Bulgardağ ve Keban madenlerimizin işletmeye müsaid olduğunu isbat etmiş bulunuyor.

Bu iki madeni ele alıp istihsalâta geçmek arzusundayız.

Keban madeninde iyi evsafa ve işletmeyi muhik kılacak miktarda simli kurşun Bulgardağ madeninde ise altın ve simli kurşun cevheri mevcuttur.

Yapılan projelere göre bu madenlerde lüzumu olan tasfiye tesisatı vücuda getirilmek suretile senede 1.000.000 Türk lirası kıymetinde kurşun, altın ve gümüş istihsali kabil olacaktır.

Yukarda bahsolunan bütün madenlerin tam randımanla çalışmaya başladıkları zaman döviz membaimıza 14.000.000 Türk lirası ilâve edilmiş olacak ve memlekette iş hacmi de bu nisbette artmış bulunacaktır. (Alkışlar).

İşletmeye konulması takarrür eden yukarıki madenlerin tesisine geçmekle beraber bununla müvazi bir surette yürüyecek ve müstakbel programlar için yeni yeni işletme mevzuları temin edecek olan arama işlerini sistem dahilinde devam ettirmek istiyoruz.

Arama hafriyatına ve ihzar ameliyatına tâbi tutulması muvafık görülen daha muhtelif maden yataklarıımız mevcuttur ;

Kurşun zuhuratından Denek, Prajman, Gümüşhane gibi;

Bakır zuhuratından Espiye, İliç gibi;

Antimuvan zuhuratından, Turhal ve Göynük gibi;

..... 1214

Krom zuhuratından Dalaman, ve Elâziz Vilâyeti gibi;

Bunları ve memleketin henüz meçhul bulunan diğer yeraltı servetlerini jeolojik bakımdan birer birer tedkik vazifesini üç senelik maden programı meyânmda Maden Tedkik ve Arama Enstitüsüne verdik; çalışacaklardır, me-sud sürprizler temenni ederiz.

Petrol arama mevzuuna gelince:

Memleketimizde şimdiye kadar yapılan aramalar her ne kadar hemen işletmeye geçmeyi muhik kılacak bir netice vermemişse de petrolculük bakımından kuvvetli addedilebilecek emarelere tesadüf edilmiştir.

Sondaj yapılan sahalardan maada Mardin Vilâyetinde. Adanada, Trakyada ve Van civarında 10 kadar diğer bazı müsaid strüktürlerin mevcudiyeti tesbit edilmiş bulunmaktadır.

Bu sahalarda esaslı sondaj ameliyeleri yapılmadıkça mühim petrol hâzineleri bulunup bulunmadığı hakkında doğru bir fikir sahibi olabilmekliğimize maddî imkân yoktur.

Binaenaleyh, tesadüf ihtimallerini arttırmak ve taharri müddetini kısaltmak için sondajları çoğaltmak ve Maden Tedkik Arama Enstitüsünün teçhizatını ve elemanlarını ona göre takviye etmek lâzım gelmektedir.

Şimdi arkadaşlar, Şefin deniz ticaretile alâkalı olan emirlerine geliyorum:

Şef diyor ki:

«En güzel coğrafi vaziyette ve üç tarafı denizle çevrili olan Türkiye endüstrisi, ticareti ve sporu ile en ileri denizci millet yetiştirmek kabiliyetindedir. Bu kabiliyetten istifadeyi bilmeliyiz. Denizciliği Türkün büyük millî ül-küsü olarak düşünmeli ve onu az zamanda başarmalıyız.»

Türk milleti, Atatürk'ün bu işaretini onun her işareti gibi, kendi öz arzusu kendi ruhunu da kavuran bir öz dilek gibi sevinçle karşılamıştır. Onun iradesi gibi bu isteğinin de bütün bir milletçe his ve muhabbet birliği ile benimse-

neceğinden şüphe yoktur. Topraklarının ucu deniz olan bir milletin hudud, halkının kudret ve kabiliyetinin hududu demektir.

Türk milleti Şefin iradesi istikametinde böyle bir seviyeye varmağı bundan sonra milli bir vazife olarak tahakkuk ettirmeye koyulacaktır.

Hükümetin bu işlerde takib edeceği hareket muhtelif usul ve şekillerle idare edilen mevcut deniz müesseseleri- mizi bir elde toplamak ve bir plân dahilinde çalışmaya sevk etmek suretile başlayacaktır.

Yüksek tedkikinize arzı derdest bulunan «Deniz Bank» Kanunu projesi bu neticeyi temin etmek maksadile hazırlanmış bulunuyor.

Memleketimizin zirai ve sınaî hayatındaki inkişaf ve memleket iç piyasalarının demir ve kara yolile tedricen deniz yollarına bağlanmasındaki ilerleşiş hem. memleket sahilleri arasında hem de memleketten dışarıya ve dışarı - dan memlekete olan münakale ihtiyacımızı günden güne artırmaktadır.

Bu mes'ut inkişaf bizi millî kadro ve esaslı bir plân dahilinde :

Küçük kabotaj vesaiti ihtiyacı,

Büyük kabotaj vesaiti ihtiyacı,

Ve bunları temin edecek millî tesisat ve teçhizat, mevzuları üzerinde ehemmiyetle düşünmiye ve çalışmaya sevk etmektedir.

Ecnbi kumpanyaların, aralarında birleşerek vakit vakit yüksek navlun empoze etmek istemelerinden ihracat piyasamız müteessirdir. Millî iktisad menfaatimiz de bu yönden tedbir almamızı icap ettirmektedir. Bu itibarla millî şilepçiliğimizi yüksek teknikle teşkilâtlandırmıyar çalışacağız. Fakat bir inhisar tesisi düşünmediğimizi derhal ilâve edebilrm. (Bravo sesleri).

Alman tersanelerine sipariş ettiğimiz 14 yeni yolcu vapuru kabotaj ihtiyacımızı tatmine kâfi gelmiyecektir. Bu

noktadan da mevcut tonajımızı yeniden artırmak lüzumunu bir zaruret halinde duyuyoruz.

İhtiyacımız olan gemileri dahilde yapmak prensibine çok kıymet veriyoruz.

Memleketimizde bir an evvel bir demir sanayii tesis etmek için sarfedilmiş gayretin istihdaf ettiği mühim hedeflerden birisi de zaten bu idi.

İşi iki etapta plânlaştırmak kararındayız:

Üç senelik birinci plân devresinde İstanbulda eski tersane mevkiinde yeni bir tersane kuracağız. Bu tersane bidayette ikisi 5.000 tonilâtoya kadar diğer ikisi 1.000 tonilâtoya kadar olmak üzere dört gemiyi aynı zamanda inşa edebilecek kudrette olacak ve yük gemisi yapıldığı takdirde istihsal edilecek netice tonaj bakımından daha üstün olacaktır. (Alkışlar).

Tam randımanla çalışmağa başladığı vakit günde 1.500 amele çalıştıracak ve millî emek karşılığı olarak senede lâakal 1.000.000 lira kazandıracak olan yeni tersanemiz ikinci plân devresinde makine akşamını da imal edecek hale getirilecektir. (Alkışlar).

Diğer taraftan mevcut tamirat fabrikamızla havuzlarımızı tevsi için İstinye Dok Şirketini satın alarak bu fabrikaya ilâveya karar vermiş ve pazarlığını bitirmiş bulunuyoruz.

Mühim limanlarımızda işletme servislerini tanzim ve tahmil ve tahliye vasıtalarını her birinin hususiyetlerine uygun şekillerde modernleştirerek masraflarını ve dola - yısıle tarifelerini tenzil için çalışmalara devam edeceğiz.

İstanbulda modern tesisata malik transit satışlar da yapacak bir kömür deposu tesis olunacaktır. Diğer limanlarımızda ihtiyaç derecesinde iskeleler yapmak, mevcutları ıslâh etmek ve bütün bunlarla beraber memlekette deniz sevgisini yaşatacak olan deniz sporlarını teşkilâtlandırmak ve himaye etmek kararındayız.

Memleketimizde balık ve sünger gibi deniz mahsullerini değerlendirmek hedefi ile hazırlanmış olan bir kanun

projesini yakında yüksek meclisinize sunacağımızı kaydederim.

Bu proje, aynı zamanda İş Kanunumuzun hududu haricinde kalan balıkçı tayfalarına aid hükümleri de ihtiva edecektir.

Nihayet Şef'in, rasyonel çalışma imkân ve havasını kuvvetlendirmek hedefli irşatlarına geliyorum:

Türkiyede hayat ucuzluğu, memleketin sarılmış bulunduğu kalkınma ve endüstrileşme savaşı bakımından da tesis ve muhafazasına birinci derecede ehemmiyet vermemiz lâzım gelen bir mevzudur. Bunun için üç sene evvel Türkiyenin iktisadi bakımdan tetkik ettirilmesi maksadile Amerikadan getirttiğimiz heyet gibi ilmi bir heyeti tavzif ve hayat pahalılığı ve elemanlarını birer birer tesbit ettirerek radikal bir mücadele plânı yapacağız.

Şef, «Küçük esnafa ve küçük sanayi erbabına muhtaç oldukları kredileri kolayca ve ucuzca verecek bir teşekkül vücuda getirmek ve kredinin normal şartlar altında ucuzlatılması direktifini vermişlerdir .

Kabul buyurmuş olduğunuz Halk Bankası ve Halk Sandıkları Kanunu malûmunuzdur. Memleketimizde diğer sahalarda çalışan kredi müesseselerinin çoğalmakta bulunmasına rağmen bu çeşit küçük kredi ihtiyacını tatmin yolu çok dardır.

Bir kaç kredi müessesesi istisna edilirse bunlar için hemen hemen, gizli tefeciden başka müracaat edilecek kapı yoktur.

Halk Bankası ve halk sandıkları bu boşluğu dolduraçaktır. Bu banka ve sandıklarının esas mukaveleleri küçük kredinin hususiyetleri göz önünde tutularak hazırlanmıştır.

Küçük kredi meselesini hal içinde Devletin iktisadi olduğu kadar İctimaî olan bir mükellefiyeti de vardır.

Şefin emrini yerine getireceğiz.

«Normal şartlar altında kredinin ucuzlatılmasına çalışmak» hususundaki direktiflerine gelince:

..... 1218

Kredi; tahakkuk ettirmek istediğimiz ekonomik millî kalkınma faaliyetinin muharrik kuvveti olduğuna göre, büyük kıymeti aşikârdır. Bunun için yüksek meclisinize bir Kanun lâyihası takdim edeceğiz.

Diğer taraftan alâkadarların kredi alabilmelerini kolaylaştırmak için bir plân dahilinde umumî mağazalar tesis ve varant üzerine muamele yapılmasını temine çalışacağız. (Bravo, güzel sesleri).

Şef, bu kürsüden vaki irşadları arasında bazı mevzuatımızda yapılması faydalı tadel veya ilâvelere de işaret buyurmuşlardır. Türkiye yalnız umumî buhranı göğüslemek kudretini göstermiş memleket değil aynı zamanda bu buhran ortasında büyük millî kalkınma savaşı davasını başarı ile ilerletmeye muvaffak olmuş memleketidir. (Alkışlar).

Kanunlarımızın, memleketimizde hergün ilerleyen ve çeşitlenen ihtiyaç ve faaliyetler icablarını karşılayacak şekillere getirilmesi ve yeni yeni mevzuat lüzumu aşikârdır.

Şef, bilhassa gümrük kanunumuza işaret buyurmuşlardır.

Bugünkü ekonomik bünyemiz ve politikamızla mütenasib olmayan bu kanunun ve merbutu tarife cetvelinin bu günün ileri tekniğine uygun şekle getirilmesi için ciddî hazırlık mesaisine başlanacaktır. Bundan başka sigorta iş - lerinde, bir taraftan sigortalıların emniyetini artıracak diğer taraftan sigortacılığın umumî menfaatlerinden memleketi istifade ettirecek hükümleri havi bir lâyiha hazırlamaktayız.

Yukarıda izah etmiş olduğum ana prensiplere ve tatbikatına aid bir takım kanun lâyihalarımız vardır ki, peyderpey yüksek takdirinize arz edileceklerdir.

Bunları hemen burada tadada ihtiyaç görmüyorum.

Arkadaşlar,

Nafia sahasında Şef;
«Cümhuriyetin ilk senelerindenberi dikkatle ısrarla üzerinde durduğumuz demiryolları inşaat siyaseti, hedefleri-

ne ulaşmak için durmadan başarı ile tatbik olunacaktır.

Direktifini vermişlerdir. Bu direktif şimendifer inşaatı işlerinde rehberimiz olacaktır.

Sivas - Erzurum ve Diyarbakır - Irak ve İran hatlarının inşaatına mevcut kanunların ahkâmı dairesinde devam edeceğiz.

Bunlar haricinde meselâ Burdur - Antalya gibi in - şalarını tasarladığımız hatları, ve büyük limanların inşalarını, malî ve teknik imkânlar dairesinde ve ekonomik askerî ehemmiyetlerine göre sırasile ele alacağız.

Bundan başka İstanbulda Sirkeci ve Haydarpaşa is - tasyonları arasında, fribot yolu ile, doğru tren rabıtası tesisini tahakkuk ettirmek karındayız. Bunun muhtelif bakımlardan menfaati aşikârdır. (Güzel sesleri).

Şef, «demiryolu hatlarımızı iç sahalara bağlayacak ve hatların, bir an evvel millî ekonomik kalkınmaya azamî hizmetini temin edecek olan kara yolu inşaatı, önümüz - deki devrelerde teksif ve bir plânla tevsi edilmek lâzımdır.»

Her bölgenin ihtiyacına göre istasyonlarda tamamlayıcı tesisat da yapılmak ve muhtelif malların lâzımı gibi şevkini temin edecek teknik şartları haiz vagon mevcudunu arttırmak zaruridir.» direktifini vermiştir.

Filhakika Devlet Demiryolları şebekemiz her sene inşa edilen ve satın alınan yeni hatlarla bu gün 7.000 kilometreye balığ olmuştur. Şebeke üzerindeki muharrik ve mü - teharrik vesait miktarı; memleketin umumî iktisadi bünyesinde her gün artmakta olan inkişafa cevap verecek nisbette değildir. Hatlarımız pek yakın bir atide, 10.000 kilometreyi bulacağına ve bilhassa bazı büyük devlet maden işletmelerinin istilzam ettiği kesif sefer ve vesait ihtiyacına nazaran mevzu gittikçe hususî bir ehemmiyet almaktadır. Evvelce işletme hasılatı fazlaları karşılık gösterilerek muharrik ve müteharrik vesait mübayaasına yüksek Meclisçe müsaade buyrulmuştu. Hasılat nisbetlerindeki

tahmini aşan tezayüd bu esas dahilinde mübayaa plânını tevsi imkânını göstermektedir. Diğer taraftan istihsalâtımız yer yer tezayüdü ve piyasa tekniğinin memlekette inkişafı, kara ve deniz yollarile gerek içerden, gerek dışardan, demiryollarımızla irtibat tesis edilmiş ve edilmekte olması yalnız faaliyeti arttırmakla kalmamış hububat merkezi olan sahalara tesadüf eden istasyonlard silo ve thmil ve tahliye tesisatı taze meyev, sebze ve emsali maddelerimiz için soğuk hava tertibatı kâfi vagon tedariki ve bunlar için hususî sür'atle nakliyat temini ihtiyaçlarını da beraber doğurmuştur.

Bu arada tek vagonlu, kömürle işliyen otoray kullanılmasını ve bu suretle sür'at ve masraftan ve daha uzun mesafeler için kullanılabilecek muharrik ve müteharrik vasıtalardan tasarrufu ehemmiyetle tedkik edeceğiz. Bu ihtiyaçları hazarî ve seferi vaziyetler bakımından bir kül halinde malî imkânlarla telif ederek plânlaştıracğız. Bunun için bir lâyiha ile yüksek Meclise geleceğiz.

Şefin, yol inşaatı hakkındaki işarelerini' tahakkuk ettireceğiz. Bunun için yüz kilometre kadar bir kısım kalmış olan 652 kilometrelik İran transit yolunun memlekette başlanacak asfalt yolların geçit vermeyen nehirler ve büyük su lar üzerinde inşasına veya tamir veya tadiline lüzum görülen köprülerin ve diğer umumî ve hususî kara yollarının bir inşa plânını vücade getireceğiz. Bütçe imkânları nisbetinde peyder pey tahakkuk ettirmeğe çalışacağız. Bu meyanda Şose ve Köprüler Kanununda muhtelif bakımlardan zarurî gördüğümüz bazı tadilât için yüksek Meclise bir lâyiha ile müracaat edeceğiz.

Yol inşası bakımından hususî idarelerin münasebetlerini daha amelî ve faideli bir şekle koymak için tekliflerimiz olacaktır.

Su işlerini, memleketin hayati mevzularından biri telâkki ediyoruz. Gerek Nafianın uğraştığı kısım gerek İktisadın uğraştığı kısım gerekse Ziraati alâkadar edecek kısımlar umumî bir plânda toplanacaktır.

Nafianın uğraştığı büyük su işleri haricinde küçük su işleriyle de uğraşmak ve bilhassa sulama hak ve vazifelerini tanzim ederek bütün çiftçilerin mevcut sulardan muntazam istifadelerini temin eylemek kararındayız. (Bravo sesleri ve alkışlar).

Bunun için bir lâyiha hazırlamaktayız. Diğer taraftan elektrikleştirme dairesini su kuvvetlerinden beyaz kömür olarak istifade için tedkiklere devam ettireceğiz.

Bu etüdler şimdilik, Sakarya Nehri, Adana, Kayseri mmtakası suları, Ege suları, Fırat Nehri ve kolları ve Kızılırmak üzerinde devam etmektedir.

Devletin hava yollarının iç şehirlerimiz ve dış hava is- tasyonlarla biran evvel, devamlı irtibat tesis edecek hale getirilmesi ve havacılığın inkişafı üzerine pek çok dikkat ve ihtimamızı celbedecek başlıca mevzulardan biri olacaktır.

Dünyada havacılık o kadar ilerlemiştir ki hava yollarında kazalar ve riskler demiryollarındaki kadar azalmıştır. Türk hava yolları her türlü ve en mütekâmil emniyet tedbirlerde memleketin en emin, en çabuk en rahat vasıtasıdır ve vasıtası kalacaktır.

Posta, telgraf ve telefon işlerinin rasyonel bir şekilde cereyanı için sarf edilmekte olan çalışmalara hız verilecektir. Şehirlerimiz arasında telefon tesisatının ikmalî askerî ve İdarî noktalardan ehemmiyeti haiz mmtakalarda telsiz istasyonları tesisi ve sureti umumiyyede bu idarenin devlet için azamî derecede rantabl ve fertler için azamî derecede faydalı ve seri bir hale gelmesi için bütün tedbirler alınacaktır.

Arkadaşlar;

Maliye; bir memlekette sağlam bir iş gidişinin miyarı, «emiyet sağlığının nabzıdır. Fertler arasındaki münasebetlerde karşılıklı taahhüdlerin muntazam ifa edilmemesi nasılkı millî bünye üzerinde rahatsızlık vücuda getirirse bir devlet mâliyesinin taahhüdlerini ifa hususunda her hangi derecedeki intizamıslığı da, daha kuvvetli olarak

bütün bir memleket havasındaki itimadı istikrarı ve iş selâmetini zehirler. (Bravo sesleri).

Böyle bir vaziyeti önleyecek yegâne yol samimî denk bütçe politikasıdır.

Bu politikayı ve Cümhuriyet bütçelerinin koruyucu, kurucu ve verici işlere her yıl daha fazla nisbetlerde pay ayırma vasfını itina ile muhafaza edeceğiz. Varidat fazlalarını evvel emirde millî istihsal hacmini arttıran ve artıracak olan verimli işlere ve memleket müdafaasına hasredeceğiz. (Bravo sesleri).

Mâliyemizin taahhüdlerini noktası noktasına tutmaktâki büyük itinası herkesçe bilinmektedir. Devlet itibarını millî sermaye ve esham kıymetlerini kuvvetlendirecek hareket ve tedbirler üzerinde sebat olunacaktır. Mevcud vergilerimiz ve bunların tarh ve cibayet üzerinde sebat olunacaktır. Mevcud vergilerimiz ve bunların tarh ve cibayet usulleri ileri bir zihniyetle ciddî bir tetkikten geçirilmektedir. Netice yüksek meclise sunulacaktır. Vergi hadlerimiz millî istihsal ve millî hayatla ayarlanacaktır. Hayatı ucuzlatmak için bütçede göreceğimiz imkânlar nisbetinde tahfiflerin yapılmasına devam edilecektir.

Millî istihsal maliyeti üzerine müessir vergi ve resimleri ve hariçten almağa mecbur olduğumuz iptidâî maddeler üzerine mevzu rüsumu kaldıracacağız. (Bravo sesleri).

Hayvan vergisi şekli ve mahiyeti itîbarile üzerinde tekrar çalışacağımız bir meseledir. (Alkışlar).

Buhran ve muvazene vergileri zaman ile mukayyet olarak konmuştur. Bu bakımlardan üzerlerinde durulup tetkik edilmeye muhtaçtırlar. Bütçe muvazenesi esasını bozmayacak surette senelere bağliyerek hal çareleri arayacağız.

Şef, «sermayesinin tamamı veya büyük kısmı Devlete aid ticarî, sınaî kurumların malî kontrol şeklini bu kurumların bünyelerine ve kendilerinden istediğimiz ve isteyeceğimiz ticarî usul ve zihniyetle çalışma icablarını süratle tevfiik etmek bu gibi kurumların bugünkü usullerle

çalışabilmelerine ve inkişaf etmelerine imkân yoktur.» buyurdular.

Başka memleketlerdeki tatbikat hakkında geniş ölçüde yaptığımız tetkikat bu işarettteki isabet ve kudreti ta - mamen belirtmektedir. İdare şekilleri teknik kontrol hususlarına ait kayıtların şekle aid bir malî kontrolden çok daha lüzumlu olduğu bütün dünyaca kabul edilmiştir.

Şef'in, işaretleri veçhile, bu müesseselerin bünyelerine ve icablarma uygun şekilde tesisi lâzım kontrol rejimini kuracak olan bir kanun lâyihası Yüksek Meclise sunulacaktır.

Arkadaşlar:

Paramızın istikrarını muhafaza edeceğiz. Bunu Türkiye kalkınma hamlesinin bir zarureti ve millî ekonomimizin icabı olarak görüyoruz. Bu görüş kuru bir prensipe bağlanmış olmamızın veya meseleye hisle kıymet vermiş bulunmamızın neticesi değildir.

Memleket menfaatinin millî tasarrufu vikaye zaruretinin neticesidir. Bir devalüasyon hareketinin Türk ekonomisi için ancak zararlı olacağı kanaatındayız .(Alkış - lar). Başka şartlar altındaki ekonomilerde hangi bakımlardn yapıldığım tetkik etmek ve kendi vazifemizi görmek bu kanaatin ne kadar haklı olduğunu gösterir.

Bazı memleketler millî paralarile akdedilmiş muazzam hacimlere malik haricî borçlarını hafifletmek için bu tedbire baş vurmuşlardır. Bizim haricî borçlarımızın hepsi ecnebi parasiledir.

Dahilî borçları bakımından vaziyetimizi yine hiç bir memleketle kıyas kabil değildir. Bizde Devlet masrafları düzenli bir bütçe ile görülür. Dahilî istikrazlarımız, halkın en ufak dahi olsa yapabildiği tasarrufla kârli ve ilerisi açık millî ekonomik işlere hissedar olarak iştirak arzusuna yol açmak içindir. Devalüasyon halkın iştira kudretini, tasarruf imkân ve heveslerini kıracağından, gayelerimizle tahantabana zıt olur.

..... 1224

Dış ticaret bakımından dahi, bugünkü anlaşma politikamız böyle bir tedbire lüzum göstermemektedir. Satılmamış elimizde kalmış mal stoku yoktur. Türkiye stoklarını munatazaman eritebilmiş müötesna memleketlerden biridir. (Bravo sesleri).

Mamul maddeler maliyet fiyatlarındaki tesirine ge - linçe bu, ancak amele ücretlerinin hakikî kıymetlerinin düşürülmesi demektir ki yine gayemize muhaliftir. Çünkü biz çalışanların yaşayış standardını yükseltmek prensibini güdüyoruz. (Bravo sesleri).

Hayat maliyeti bakımından : bir devalüasyon, memlekette şikâyet ettiğimiz, tedbir aradığımız hayat pahalılığını kendimiz artırmak olur. Biz kısaca rekabet kabiliyetimizi yaşama standardımızdan fedakârlık yaparak değil daha rasyonel ve daha verimli çalışarak ve daha ileri piyasa teknik ve metotlarından istifade ederek artırmak istiyoruz. (Bravo sesleri).

Görülüyor ki, paramızın filî stabilitesini muhafaza etmekte ısrar etmemiz için sebep bir değildir. Bunun için sureti katiyede bu politikada devam edeceğiz. (Alkışlar, Bravo sesleri).

Sayın arkadaşlar,

Gümrük ve İnhisarlar mevzuuna geliyorum.

Gümrük ve İnhisarlar sahasında düşündüğümüz bir çok şeyler vardır.

İnhisarlar muamelâtında bu kurumların malî monopol ticarî teşekkül ve millî valorizasyon karakterlerinin ahenkli şekilde tecelli etmesine çalışılacaktır.

İnhisar mevzuu maddeler arasında bütün devlet bütçesi bakımından olduğu kadar millî ticaret çerçevesinden de Jususî bir ehemmiyet ihtiva eder.

Devlet monopolü mevzuu olması bakımından İnhisarların tütün imalât maliyetini indirmek ve daha fazla ticarî bir hale getirmek suretile harice satış imkânlarını ar -

tırmak, ve hasılatını yükseltmeğe çalışmak bizim için zarurettir.

En mühim bir ihraç maddemiz olmak bakımından tütün istihsal sahasından başlayarak ticaret ve imalât sahasına kadar uzanan geniş bir ufuk üzerinde İnhisarlar İdaresinin plânla ve dikkatle uğraşmasını icabettirecek bir mevzu olarak ele alınacaktır.

Yurt içinde rasyonalizasyon ve piyasa tekniği bakı - mından yapılacak işler haricinde kaliteye dikkat politikamızı aynen muhafaza etmekle beraber ona mütenazır bir de kemmiyet politikası takib etmek ve bu meyanda Virjinya ve Somatra tohumlarını tecrübe eylemek kararmdayız.

Türk eksper ve harmancılarının ecnebi topraklarda ecnebi san'at arkadaşlar arasında mevki ypmalarma ehemmiyet vereceğiz.

İnhisarın bu esasları da nazara almak üzere satış politikasını plânlaştırmak azmindeyiz. Tütün limited şirketi faaliyetine bu politikaya mütenazır bir istikamet ve vüs'at vereceğiz.

İspirtolu Meşrubat İnhisarının bilhassa şarap ihracatını, Tuz İnhisarının haricî tuz satışlarını artıracak bütün tedbirleri almak kararmdayız.

Prensip itibarile bilûmum inhisarlar muamelâtında ihraç fiyatı en rasyonel şekilde temin edilecek olan maliyet fiyatına kadar indirilecektir.

Dahilî fiyatlara gelince: rasyonelleştirme mesaimizin inkişafı nisbetinde ve bütçe tahminlerini sarsmamak kaydile mümkün olan tenzilâtın yapılmasında tereddüd e- dilmiyecektir. Sıhhat ve temizliğe taallûk eden ispiroto fiyatları ile hafif alkollü içkilerde tenzilât mukarrerdir.

Gümrüklere gelince:

Memleketin lüzumlu görülen noktalarında bu hizmetin icablarma uygun bina ve tesisatı yapmayı zarurî bir iş görüyoruz.

Bazı hudud mahallerinde gümrük memurları mesken müşkülâtı içindedir. Bu ihtiyaçları da tespit ederek he yeti umumiyesini bir inşa plânına bağliıyacağız. Gümrüklerimiz için daha kifayetli elemanlar yetiştirmek Avrupa gümrüklerinde staj yaptırmaya devam etmek arzusundayız.

Gümrük muamelelerinde iş sahipleri için olduğu kadar gümrük memurları için de kolaylık, siir'at ve intizam tedbirleri alacağız.

Arkadaşlar,

Parti programımızdaki direktiflere göre, millî kültür sistemimizin inkişafına azamî önem vereceğiz.

İlk öğretim her bakımdan üzerinde en çok duracağımız ve en çok ehemmiyet vereceğimiz mevzudur.

Aile ocağından sonra millî kültür ile ilk temas ilk okullarda başlıyor. Genç vatandaş her şeyi benimsiyen ve henüz temyiz kabiliyeti tessüs etmemiş olan taze zekâsı ile ancak en doğruyu en iyiyi ve en güzeli öğretecek bir müesseseye emanet edilebilir.

İlk tahsilde alınan fena intibaları müteakiben düzeltebilecek alî bir tahsil sistemi henüz icad edilmemiştir.

Fena bir ilk öğretim fena bir hayata başlatış demektir. Bu, genç vatandaş karakterinin teşekkülüne mâni olur ve hatta bozabilir. Bunun içindir ki ilk öğretime en çok ehemmiyet vereceğiz. En kıymetli, en iyi yetişmiş ve en kuvvetli elemanlarımızı bu işte ve bu iş için adam yetiştirmekte kullanacağız. (Alkışlar). İyi bir okul öğretmenini, en yüksek bir okul öğretmeninden, mahiyet itibarile daha az mühim bir vazife almış saymıyoruz. (Alkışlar). Ve kendilerinin hayatile refahlarile ve bu mühim vazifeyi başarış kabiliyetlerde en yakından alâkadar olmakta devam edeceğiz. (Bravo sesleri).

Meslekî tedrisattan bahsetmek istiyoruz.

Mecburî ilk öğretimin gayesi, vatandaşlarla konuş -

tukları dilin kaidelerini ve mensup oldukları milletin tarih ve rejimini öğretmek ve hayatta daha ileri adımları bakımından zarurî ilk bilgiyi kendilerine vermektir.

İlk tahsili bitirenlerin hepsini, istidad ve kabiliyetleri neden ibaret olursa olsun üniversiteye dayanan bir mekanizma karşısında bırakmak istemiyoruz.

Çünkü bunun neticesi bir taraftan tesis ve kuvvetlendirmek istediğimiz yeni ve ileri Türkiye hayatını en zarurî elemanlarından mahrum bırakmak ve diğer taraftan yavaş yavaş memlekette bir ihtisasa varmadan sönmüş veya yarı tahsille kalmış veyahut da bizzat ekmeğini kazanmaktan âciz sadece diplomasına dayanan bir asabî yorgunlar kafilesile karşılaşmak olur. (Bravo sesleri ve Al - kıışlar).

Kemalist rejimde okul yalnız mahreci aklâm değildir.

Büyük tarihimiz büyük milletimizin her ihtisas sahasında en büyük adamları yetiştirmiş olduğunu gösteriyor. Bu kabiliyet kanı damarlarımızdadır.

Meslekî tedrisatın vazifesi bu kabiliyetleri yeni hayatın her sahası için yetiştirmek işini bilir yaşama hevesi kırılmamış en yüksek teşebbüs ve hayatla mücadele kabiliyetini haiz başarılı, dayanıklı müsbet sanatkâr ve ihtisas sahibi elemanlar yetiştirmektir. Bütün hayat ve faaliyet sahaları için bol, ayrı ayrı, meslekî tedrisat, maarifimizin bel kemiği olacaktır. (Bravo sesleri).

İlk öğretim mevzuuna mütenazır olarak her nevi meslek mekteplerine ehemmiyet verilecektir.

Bunun klâsik üniversite tahsilini ihmal edeceğiz demek olmadığı aşîkârdır. Bilâkis bu müesseselerimizi de hakikî ilim adamı yetiştirecek şekilde ve ancak bu istidadı en mütেকâmil surette gösterebilmiş olanların başarabilecekleri çetin ve fevkalâde disiplinli ilim müesseseleri halinde yükseltmek mesaimize devam edeceğiz. (Bravo sesleri) .

İlâve ev tesis edilecek fakültelere aid işi hazırlıyarak

Ankara üniversitesini kuracağız. Orta okullara ve liselere lâîk olan büyük ehemmiyeti vermekte devam edeceğiz.

Şefin, işaretleri dairesinde doğu bölgemizde bir kültür merkezi esaslarını kurmağa başlayacağız.

Millî kültür bakımından büyük önemi olan ve Şef'in ilim ve kültür sahasında, en büyük abidelerinden biri halinde daima yükselecek bulunan tarih ve dil araştırmalarımıza ve bunlarla alâkadar işlere hususî ehemmiyet vermeğe devam edeceğiz. (Alkışlar). İyi ve çok eğitmen, öğretmen yetiştirmeye bilhassa kıymet vereceğiz. Avrupanın tanınmış ilim ve sanat merkezlerine talebe göndermeğe devam edeceğiz. Lüzumlu görülecek ilim ve teknik şubeleri için kıymetli mütehassıslarda getirtceğiz. Bu suretle muhtelif sahalardaki millî eleman ihtiyaçlarımızı temine çalışacağız.

Bütün devlet okullarının kemmiyet itibarile olduğu kadar, keyfiyet ve teçhizat itibarile de en yüksek derecelere ulaştırılması hedefimizdir.

Millî sahnemiz, Türk kültürünün makesi, güzel dilimizin en iyi şekilde telâffuzu ve en bedîî tarzda ifadesini yayan san'at kaynağı olarak ele alınacaktır. Bunda modern teknik vasıtalarına ehemmiyet vereceğiz.

Güzel San'atlar Akademisinin bu gün başlanmış olan İslâhatını yürüteceğiz.

Millî kültür kadrosu içinde mütaleasını zarurî gördüğümüz sporu profesyonel şampiyon yetiştirmek için istemiyoruz. (Bravo sesleri).

Spor, okullarımız gibi, sahnemiz gibi millî kültürü - miizün bir cüzüdür. Büyük gaye Türk vatandaşını fikir ve düşünce itibarile, kuvvetli vücut itibarile kuvvetli ve tam sıhhatli, seciyeli, gürbüz, güzel insan olarak yetiştirmektir. Nasıl ki memleketimizde okumak yazmak bilmiyen tek vatandaşın kalmasını istemiyorsak sevdiği ve bütün hayatmca tatbik edeceği lâakal bir sporu olmıyan vatandaş da kalmamalıdır. (Barvo sesleri ve alkışlar). Salim bir kafa ancak sağlam bir vücutta olabilir sözü Türk ata sözü -

dür. Yine bu mülâhaza iledir ki bütün vatandaşlarda verim kudretini muhafaza için muntazam çalışma hafta ve yıl tatillerinden muntazam istifade ve seyahat zevkinin inkişafına taraftarız.

Sporu bir merkeze bağlayıp teşkilâtlandırmak ve muhtelif spor teşekkül ve hareketlerini ovasıta ile idare etmek için yüksek huzurunuzda bir kanun lâyihası ile geleceğiz.

Arkadaşlar;

Maddî, manevî düzen, refah kültür seviyesinin yükselmesi ve bütün bunların başarılması ve devam etmesi, ancak millî emniyet ve tamamiyetimizin icabında herkese karşı masun tutulabilmesiyle kabildir. (Bravo sesleri).

Türk ordusu, kadını ve erkeğile bütün Türk milleti demektir. Daima daha kuvvetli olmak için bu millet, her sene yüz binlerce evlâdını kısaca ordu dediğimiz ve yalnız adının bile hududsuz bir gurur ve heyecan kaynağı olduğunu bildiğimiz bu en büyük okula millî emniyeti, millî müdafaayı, millî disiplini öğrenmek için gönderiyor.

Türk ordusu, Türkiyenin yalnız emniyet vasıtası değildir, Türk millî, içtimai benlik duygusunu daima en yüksek derecelerde, daima uyanık tutan en büyük millî kültür ocağıdır. (Alkışlar).

Bu büyük disiplin ve güven okulunu en müterakki, en bol, en mütেকâmil vasıtalarla teçhiz etmek birinci millî vazifemizdir.

Teçhizat ve teslihat programımıza devam edeceğiz.

En son sistem harp vasıtalarından henüz ihtiyacımız olanları da temin için ayrı bir program yapacağız. Bu program memleket dahilinde yapılması kabil olanları memleket dahilinde imal ettirmek esasını ihtiva edecek ve kara, deniz, hava kuvvetlerimizin bu kabil bütün ihtiyaçlarına şamil olacaktır. (Alkışlar).

Sureti umumiyede millî müdafaa kuvvetlerimizi daima

en bol en ileri vasıtalarla teçhiz etmek belli başlı emelimiz ve vazifemizdir.

Mevcut malzemenin daima iyi halde bulundurulması kıymetten düşmüş olanların yenilenmesi ve sefer için ordu ihtiyaçlarını karşılayacak her çeşit stoklar vücuda getirilmesi daima gözönünde bulunduracağımız ehemmiyetli işler olacaktır.

Mevcut harp sanayii fabrikalarımızı tam randıman alacak surette çalıştıracak ve henüz noksan kısımlarını ta- mamlıyacağız. Harp sanayiimizin inkişafına hususî önem vermek umumî endüstrileşme hareketlerimizde harp vaziyet ve ihtiyaçlarını daima gözönünde tutmak kararındayız.

Millî ekonomi bakımından da hususî kıymet izafe ettiğimiz kömürden benzin istihsalı, klor, arsenik sanayii bu aradadır.

Halen kendi tezgâhlarımızda inşa edilmekte bulunan denizaltı gemilerimiz bittikten sonra, yenilerini inşaya fasılasız devam edeceğiz. İlk üç senelik hava programımız, milletimizin gösterdiği yüksek alâka ile şimdiden tahakkuk ettirilmiş sayılabilir. Bu vesile ile tayyare işinde bütün milletçe gösterilmiş yüksek şuuru gurur ve iftiharla bu kürsüde zikretmek ve bütün vatandaşlara Hükümetin şükran takdirlerini ulaştırmak isterim. (Alkışlar).

Hava müdafaası bu memleketin millî müdafaası mevzuunda büyük ehemmiyetli yerini muhafaza etmektedir. Yeni bir hava plânı hazırlıyacağız. Bu program Kayseri Fabrikasının tevsiini ve motor imal edebilecek hale getirilmesi hususlarını da ihtiva edecektir. (Alkışlar).

Ordunun ekonomik, kültürel, sosyal savaşlarımızda lüzumlu elemanları da yetiştirmesi için tertibat alınacaktır.

Arkadaşlar;

Cümhuriyetin hiç değişmeyen dış politikası meçhulünüz değildir.

Atatürk'ün yüksek irade ve irşadlarında temelini bulmuş yürüyeceği yolu çizmiş olan bu siyaset aynı sulh dostluk ve tayakkuz yolunda devam edecektir. (Bravo sesleri).

Mevcut karşılıklı dostluklarımıza ve teahhüdlerimize her zamanki gibi ihtimam ve riayet dostluk dairemizin bu ahenk içined inkişafına dikkat, başlıca vazifemiz olacaktır.

Şefin nutuklarında işaret buyurdıkları noktaların takibine azamî itina ve ihtimam ile çalışılacaktır.

Dış teşkilâtımızın, ekonomik kalkınma savaşımızda daha verimli bir surette çalışabilmesi için alâkalı dairelerin de mütaleası alınarak bu yıl bir talimat yapılacaktır.

Bütün elçilik ve konsolosluklarımızın dış ticareti noktasından mücehhez bulunmaları ve ona göre çalışmaları temin edilecektir.

İktisad Vekâleti dış ticaret teşkilâtının, hâriciyemizin dış teşkilâtı ile rabitaları tanzim edilecektir. Bu yönden dış ticaretin inkişafı için hâriciyemize isabet eden bu önemli vazife emniyet ve siyasî münasebet vazifeleri derecesinde ehemmiyetle takib ve tatbik edilecektir .

Milletler Cemiyetine bağlılık haricî siyasetimizin aynı zamanda mesnetlerinden ve tabîî icablarından birini teşkil eder. Bu arsiulusal büyük müessesenin kendinden beklenen gayeleri temin edebilmesi, zamana intibak etmesi geçirilen tecrübelerden lâzım gelen pratik neticelri çıkarma- sil mümkün olabilir. Hükümetimiz bu yolda sarfedilecek mesaiyi elinden geldiği kadar teshil etmeğe çalışacaktır.

Arkadaşlar,

İleri idare tekniği, salâhiyet ve mesuliyeti el ele vermektir. İşleri kısa bir zamanda kat'î bir neticeye bağlamaktır. Kırtasiyecilik asla esas ve gaye değildir. (Bravo sesleri). Kırtasiyeciliğin manası tek tatbik şekli süratle ve

..... 1232

fakat isabetle verilmiş kararları ve işlerden alınan maddî verimli neticeleri tevsiktir.

Türkiye Cumhuriyeti memurlarının istisnasız, hepsinin bu vasıflarla ve bu zihniyetle vazifelerine sarılmalarını isteyeceğiz.

Onların da bizden tabîî hak olarak isteyebilecekleri emin geçim, emin istikbaldir.

Bu da ihmal edilmeyecektir. (Alkışlar).

Arkadaşlar;

Sözlerimin nihayete ermek üzere olduğu şu dakikada derin duygu içinde huzurunuzda bulunurken inkılâbın bidayetinden beri zaman zaman refakatinde çalışmak ve fakat asıl maksat için fasılasız arkadaşlık etmek şerefini taşıdığım selefim Malatya Mebusu İsmet İnönü'nü hürmet ve muhabbetle anmayı zevkli bir vazife telâkki etmekteyim. (Sürekli Alkışlar).

Büyük milletin sayın vekilleri,

Yapmak istediklerimizi ve çalışmamıza vereceğimiz veçheyi lüzumlu sandığım bazı tafsilâtile arzetmiş bulunuyorum .

Bunlar malî imkânlarımızın teknik şartlarımızın müsaadeleri nisbetinde ve bir plân dahilinde başarılması Şefin direktifi ile parti programında ifade edilmiş ve Hükümetimize tatbik sahasına koymak ödevi verilmiş işlerdir.

Tahakkuk ettirilecek her kısım hem malî hem teknik imkânlarımızı müsbet bir surette arttırarak diğerlerinin de başarılmasını temin edecek mahiyettedir.

Bunları tahakkuk ettirmek irade azmini ve heyecanını ruhumuzda duyuyoruz.

Fakat bizim için asıl imkân menbaı Büyük Türk Milletinin yüksek irade kudretini şerefle temsil eden Büyük

Türk Milletinin yüksek irade kudretini şerefle temsil eden Büyük Mclisimizin Hükümetime göstereceği müzaheret ve yardımdır. (Hay hay sesleri).

İş programımızı büyük milletimiz için faydalı bulu yorsanız arkadaşlarımda ve bende tatbik edebilmek iktidarını görüyorsanız yüksek itimadınızı esirgememenizi dilerim.

Sizin itimadınız bizim kuvvetimizin ve başarımızın sarsılmaz temelidir. (Sürekli Alkışlar).

Takdirnameler

Takdirname ile taltif edilen Valiler

Ağrı Valisi Burhanettin
Teker

Patnos hükümet konağının in-
: şa ve küşadı, Karakösenin elek-
trikle tenviri, ikmalî kuvvei ka-
ribeye gelen Halkevi binası, vi-
lâyetin emniyet ve asayîşi, sa-
yım vergisinin fazlalığı, bayın-
dırlık hareketleri Üçüncü U-
mumî Müfettişlikçe mucibi
memnuniyet görülmüş ve takdir
edilmiştir.

Kars Valisi Akif İyidoğan

: İğdır Pamuk Tarım Satış Ko-
operatifleri ve birliği ile Doğu ve ce-
nup vilâyetleri mmtakası can-
lı hayvan ihracatçıları birliği –
nin kuruluşunda gösterdiği alâ-
ka ve sarfettiği emeklerden do-
layı İktisat Vekâletince takdir-
name ile taltif edilmiştir.

Çoruh Valisi Refik Kortalan

Vilâyetin her tarafında kaikin-
: ma, genişleme ve yükselme ha-
reket ve faaliyetlerinin göze
çarpacak derecede önemli ve
feyizli olduğu ve vilâyet dahi –
linde tam bir emniyet ve asa-
yiş temin edilmiş bulunduğu Ü-
çüncü Umumî Müfettişliğin iş-
arı üzerine Dahiliye Vekâletince
takdirname ile taltif edilmiştir.

Çoruh Valisi Refik Kortalan

Vilâyet hususî bütçesinin sıkı-
: şık vaziyetine rağmen kültür
işlerinde göstermekte olduğu
derin alâka ve yüksek himmet-
lerden dolayı Üçüncü Umumî
Müfettişlikçe takdirname ile
taltif edilmiştir.

Çanakkale Vali Vekili
Mehmet Ali Çıtakoğlu

Karabigada çıkan humaikulai
: hastalığını aldığı cezri tedbir-
lerle o sırada Balıkesir ve Bursa
mıntakasında cereyan etmek-
te olan geniş hayvan hareket –
lerine sirayet ettirmeden sön -
düldüğünden dolayı Ziraat Ve-
kâletince takdirname ile taltif
edilmiştir.

Trabzon Valisi Yahya
Sezai Uzay

Trabzon mintakasında bulunan
: Tarım Kredi Kooperatiflerinin
birleşmelerini temin etmek üze-
re Karadeniz fındık mintakası-
na göndrilen Ziraat Bankası
Kooperatif servisi müdür mua-
vini Şükrü Ulaya vaki yardım
ve umumî heyetlerin içtimala-
rında bizzat bulunarak maska-
dı anlatmak suretile gösterdiği

müzaheretten dolayı İktisat Vekâletince takdirname ile taltif edilmiştir.

Kocaeli Valisi Hamit Oskay : Hayvan Sağlık Zabıtası Kanun : ve nizamnamesini vilâyet mın- takası dahilinde hüsnü tatbik ve intaça muvaffak olduğundan dolayı Ziraat Vekâletince tak- dirname ile taltif edilmiştir.

Zonguldak Valisi Halit Aksoy : 936 mali yılı içinde arazi, bina : ve binaya munzam iktisadi buhran vergilerinin tahsilâtın- daki gayret ve faaliyetinden do- layı Dahiliye Vekâletince tak- dirname ile taltif edilmiştir.

Kastamonu Valisi Avni Doğan : 936 » » » » »

Kars Valisi Akif İyido- ğan : » » » » » »

Ağrı Valisi Bürhanettin Teker : » » » » » »

Çankırı Valisi Derviş Hüsnü Uzgören : » » » » » »

Antalya Valisi Sahip Örgel : » » » » » »

Manisa Valisi Dr. Lütfi Kırdar : 14 üncü yıl Cumhuriyet bayra- : mında vilâyet merkezinde bir kız enstitüsü, köylerde yirmi o- kulun açılma törenini yaptığın- dan, bunlardan başka üç köy- de tam teşkilâtlı, Turgutlunun Ahmetli nahiyesi merkezinde de yatılı bir okulun temellerinin a-

tılmasından dolayı Kültür Bakanlığınca takdirname ile taltif edilmiştir.

Erzurum Valisi Haşim Okul kurağı yaptırılmasından, İşcan : öğretmen aylıklarını düzgün verilmesinden ve diğer kültür işlerinin inkişafı yolunda başarı ile çalıştığından dolayı Kültür Bakanlığınca takdirname ile taltif edilmiştir.

Takdirname ile taltif edilen Kaymakamlar

Aleşkirt kaymakamı Cevdet Özgör : Vilâyette ikmali kuvvei karibeye gelen Halkevi binasına yaptığı yardımdan, kazanın emniyet ve asayişine gösterdiği alâkadan, bayındırlık işlerinden dolayı Üçüncü Umumi Müfettişlikçe takdir edilmiştir.

Tutak Kaymakamı Mu- zaffer Kuşakcioğlu : « « « « «

Patnos Kaymakamı Mu- zaffer Güven : Patnos hükûmet konağının inşa ve küşadında gösterdiği gayret, ikmali kuvvei karibeye gelen vilâyet Halkevi binasına yardımdan, kazanın emniyet ve asayişine gösterdiği alâkadan, bayındırlık işlerine verdiği önemden dolayı Üçüncü Umumi Müfettişlikçe takdir edilmiştir.

Çerkeş Kaymakamı A. Turgut Başkaya : 936 yılı hayvan kaydında bizzat aldığı tedbirler neticesinde 935 yılına nazaran yüzde 64 nisbetinde fazla hayvan kaydına

muvaffak olduğu Çankırı vilâ-
yetinin iş'arına atfen Maliye
Vekâletinden bildirilmiş ve Da-
hiliye Vekâletince takdirname
ile taltif edilmiştir.

Silvan Kaymakamı Ek- 937 senesi hayvan yoklamasın-
rem Gönen : da gösterdiği gayretle altı bini
mütecaviz hayvan yakalatma -
sından dolayı Diyarbakır vilâ-
yetince takdirname ile taltif e-
dilmişştir.

Çumra Kaymakamı Ham- Çumrada göçmen iskân işlerin-
za Kişioğlu : de gösterdiği faaliyetten dolayı
Konya vilâyetince takdirname
ile taltif edilmiştir.

Posof Kaymakamı Nec- 6 ay içinde hususi muhasebe
mettin Üner : haliye tahsilâtını yüzde 80 e çı-
karmasındaki gayretinden dola-
yı Kars vilâyetince takdirname
ile taltif edilmiştir.

Ahlat Kaymakamı Maz- Belediye reisi sıfatile az bir za-
lûm Yegül : man zarfında kasabanın bayın-
dırlık işlerinde gösterdiği gay-
ret ve mesaiden dolayı Bitlis vi-
lâyetince takdirname ile taltif
edilmişştir.

Küra Kaymakamı Ab- Tahsilât işlerinde, köy kanunu
durrahman Anıl : tatbikatında ve Ağlı köyünde
yaptırılan mektep inşaatında
gösterdiği gayret ve faaliyetin-
den dolayı Kastamonu vilâye -
tince takdirname ile taltif edil-
miştir.

Ayancık Kaymakamı Ne- Ayancık kasabası çarşısında
cati Özülü : Şükrü oğlu Ahmedin mağazası-

na belirsiz kimselerin anahtar uydurarak çaldıkları 3000 lira kıymetindeki eşyayı faillerile birlikte meydana çıkarmasından ve kazada vukua gelen suç faillerini kısa bir zamanda derdest eylemek hususundaki gayret ve faaliyetinden dolayı Sinop vilâyetince takdirname ile taltif edilmiştir.

Şemdinli Kaymakamı Gizli kalan 1308 nüfusun tesbiti
Sabri Sözer : hususundaki gayretinden dolayı Hakkâri vilâyetince takdirname ile taltif edilmiştir.

Akhisar Kaymakamı Rifat Yenel : Kaza dahilinde vücuda getirdiği eserler ve kaza merkezindeki mektebin inşası hususunda sarfettiği gayretten dolayı Manisa vilâyetince takdirname ile taltif edilmiştir.

Kula Kaymakamı Necmettin Selem : » » » » » »

Buldan Kaymakamı Reşat Bayatlı : Doğudan nakledilen 7 ailenin köylere yerleştirilerek iskân ve iaşelerine baktığından, arazi tevzi ve tohumlarını vererek derhal müstahsil vaziyete geçirilmelerinde ve çocuklarını mekteplere kaydettirerek tahsillerine itina edilmesinden dolayı Denizli vilâyetince takdirname ile taltif edilmiştir.

Mudanya Kaymakamı Salâhaddin Ulusal : Kaza ile vilâyet arasındaki doğru telefon hattının başarılmış olmasından dolayı Bursa vilâ -

yetince takdirname ile taltif edilmiştir.

Düzce Kaymakamı İsmail Hakkı Baykal : Kasaba ve köy yollarının inşasında gösterdiği gayret ve faaliyetinden dolayı Bolu vilâyetince takdirname ile taltif edilmiştir.

Çankaya Kaymakamı Halûk Nihat Pepeyi : Eyitmenli köy okulları binalarının inşaatında gösterdiği faaliyetten dolayı Ankara vilâyetince takdirname ile taltif edilmiştir.

Ayaş Kaymakamı Halit Raci Sözen : » » » » »
Polatlı Kaymakamı Abdullah Barla : » » » » »

Takdirname ile taltif edilen Mektupçular

Bursa Mektupcusu Şevket Erten : Vilâyet memurini tâliyenin sicil işlerini vaktinde ve kanundaki tarifata uygun ve çok iyi bir şekilde başarmış olduğundan dolayı Bursa vilâyetince takdirname ile taltif edilmiştir.

Kastamonu Mektupcusu Tefvîk Eşmeli : Kastamonuda Uzun sokağa asılan beyanname failini meydana çıkarmak hususunda gösterdiği mesai ve muvaffakiyetinden dolayı Kastamonu vilâyetince takdirname ile taltif edilmiştir.

Gümüşhane Mektupcusu Mehmet Tosun : Yazı işlerinin tanzimi ve yeni kayıt tesisi yolundaki gayretin-

den dolayı Gümüşhane vilâyetince takdirname ile taltif edilmiştir.

Takdirname ile taltif edilen Nüfus Müdürleri

Gümüşhane Nüfus Müdürü Şevket Taştan : Vazifesini istenildiği kadar iyi ve muntazam başarmakta olduğundan Gümüşhane vilâyetince takdirname ile taltif edilmiştir.

Takdirname ile taltif edilen Nahiye Müdürleri

Kömürlü Nahiyesi Müdürü Enis : 936 yılında hususi idare tahsilâtına filen iştirak ederek nisbetini muayyen hadde çıkardığından dolayı Erzurum vilâyetince takdirname ile taltif edilmiştir.

Kosor Nahiyesi Müdürü

Tevfik : » » » » »

Savaştepe Nahiyesi Müdürü Bilâl Yalcinkaya : Uzun zaman faili meçhul kalan Bigadiçte oturan Boşnak Hatice ile İlder namındaki çocuğun kayıplarının meydana çıkarılması hususundaki gayretinden dolayı Balıkesir vilâyetince takdirname ile taltif edilmiştir.

Bağcılar Nahiyesi Müdürü Hüsni Hekimoğlu :

» » » » »

Harmançık Nahiyesi Müdürü Süleyman Naci : Mintakası köylerinin kâmilen birbirine bağlamak suretile ağaç sayışı muhafazasında ve ödevinde gösterdiği gayretten dolayı

yı Bursa vilâyetince takdirname ile taltif edilmiştir.

Mergüze Nahiyesi Müdürü Zeki Cengir : Vilâyet merkezinde yaptırılan Halkevi ve hastahane inşaatına muktazi kereste ve sair malzemenin tedariki hususunda gösterdiği gayret, alâka ve yardımdan dolayı Kastamonu vilâyetince takdirname ile taltif edilmiştir.

Karayaka Nahiyesi Müdürü Salih Sabri Baturunlu : Mektep, köy yolları ve damızlık boğa ahır inşaatında verimli faaliyetinden dolayı Tokat vilâyetince takdirname ile taltif edilmiştir.

Desdek Nahiyesi Müdürü Ahmet Yetkin : Köy yollarında gösterdiği faaliyetinden dolayı Tokat vilâyetince takdirname ile taltif edilmiştir.

Erginis Nahiyesi Müdürü Remzi Şeşen : Nahiye dahilinde verimli ve faydalı hizmetlerinden dolayı Çoruh vilâyetince takdirname ile taltif edilmiştir.

Viçe Nahiyesi Müdürü Naim Akyüzlü : Hopa, Rize sahil yolundaki köprü ve menfezlerde sık sık tıkanıklardan vukua gelen arızaları hemen izale etmek ve daima yaptırılmakta olan yol, köprü ve sair işlerde gösterdiği gayretten dolayı Çoruh vilâyetince takdirname ile taltif edilmiştir.

Erhavi Nahiyesi Müdürü Feyzi Kordoğlu : » » » » »

Küçük Yozgat Nahiyesi Eğitimci köy okulları binalarının inşaatında gösterdiği faaliyetten dolayı Ankara vilâyet memuru Fevzi Öncel : tince takdirname ile taltif edilmiştir.

Dikmen Nahiyesi Müdürü Ahmet Akyel : » » » » »

Cebeci Nahiyesi Müdürü Niyazi Akı : » » » » »

Etimesut Nahiyesi Müdürü Zeki Birliğin : Eğitimci köy okulları binalarının inşaatında gösterdiği faaliyetinden dolayı Ankara vilâyetince takdirname ile taltif edilmiştir.

Bitik Nahiyesi Müdürü Tevfik Yener : » » » » »

Bidevi Nahiyesi Müdürü Köy işlerinde gösterdiği faaliyetinden dolayı Tokat vilâyetince takdirname ile taltif edilmiştir.

Lâdik Nahiyesi Müdürü Mustafa Bakırcı : » » » » »

Kozlu Nahiyesi Müdürü Hüseyin Sıldıroğlu : » » » » »

Mihalgazi sabık nahiyesi Müdürü Ahmet Congur : Eskişehirin Yarımca nahiyesine bağlı Demirciler köyünde çıkan yangının söndürülmesinde gayretinden dolayı Bilecik vilâyetince takdirname ile taltif edilmiştir.

İhtarla tecziye edilen Kaymakamlar

- İncesu Kaymakamı Fa- Karahisar belediyesile muhte -
ik Utçıkan : lif köylerde mülkiye müfettiş -
leri tarafından yapılan teftişatı
havi lâyihalarda gösterilen nok-
sanları ikmal ettirmemiş olma-
sından dolayı Kayseri vilâyetin-
ce ihtarla tecziye edilmiştir.
- Eruh Kaymakamı Avni Mercini tecavüz etmesinden ve
Dömer : mühim olmiyan bir meseleyi
şifre ile yazdığından dolayı Si-
irt vilâyetince ihtarla tecziye
edilmiştir.

İhtarla tecziye edilen Nüfus Müdürleri

- Burdur Nüfus Müdürü Nüfus cüzdanları için dairede
Basri Çardak : her gün sarfedilen pul bedelle-
rini günü gününe satış defteri-
ne işletmediğinden ve kıymetli
evrak talimatnamesinin hü -
kümleri dairesinde hafta so -
nunda hasılatı muntazaman
vezneye yatırmadığından Bur -
dur vilâyetince ihtarname ile
tecziye edilmiştir.

İhtarla tecziye edilen Nahiye Müdürleri

- Yenipazar Nahiyesi eski Gelişleri mafevka bildirilmesi
müdürü Hadi Orsunay : gereken bazı eşhası bildirmedi-
ğinden dolayı Bilecik vilâyetince
ihtarla tecziye edilmiştir.

Yenipazar esbak ve ha-
len Dudurga Nahiyesi

Müdürü Hüseyin Önal : » » » » »

Mermer eski ve Diğle ye- Akviran köyünün içinden geçen
ni müdürü Seyfullah yolun ıslahı tebliğ olunmasına
Özsavaş : rağmen yaptıрмаğa çalışmadı-
ğından dolayı Diyarbakır vilâ-
yetince ihtarla tecziye edilmiş-
tir.

İmrahav Nahiyesi Mü- 936 yılı tahrir ve tesbit cetvelle-
dürü Hikmet Genç : rinin geçiktirilmesine sebebiyet
vermek suretile vazifesinde dik-
katsizlik ve intizamsızlık göröl-
düğünden Çoruh vilâyetince ih-
tarla tecziye edilmiştir.

Merye Nahiyesi Müdürü
Abdurrazzak Oktay :

» » » » »

İskili Nahiyesi Müdürü İzinsiz olarak kaza ve vilâyet
Mehmet Öztürk : merkezine gitmiş olduğundan
dolayı G. Antep vilâyetince ih-
tarla tecziye edilmiştir.

Ziyaret Nahiyesi Müdü- Pağa köyü ovasında çıkan yan-
rû İzzettin Öner : gına gitmediğinden dolayı Muş
vilâyetince tevbihle tecziye e-
dilmişştir.

Karahisar Nahiyesi Mü- Mülkiye Müfettişi tarafından
dürü Tevfik Caner : tanzim edilen teftiş lâyihasın -
daki noksanları ikmal ve usu -
len gönderilmesi lâzım gelen lâ-
yihaları göndermediğinden do-
layı Kayseri vilâyetince ihtarla
tecziye edilmiştir.

Zile Kaymakam vekili Çöy köyü hayvanatının tazmi -
 Iğdır Nahiyesi Müdürü nine ait evrakı vilâyete gönder-
 Ahmet Atalay : mesi icap ederken salâhiyetinin
 dışına çıkarak doğrudan doğru-
 ya Şûrayı Devlete gönderdiğin-
 den dolayı Tokat vilâyetince ih-
 tarla tecziye edilmiştir.

Çalışma Raporları

NÜFUS U. M.

ÖZ:

*Umum Müdürlüğümüzün Eylül 937
 ayına ait mesai raporu H.*

9/Eylül/937 gün ve 10564/414 sayılı yazıya ektir:

Eylül/937 ayında Umum Müdürlüğümüze Vekâlet ve vilâyetlerden (2133) evrak gelmiş, bu evraktan (211) birinci, (522) ikinci, (910) üçüncü, (490) dördüncü şubeye verilmiştir.

Birinci şube: Tesellüm eylemiş olduğu bu evraktan (196) adedinin muamelesini tamamlamış ve (15) adedini de muameleden müstağni görerek hıfzetmiştir.

İkinci şube: Eylül ayı içinde (522) evrak tesellüm eylemiş, Ağustos ayından devreylediği (40) ve Şubelerden gönderilen (15) evrakla birlikte ceman (577) evraktan (376)adedini ikmal, (101) adedini hıfzeyelemiş ve (27) a- dedi imzada, (26) adedi numarada olup (47) adedi de a- yın son günü gelmiş olması dolayısıyla muamelesi ikmal edilemediğinden birinci teşrin/937 ayma devrolunmuş ve ayrıca resen (15) evrak yazılmıştır.

Bu ay içinde bu şubece evlenme suretile yapılacak yer

..... 1246

değiştirme işini izah eden bir tamim ihzar olunarak bütün vilâyetlere tebliğ edilmiştir.

Üçüncü şube: Tevdi edilen (910) evrak ile geçen aydan devrolunan (195) evrakla birlikte ceman (1105) evraktan (632) adedini ikmal eylemiş, (110) adedi Başvekâlete takdim edilecek tezkereler olup imzada bulunmuştur.

(186) adedi de Başvkâlete takdim edilerek karar bekliyen muameleye aittir.

(177) evrak üzerinde inceleme yapılmak üzere birinci teşrin/937 ayma devrolunmuştur.

Bu ay içinde bu şubece (1476) kişinin yurtdaşığa alınma muamelesi ikmal ve intaç edilmiş ve (12) kişinin de tabiiyetleri tetkik olunarak haklarında gereken kararlar verilmiştir.

Dördüncü şube: Tevdi edilen (490) evrak ile geçen aydan devrolunan (75) ve diğer şubelerden gelen (25) evrak ile ceman (590) evraktan (467) evrakın muamelesini ikmal etmiş ve (73) adedini muameleden müstağni görerek hıfzetmiş ve (50) adedini de incelemek üzere birinci teşrin/937 ayma devretmiştir.

Bunlardan başka bu ay içinde 25 kişinin nakli için Vekiller Heyetinden üç kararname istihsal olunmuştur.

Saygılarımla arzeylerim.

NÜFUS U. M.

Öz:

*Umum Müdürlüğümüzün biriuciteş-
rinu 937 ayına ait mesaî raporu H.*

11/Birinci teşrin/937 gün ve 11899/455 sayılı yazıya ektir:

Birinci teşrin/937 ayında Umum Müdürlüğümüze Vekâlet ve vilâyetlerden (1742) evrak gelmiş, bu evraktan

(211) birinci, (387) ikinci, (739) üçüncü, (405) dördüncü şubeye verilmiştir.

Birinci şube: Tesellüm eylemiş olduğu bu evraktan 208) adedinin muamelesini tamamlamış ve (3) adedini de muameleden müstağni görerek hıfzetmiştir.

İkinci şube: Birinci teşrin ayı içinde (387) evrak tesellüm eylemiş, Eylül ayından devreylediği (100) ve şubelerden gönderilen (12) evrakla birlikte ceman (499) evraktan (373) adedini ikmal, (74) adedini hıfz ve (52) adedinin de bir kısmı imzada ve bir kısmı da ayın son günü gelmiş olması dolayısıle muamelesi ikmal edilemediğinden ikinci teşrin/937 ayma devrolunmuş ve ayrıca resen (22) evrak yazılmıştır.

Bunlardan başka birinci teşrin/937 ayı içinde bu şubece yapılan işlerin başlıcaları şunlardır:

A—. Kendinden başkasına ait kütük kayıtlarını isti- yenlerin bu kayıtları hangi daireye ibraz edeceklerse oraya müracaat ederek o makamlar tarafından istenilen kayıt Örneklerinin resmen verilmesinin usul ittihazı hakkında;

B— Nüfus ve askerlik işlerini kanunî müddet içinde bu dairelere bildirmemiş olan Tunceli Vilâyeti halkının cezasız olarak işlerinin görülmesine dair kanun müddetinin bitmesi yaklaşmış olduğunun ilânı hakkında;

C— Evliliği bozulan veya boşanan kadınların bir sene müddet içinde verecekleri pulsuz beyannameler üzerinde seçecekleri soyadlarının cezasız olarak tescil edilmesi tekml vilâyetlere tamamen tebliğ olunmuştur.

Üçüncü şube: Tevdi edilen (739) evrak ile geçen aydan devrolunan (177) evrakla birlikte ceman (916) evraktan (597) adedini ikmal eylemiş ve (41) adedi karara intizar eden Garbi Trakyalılara ait olup (136) adedi de Yüksek Başvekâletten gelecek kararı beklemekte, (142) evrak da üzerinde inceleme yapılmak üzere İkinci teşrin/ 937 ayma devredilmiş bulunmaktadır.

..... 1248

Bu ay içinde bu şubece (1370) kişinin yurtdaşığa alınma muamelesi ikmal ve intaç edilmiştir.

Dördüncü şube: Tevdi edilen (405) evrak ile geçen aydan devrolunan (50) ve diğer şubelerden gelen (27) evrak ki ceman (482) evraktan (380) evrakın muamelesini ikmal etmiş ve (53) adedini muameleden müstağni görerek hıfzetmiş ve (49) adedini de incelemek üzere ikinci teşrin/937 ayma devretmiştir.

Bu ay içinde bu şubece:

A— Sason yasak bölgesinden (750) kişinin doğudan batıya nakilleri için ikinci defa olarak alman Vekiller Heyeti kararının infazı takip olunmaktadır.

Saygılarımla arzeylerim.

Tamimler

V. İ. U. M.
Ş. I.

Sayı : 3221

Yeni içtima senesi zarfında, encümenlerde izahat vermeğe gelecek olan memurların Büyük Millet Meclisine girebilmeleri için kendilerine daimî birer kart verileceğinden bu vazife ile gelecek memurların isim ve memuriyetleri yazılı bir liste ile ikişer adet küçük fotoğraflarının gönderilmesini ve fotoğrafların arkasına isimlerinin yazılmasını dilerim.

11/11/937

ÖZ:

*Meclis Encümenlerine gidecek
memurlar H.*

1— Yeni içtima senesi zarfında Büyük Millet Meclisi encümenlerinde izahat vermek üzere Meclise gidecek olan

memurların Meclise girebilmeleri için kendilerine verilecek karta yapıştırılmak üzere ikişer aded fotoğraf gön - derilmesi hakkındaki Büyük Millet Meclisi İdare amirliğinin 11/11/937 gün ve 3221 sayılı yazıları aynen yukarıya çıkarılmıştır. Encümenlere gidecek zevatın ikişer aded fotoğraflarının acele Vilâyetler İdaresine gönderilmesi tebliğ olunur.

2— Vekâlet dairelerine yazılmıştır.

S. I.

Sayı : 6/3986

Amme teşkilâtına mensup memur ve müstahdemlerle başlıca millî Bankalar ve Şirketler memurlarının miktar ve vasıfları hakkında yapılması tekarrür etmiş olan istatistiğin hazırlıkları alâkadar makamlarla temas suretile ikmal edilerek tertip edilen sual varakalarının tevzi ve şevkine de başlanmış olduğu ve bu istatistiğin tam ve faydalı netice verebilmesi için sual varakalarını bizzat dolduracak olan memurlarla bu varakaların tevzi, toplama ve kontrol işini idare edecek olan her Vekâlet ve Dairenin Vilâyetlerdeki şeflerinin gösterecekleri dikkat ve itinaya bağlı bulunduğu İstatistik Umum Müdürlüğünden bildirilmiştir.

Önemi malûm olan bu işe Vekâlet ve Dairelerce azamî alâka ve ihtimam gösterilmesi hususunun temin buyrulmasını tamimen rica ederim.

11/11/937

ÖZ:

*İstatistik Umum Müdürlüğünden
memurlara gönderilecek sual vara-
kaları H.*

1 — İstatistik Umum Müdürlüğü tarafından memur ve müstahdemlere gönderilecek sual varakalarına yazılacak

..... 1250

cevapların dikkat ve itina ile yazılması ve bu işe daire - lerce azamî alâka ve ihtimam gösterilmesi hakkındaki Baş Vekâlet Yüksek makamının 11/11/937 gün ve 6/3986 sayılı yazıları örneği aynen yukarıya çıkarılmıştır.

Gereğinin yapılmasını rica ederim.

2— Umumî Müfettişliklere, Vilâyetlere ve Vekâlet dairelerine yazılmıştır.

Ş. II.

İcra Vekilleri Heyetinin 2/11/937 gün ve 2/7594 sayılı kararnamesi sureti.

Sayı : 1770

Kastamonu Vilâyetinin merkez kazasına bağlı Devre- kâni nahiyesinin Kızacık köyünde ev, ahır ve samanlıkları yanan 15 çiftçi ailesinin ev ve ahırlarının yapılması için lüzumu olan ev başına 40 metre mikâp hesabile gayri mamul 600 metre mikâp ağacın, 3116 sayılı kanunun 17. inci maddesi mucibince parasız olarak verilmesi; Ziraat Vekilliğinin 14/10/937 tarih ve 32458/10 sayılı tezkeresile yapılan teklifi üzerine İcra Vekilleri heyetince 2/1/937 tarihinde onanmıştır.

30/11 ,7

ÖZ:

Kızacık köyü har'ıkcıdelerine yapılacık yardım H.

1— Kastamonu Vilâyetine bağlı Devrekâni nahiyesinin Kızacık köyündeki yangında evleri yanan 15 aileye verilecek ağaç hakkındaki 2/11/937 tarih ve 7594 sayılı İcra Vekilleri heyeti kararının örneği yukarıdadır. Tebliğ olunur.

2— Vekâlet dairelerine yazılmıştır.

M. İ. U. M.**Sayı: 9913**

İstanbul'a yakın ve bilhassa Karadeniz vilâyetlerine bağlı belediyeler tarafından hasta, sağlam yerli, yabancı bir takım kimselerin ellerine fakirlik vesikası verilmek ve gelip giden deniz vasıtalarına paralı ve parasız bindirilmek suretile İstanbul'a gelmeleri ve bu tarikle başka taraflara geçmeleri imkânlarının temin olunduğuna ve bu yüzden bir çok vatandaşların İstanbul'da meskensiz ve melcesiz, aç ve muhtaç vaziyette kalarak kendilerini barındıracak,, karınlarını doyuracak ve hedeflerine ulaştıracak çare istemek üzere belediye müesseselerine her gün baş vurmakta olduklarına dair İstanbul vali ve belediye reisliğinden alınan yazı münderecatından ve bu mevzu etrafında diğer vilâyetlerden yapılan şikâyetlerden: Muhtelif tarihlerde; tedavi ve muavenete muhtaç kimselerin tedavi ücretleriyle gidip gelme yol paralarının ellerine verilmeden şuraya buraya sevk olunmaması hakkındaki tamim muktezasının nazarı dikkate alınmamakta olduğu anlaşılmaktadır.

Sıhî müesseseleri olmayan veya olupta teşkilât ve kadroları her müracaatı kabule müsait bulunmayan belediyeler tarafından tedavi ve muavenete muhtaç oldukları fen ve tahkik vesikasile sabit olanların herhangi bir yere şevkine lüzum ve zaruret hasıl olduğu takdirde mahallî hükümet veya belediye doktorlarınca hazırlanacak sıhhat evrakile birlikte ve gidip gelme yol paraları ve tedavi ücretleri temin edilmek suretile resmen gönderilmeleri lüzumunun belediyelere tebliği ve hilâfında hareket edenler hakkında takibata tevessül olunması ehemmiyetle rica olunur.

2 — Bütün vilâyetlere yazılmış ve Umumî Müfettişliklere arz edilmiştir.

24/11/937

..... 1252

Sayı: 9914

Nafia Vekâleti Sular Umum Müdürlüğünün 16/10/937 gün ve 3436/13998 sayılı yazısıdır:

2268 sayılı 'kanun mucibince şehir ve kasabalara isale edilecek içme sularına ait boru ve teferruatının gümrük resminden muafiyeti hususunda gereğinin yapılabilmesi için Vekâletimize tetkik ve tasdik edilmek üzere gönderilecek bilumum içme su projelerine birer rekor cetvelinin bağlanması lâzım gelmektedir. Bütün vilâyetlere bu yolda tamim edilmesi rica olunur.

24/11/937

İçme su projelerine birer rakor cetvelinin bağlanması lâzım geleceğine dair Nafia Vekâletinden alınan 16/10/937 gün ve 3436/13998 sayılı yazı aynen yukarıya çıkarılmıştır.

O yolda muamele ifası rica olunur.

Bütün vilâyetlere yazılmış ve Umumî Müfettişliklere arzedilmiştir.

Sayı: 9915

Petrol, benzin ve motorin gibi petrol müştakları Ro- manyadan artık getirilemediğinden bahsederek petrol kumpanyaları petrol müştaklarını son zamanlarda Amerikadan celbetmektedirler. Bunun neticesi olarak maliyet fiatları yükselmiştir.

Şirketler, yapılan müzakereler esnasında Romanya menşeli stokların ağustos sonlarına doğru sarfedilmiş olacağını, ve bu tarihten sonra Amerikadan celbedilecek malların pahalı olacağı dolayısıyla, benzin satış fiatları eylül başından ve petrol (gazyağı) fiatları ilk teşrin ortasından başlanarak artıracaklarını söylemekte idiler.

Benzin satış fiyatları bugüne kadar arttırılmamıştır. Bunun sebebi fiatların geçenlerde indirilmesi üzerine benzin istihlâk miktarının mühim miktarda artmış olmasıdır. Bu artış miktarını şirketler, müzakereler icra edildiği sıralarda, ancak yüzde 15-20 nisbetinde tahmin etmekte idiler. Vekâletimiz ise bu tezayüdün daha mühim miktarda olacağını beklemekte idi.

İki aylık tecrübe bu tezayüdün yüzde 20 den fazla olacağını göstermiş olduğundan şirketler de bu vaziyet karşısında eylül ayında benzin satış hatlarını, maliyetin yükselmesine rağmen, arttırmamışlardır.

Malûmat husulü için saygılarımla arzederim.

Petrol ve müştakları fiyatları hakkında İktisat Vekâletinden alman 29/9/937 gün ve 46687/1076 sayılı yazı aynen yukarıya çıkarılmıştır.

Malûmaten bütün vilâyetlere yazılmış ve U. Müfettişliklere arzedilmiştir.

24/11/937

Sayı: 9916

1—Koşulu hayvanların arkalarının üvendire ile delik deşik edilmesinin önüne geçilmesi ve kesilen hayvan derilerinin dikkat ve itina ile yüzülerek usulüne göre tuzlanıp kurutulması için gerekli tedbirlerin alınmasına dair İktisat Vekâletinden Başvekâlet Yüksek Katına sunulup Vekâletimize havale buyurulan 30/9/937 gün ve 1083/46932 sayılı yazı örneği ilişik olarak gönderilmiştir. Gereğinin ifası için alâkadarlara müessir tebliğatin yapılması ehemmiyetle rica olunur.

2—Bütün vilâyetlere yazılmış ve Umumî Müfettişliklere arzedilmiştir.

24/11/937

Ekinin örneği

1/2/937 tarihli ve 103/5101 sayılı yazımıza ek, 29/9/ 937, 8/9/937 tarihli ve 6/1455, 6/3231 sayılı tezkerelerine karşılıktır.

1—Sıhhat ve İçtimâî Muavenet Vekâletinin 9/2/937 tarihli ve 19 sayılı mütaleası:

Her milletin bir et yeme itiyadı vardır. Fakat zamanla ve alınacak müessir tedbirlerle bu itiyadı kısmen olsun değiştirmek kabildir. Pratik bir tedbir olarak mekteplerde ve orduda sığır eti yedirmek ve halk arasında da bu yolda propaganda yapmak bahse mevzudur.

Frigorifiye (soğutulmuş) ve konserve et hakkındaki sıhî mütalealara da iştirak etmekle beraber memleketin bol ve kıymetli mahsulleri olan etlerimize hariç piyasalarda müşteri bulmak, ve sefer halinde ordunun et ihtiyacını temin etmek için, bugünden bu yolda kuvvetli adımlar atmak zarureti karşısındayız.

Esasen soğutulmuş ve konserve et meselesi ikinci beş yıllık sanayi plânının tanzimi sırasında etüd edilerek hazırlanan rapor yüksek tensiplerine arz olunmuştur. Bu teklif yüksek tasviplerine iktiran ettiği takdirde memlekette bir et sanayiinin inkişafı ile gerek soğutulmuş ve konserve etlerimizin dahilde sarf ve istihlâki, gerekse harice ihracı meselesi ele alınmış bulunacaktır.

Sanayi plânının bu kısmı tatbik edilinceye kadar soğutulmuş ve konserve et meselesi bahse mevzu olamazsa da, taze sığır etlerinin mekteplerde ve orduda mebzul bir şekilde sarfının muvafık olacağı kanaatindeyim. Memleket sığır etlerinin lezzetsiz ve hele zevkimize uymadığı mütaleası da şüphesiz doğrudur. Fakat bunun sebebi sığırlarımızı et için beslemeyip koşu hayvanı olarak yetiştirip çift çubuk ve nakil işlerinde kullandığımızı da unutmamalıyız.

Fakat sığırlarımız koşu için değil, sütü ve eti için bes-

lendiği takdirde ileri sürülen mahzurun mühim derecede ortadan kalkacağı muhakkaktır.

2—Gümrük ve İnhisarlar Vekâletinin 8/2/937 tarihli ve 6/15218 sayılı mütaleasma Vekâletimizce ilâve edilecek bir nokta yoktur.

3—Ziraat Vekâletinin 9/3/937 tarihli ve 13/8245 sayılı mütaleası:

Sığırlarımızın iyi beslenip bakılması memleketin ziraî inkişafı, halkın zenginleşmesi ve köy kalkınması programının tatbikatta vereceği neticelerle mütenasip olacağı şüpheşizdir. Fakat Vekâletimizce ileri sürülen düşünce ve tedbirlere esas itibarile Ziraat Vekâletinin de iştirak etmekte olduğuna göre, gerek yukarıda tarih ve sayısı yazılı teskeremizde, gerekse Ziraat Vekâletinin tezkeresine bağlı etütte serdedilen iktisadi, teknik ve zooteknik teklif ve temennilerin imkân dairesinde tahakkuku ve bilhassa nokre ve uyuz gibi! hayvanın et ve derisini tahrip eden hastalıkların önüne geçilmesi için Ziraat Vekâletince alınmakta olan tedbirlerin ve sarfedilen mesainin kuvvetlendirilmesine ve koşulu hayvanların arkalarının ve sırtlarının övendere ile delik deşik edilmesinin önüne geçilmesi, ve kesilen hayvanların derilerinin dikkat ve itina ile yüzölüp usulüne göre tuzlanıp kurutulması için de bu yolda valilere ve belediye reislerine gereken emirlerin verilmesinde müsaadelerini, derin saygılarımla dilerim.

Sayı: 9917

Motorinin İzmir ve İstanbulda tesisatta satış fiyatı bugün bir ton için 69,82 lira ve 30 kilogramlık çift tenekesi için 271,70 kuruştur. Bu fiatta, ciro üzerinden hesap edilmiş yüzde 8 nisbetinde bir kâr vardır. Buna göre motorinin satış fiyatlarıpın muhtelif yerlerde tesbiti için, bu esas fiata İzmir veya İstanbulda o mahalle kadar olan nakliye masrafları ile, o mahaldeki satıcıya verilen komisyon

..... 1256

ve mahallî belediye tarafından alman belediye istihlâk resminin ilâvesi lâzım gelmektedir.

Bu miktarların tesbiti ve şirketlerce temin edilmekte olan kâr nisbetlerinin indirilmesi için, İstanbulda Sokoni Vakum kumpanyası nezdinde teşebbüste bulunulmuştur. Alınacak netice ayrıca arzedilecektir.

Şirketlerin bugünkü satış fiyatları normalin üstünde bir nakliye masrafı ve komisyonu ihtiva ediyorsa, müdahale olunarak bu masrafların normal bir hadde indirilmesi muvafık olur.

Şimdilik yukarıki esaslara göre hareket edilmesinin bütün valiliklere iş'arım saygılarımla rica ederim.

24/11/937

Motorin fiyatları hakkında İktisat Vekâletinden alman 29/9/937 gün ve 46686/1075 sayılı yazı aynen yukarıya çıkarıldı.

Ticaret Odaları ve diğer alâkadar dairelerle temas edilerek tetkikat icrasile şirketlerin bugünkü satış fiyatları normalin üstünde bir nakliye masrafı ve komisyonu ihtiva ediyorsa kanunî gereğinin yapılması ve sonundan malûmat itası rica olunur.

Bütün vilâyetlere yazılmış ve bilgi için Umumî Müfettişliklere arzedilmiştir.

Sayı: 9918

1931 malî yılı umumî muvazene kanununun 31 inci maddesine tevfi kan hazine kefaletile vilâyetinizin hususî idaresi namına kredi açılmış ise 1. kânunuevvel 937 tarihindeki vaziyete göre ilişik nûmunenin doldurularak acele gönderilmesi ve kredi açılmamış ise keyfiyetin bildirilmesi rica olunur.

24/11/937

..... 1258

Sayı: 9919

936 malî yılı mayıs gayesine kadar tahrir ve tadil tahsisatından ne miktarının sarfedildiğinin ve ne miktar bakiye kaldığının bir cetvel halinde bildirilmesi rica olunur.

24/11/937

Sayı: 9920

Bazı belediyelerin şehir ve kasabaların harita ve müstakbel şekil plânlarının tanziminden mütevellit masrafları belediye vergi ve resimleri kanununun 18 inci maddesi hükmüne tevfikân halktan tahsil etmekte veya tahsil için tertibat almakta oldukları mülkiye müfettişleri tarafından teftiş münasebetile tanzim edilen raporlar mündereaatının tetkikinden anlaşılmaktadır.

Belediye vergi ve resimleri kanununun 18 inci maddesi münhasıran kadaastro masraflarının tahsiline mezuniyet verdiği cihetle bu maddeye istinat ederek şehir ve kasabaların harita ve müstakbel şekil plânlarının tanzim masraflarının halktan cibayet edilmesi takibatı kanuniyeyi istilzam eder mahiyette görüldüğünden bu hususta alâkadarlara müessir tebligat icrası ve kanunsuz olarak tahsil edilmiş para varsa sahiplerine iade edilmesinin temini e-hemmiyetle rica olunur.

23/11/937

Sayı: 9921

24/8/937 gün ve 7379 sayılı tamime ektir:

1—Mahallî idareler bankası iştirak hissesi olarak mahallî İş ve Ziraat Bankası şubeleri veya postahaneler vasıtasile gönderilen paraların Banka ve posta şubelerine tevdi

sırasında hangi kazanın hangi köyüne ait olduğunun da tasrihi bu husustaki izahnamede bildirildiği halde bazı kazalar mevduatının münhasıran köy adı üzerinden gönderildiği ve bunun hesap karışıklığına meydan vereceği belediyeler bankasının iş'arından anlaşılmaktadır.

Diğer vilâyet ve kazalarımızda aynı isimde köyler bulunduğu bundan böyle gönderilecek hisse paralarının Bank ve posta şubelerine tevdi ve Belediyeler Bankasına şevki sırasında hangi kazanın hangi köyüne ait olduğunun tasrihi hususunun temini;

2— Bazı kazalardan defter ve sair işlere ait paraların da Belediyeler Bankasına gönderildiği anlaşılmıştır. Bundan böyle mezkûr Bankaya Mahallî İdareler Bankası iştirak hissesi ile 15/10/937 gün ve 9008 sayılı tamimle bildirilen yüzde 1 müşterek neşriyat tahsisatı hissesinden başka irsalât yapılmaması ve bu iki hesaba ait irsalâtın birbirine karıştırılmaması için de evvelce bildirildiği veçhile Bank ve posta şubelerine ayrı ayrı irsaliyelerle teslimi;

3— 937 köy bütçe yılı sona ermek üzere olduğundan tahakkuk eden Mahallî İdareler iştirak hisselerinde müşterek neşriyat paralarının ilk kânun sonuna kadar gönderilmiş olmasının ve gelecek seneye bakaya devredilmemesinin temini rica olunur.

24/11/937

Sayı: 9922

ÖZ:

*Köy salmalarında en yüksek haddin
20 lirayı geçmemesi H.*

1— Salma ölçü ve nisbetinin seyyal esaslardan kurtarılarak sabit, muttarit ve âdil kaidelere istinat ettirilmesi etrafında köy heyetlerine gereken idari tedbirlerin aldırılması 19/4/937 gün ve Mahallî İdareler Ş. 3. 3206 sayılı .yazı ile tamim olunmuştı.

..... 1260

2— Mülkiye müfettişlerince muhtelif köylerde yapılan teftişlerde ve Vekâlete gelen bir çok şikâyet dilekçelerinde bazı bölgelerde bu durumun henüz önlenmediği, külfetin nizamlanmadığı ve 2491 sayılı kanunun birinci maddesinde sayılan vazifeler çerçevesine girmiyen işler için de vatandaşlara kanunsuz ve usulsüz külfetler yükletildiği anlaşılmaktadır.

3 — Köy kanununun 44 üncü maddesinin 5 inci fıkrası köy meclislerine tevzii külfette köylünün haline uygun düşebilecek esaslara ittiiba mecburiyetini tahmil ettiğine göre köy işlerini yürütecek geliri olmıyan köylerde; köyün aylıklı adamlarının aylık ve yıllıklaire mecburî köy işleri ve ihtiyara bağlı iken kanun buyruğuna göre mecburî hizmetler arasına alman işler için ihtiyar meclisleri salma salarken daima sözü geçen tamim hükümlerini göz önünde bulundurarak tevziati yapmaları ve salma mükellefiyetinin en yüksek haddini 20 liraya geçmiyecek surette tertibe itina etmeleri esbabının da aynı heyetlerce prensip olarak kabulü hususunun alâkadarlara tebliğ ve tavsiye- buyurulması rica olunur.

24/11/937

Sayı: 10013

Ek: 21/10/937 gün ve 9148 sayıya:

Bazı iskelelerin Denizyolları işletmesine devrine dair olan 2/7222 sayılı kararname hükmünün 1/Haziran/938. tarihinden itibaren tatbik edilmesi hakkında İcra Vekilleri Heyetinden çıkan kararname sureti ilişiktir.

938 malî yılı belediye ve idarei hususiye bütçelerinin tanziminde işbu kararname muktezasının göz önünde tutulması için alâkadarlara gereken tebligatın icrası rica, olunur.

24/11/937

Ekinin örneği

2/7222 sayılı kararname mucibince bazı iskelelerin Denizyolları işletme idaresine devri takarrür eylemesi ü- zerine Ordu ve Giresun vilâyetlerinin telgraflarına atfen Dahiliye Vekillîğinden yazılan 15/10/937 tarih ve 9023 sa yılı tezkerede; iskele varidatını nazarı itibara almak suretile mesai programı mahiyetinde olan bütçelerini tanzim etmiş olan belediyer, sene ortalarında iskele varidatından mahrum bırakıldıkları takdirde bu bütçelere müsteniden üzerlerine aldıkları ve taahhütleri ifa ve icraya muktedir olmayacakları gibi başlanmış bir kısım hizmetleri yarıda bırakmak ve bir kısmını da tamamen ihmal etmek zaruretinde kalacakları cihetle alâkadar Vekâletlerce idarei hususiye ve belediyelerin malî vaziyetlerinin ıslahına matuf olmak üzere alınacak tedbir ve yapılacak tekliflerin fili neticeleri istihsal edilinceye kadar veya hiç olmazsa 938 malî yılı bütçelerinin tanzim ve mer'iyet mevkiine vaz'ı tarihine kadar İktisat Vekâletine devredilen iskelelerin mahallî idareler elinde bırakılması için işin bir karara bağlanması istenilmiştir.

Bu iş İcra Vekilleri Heyetince 26/10/937 tarihinde görüşülerek diğer mahallerin de Ordu ve Giresun mahallî idareleri vaziyetinde bulunmalarına binaen bunların iskele varidatına istinaden giriştikleri bazı taahhütleri yerine getirilebilmesini temin için, bir kısım iskelelerin Denizyolları işletmesine devrine dair olan 2/7222 sayılı kararname hükmünün 1/Haziran/938 tarihinden itibaren tatbik edilmesi ve bu belediyelerin 938 bütçelerini 3004 sa yılı kanunun 5 inci maddesine göre, iskele varidatından kendilerine verilecek olan hisseyi nazarı itibara almak suretile tanzim etmeleri lüzumunun tebliği takarrür etmiştir.

NÜFUS U. M.

Ş, 2

ÖZ:

*Kendinden başkasına ait nüfus kayıt'
örneklerini istiyenler hakkında olu-
nacak muameleye D.*

Sayı: 11622/3843

1— Kanunu Medeninin 36 ncı maddesinin (ahvali şahsiye sicilleri Devletçe mansup memurlar tarafından tutulur. Ahali şahsiye kayıtlarını tutmak ve suretlerini vermek bu memurlara mahsustur). Hükmüne ve Nüfus Kanununun 15 inci maddesinde ise (Kendine taallûk eden nüfus kaydının suretini almağa her ferdin salâhiyeti vardır. İşbu suretlerin sicille muvafık olduğunun nüfus memuru tarafından tasdik edilmesi lâzımdır.) Denilmesine nazaran kanundaki taallûk tabirinin kendi kayıt örneğini istiyen şahsa ait olarak kabul edilmesi lâzımgeleceği ve aksi halde bunun hududunu tayin mümkün olmayacağı cihetle herhangi bir şahıs tarafından başkasına ait bir kaydın çıkartılması istendiği takdirde bu kayıt hangi makam veya daireye ibraz edilecekse o makam veya mahkemenin resmen talebi üzerine verilmesi kanunun ruhuna ve maslahata daha uygun görülmüştür.

Binaenaleyh; kendinden başkasına ait kütük kayıtlarını istiyenlerin bu kayıtları hangi daireye ibraz edeceklerse önce oraya müracaat etmelerinin ve bu makamlar tarafından istenen örneklerin yine resmen verilmesinin usul ittihazı lüzumunun gerekenlere tebliği ile bu yolda muamele yapılmasının temini rica olunur.

2— Vilâyetlere, U. Müfettişliklere, teftiş heyeti riyasetine, Vekâlet dairelerine yazılmış ve bilgi olarak Adliye ve Maliye Vekâletlerine arzolanmıştır.

11/10/937

ÖZ:

*Tunceli vilâyeti halkına, yapılacak
ilân hakkında.*

Sar: 11814/3918

Nüfus ve askerlik işlerini kanunî müddet içinde bu darelere müracaatla bildirmemiş olan Tunceli Vilâyeti hakmdan alınması lâzım gelen para cezalarının 13/1/936 tarihinden itibaren iki sene müddetle affına dair olan 2817 sayılı kanun hükmünün bitmesine pek az bir zaman kalığından 11/2/936 tarih ve 1811/323 sayılı tamim ile bilirlildiği veçhile bu vilâyet halkından olup da vilâyetiniz dalilinde bulunan ve şimdiye kadar nüfus ve askerlik da- ireerine müracaat etmemiş olanların cezasız işlerinin gö- rülmesi için keyfiyetin bütün köylere varmcıya kadar tekar ilânı suretile kanun müddetinin hitamından evvel müacaatların temini muvafık görülmüştür.

Gereğinin yapılması rica olunur.

11/10/937

ÖZ:

*Evliliği bozulan kadınların soyad-
ları H.*

Say: 11828/3919

1— Evliliği bozulan veya boşanan kadın 1759 sayılı Soyadı nizamnamesinin 19 uncu maddesi mucibince bo- zulna veya boşanmadan sonra kocasının soyadını kulla- nınyacağma göre rucu edeceği babasının da soyadı bulunmadığı takdirde yeniden alacağı soyadı için vereceği

..... 1264

dilekçe üzerine doğrudan doğruya tespil edilip edilmiye- “Ceği veya bu iş için mahkemeden karar istihsaline lüzum olup olmayacağı bazı mahallerden sorulmaktadır.

Nizamnamenin 20 inci maddesi mucibince mümeyyiz olan reşit soyadını seçmekte serbest bulunduğundan ve boşanan veya evliliği bozulan kadının babası tarafından soyadı alınmayışında da bir sun'u taksiri olamayacağı- dan nizamnamenin yirminci maddesinde gösterildiği gibi bir sene müddet içinde vereceği pulsuz beyanname üzerine seçeceği soyadının cezasız olarak tescili icap eder. Buna göre muamele yapılması tamim en rica olunur.

2— Umumi Müfettişliklere, valiliklere ve teftiş heyeti reisliğine yazılmıştır.

11/10/937

*Nüfus vukuat ilmühaberlerindeki din
ve mezheb sütunu H. .*

Sayı: 12694/4254

Evvelce bastırılmış olan doğum ve ölüm ilmühaberlerinden açılan sütuna doğan ve ölenlerin din ve mezhebi yazılmak lâzım gelirken yalnız «Mezhebi» kelimesi yazıldığı ve «Dini» kelimesinin unutulduğu görülmüştür.

Nüfus Kanununun üçüncü maddesi hükmüne göre kütüklerde müslümanların dinini ve gayri müslimlerin din ve mezhebini göstermek iktiza ettiğinden mevcut vukuat ilmühaberlerine «mezhebi» kelimesinden evvel «dini» kelimesinin de ilâve edilmesinin ye ilmühaberler doldurulurken müslümanların yalnız dininin ve gayri müslimlerin hem din ve hem de mezhebinin yazılmasının gerekenlere bildirilmesi tamamen tebliğ olunur.’

4/11/937

ÖZ:

Boşanma suretile yapılacak yer değıştirme işi H.

Sayı: 12695/4255

27/9/937 tarih ve 11304/3746 nüfus Ş. 2. sayılı tamime ektir:

Evliliğin bozulması halinde karı ve kocadan birinin evlenme suretile evvelce geldiği eve kaydının nakli zarurî bulunduğundan mahkemelerden getirilecek boşanma ilâmlarında adları yazılı olan erkek ve kadından hangisinin geldiği eve nakli icap ediyorsa aynı kaza dahilindeki nüfus kütüklerinde kayıtlı oldukları takdirde boşanma ilâmına istinaden yer değıştirme ilmühaberi aranmaksızın evlenmelerde olduğu gibi re'sen nakillerinin yapılması iktiza eder.

Ancak kadın ve erkekten biri başka kazadan evlenme suretile kayıtlı bulunduğu kazaya gelmiş ise tekrar geldiği kazaya kaydının nakli için ötedenberi olduğu gibi yer değıştirme ilmühaberi getirmesi ve ait olduğu kazalarca kayıtları tesis edilmek üzere boşanma ilâmı ile yer değıştirme ilmühaberi örneklerinin de o kaza nüfus memurluğuna gönderilmesi lâzımdır.

Ona göre muamele yapılmasının gerekenlere tebliğî tamimen rica olunur.

Umumî Müfettişliklere, vilâyetlere ve teftiş heyeti reisliğine yazılmıştır.

4/11/937

ÖZ:

Gizli nüfus vakıaları ve soyadları H.

Sayı: 13639/4547

2576 sayılı kanun mucibince tesbit edilerek defterleri nüfus idarelerine verilen gizli vak'alardan bazı mahaller-

..... 1266

de halen ölüm vukuatının işlenmediği ve gizli ölüm defterlerinde dahil olup esas sicillerde sağ görünen bu gibi nüfusun soyadı almamış oldukları sanılarak ad verilmek üzere cetvellerinin çıkarılmakta olduğu görülmüş ve soyadı hakkında Vekâlete verilen malûmatta da bunların nazara alınmadığı anlaşılmıştır. Yanlışlığa ve beyhude yorgunluğa mahal kalmamak üzere halen bu vukuatı işlememiş olan nüfus memurlarının faaliyete sevk edilerek önce ölüm vak'alarının işlettirilmesi ve elde gizli hiç bir vak'a bırakılmamasının temin buyrulması tamimen rica olunur.

Umumi Müfettişliklere, vilâyetlere ve teftiş heyeti reisliğine yazılmıştır.

24/11/937

ÖZ:

Nüfus dairelerinin temizliği H.

Sayı: 13706/4566

18/Birinci kânun/927 tarihli ve 5283 sayılı tamime ektir :

Vilâyet ve kaza nüfus dairelerinden bir çoklarının temizliğine bakılmamak yüzünden toz, toprak içinde bulunduğu ve bunlardan mühim bir kısmının hükümet dairelerinin alt ve bodrum kısımlarında bulunmaları ve iş sahiplerinin tehacüm etmekte olması hasebile de havasızlıktan girilemeyecek ve oturulamıyacak bir halde bulunduğu ve bu dairelere ait evrakin da müvezzî ve odacılar tarafından gününde alâkadar dairelere tevzi edilmemek ve postahaneye götürülmek yüzünden işlerin uzun müddet teahhura uğradığı mülkiye müfettişlerince yapılan teftiş lerden ve vukubulan müracaatlardan anlaşılmaktadır.

..... 1267

İş sahiplerinin en ziyade uğrak mahalli olan bu dairelere dahiliye, kadrosunda mevcut odacı ve müvezzilerin daha ziyade alâkadar olmaları ve gerek temizlik işinin, gerekse evrak tevziinin dikkat ve sür'atle yapılması lâzım geleceğinden bundan böyle daha sıkı bir surette teftiş ettirilecek olan bu dairelere vali ve kaymakamların dikkat nazarlarını çevirmeleri ehemmiyetle ve tamimen rica olunur.

Umumî Müfettişliklere, valiliklere ve teftiç; heyeti reisliğine yazılmıştır.

26/11/937

SEFERBERLİK MÜD.

ÖZ:

*Cök savaşlarından korunma adlı
levha hakkında.*

Sayı: 1089

1— İstanbulda Hilmi kitaphanesi sahibi İbrahim Hilmi tarafından neşrolunan (Gök savaşlarından korunma) adlı ve beheri on kuruş fiatla satılan levhanın münderecatı faydalı görülmüş olup tavsiyeye lâyıktır.

2— Vilâyetlere, U. Müfettişliklere yazılmıştır.

8/11/937

ÖZ:

*İtfaiye memurlarının sicilleri
hakkında.*

Sayı: 1107

İtfaiyecilik ve yangından koruma tedbirlerine dair cilan. talimatnamenin 30 uncu maddesine tevfikân itfaiye

..... 1268

müdür ve âmirlerinin sicillerinin tanzi,mile hazirandan evvel Vekâlette bulundurulmasını dilerim.

15/11/937

ÖZ:

Uzman ikamet tezkerelerinin hariç memleketlere gidişte polise bırakılması hakkında.

Sayı: 14500/25880

19/8/937 tarih ve 10389 sayılı tamime ektir:

Ecnebinin memleketimizde ikamet ettikten sonra ecnebi memleketlere giderlerken ikamet tezkerelerini huruç vizesi aldıkları emniyet makamlarına bırakmaları usulden olduğundan devlet, vilâyet veya belediye hizmetinde bulunan ecnebi uzmanlara verilen ikamet tezkerelerinin de mensup oldukları dairelerce istirdat olunmayıp pasaportlarına çıkış vizesi verildiği sırada alâkadar vilâyet emniyet makamlarınca alakonulması ve bu suretle alman uzman ikamet tezkerelerinin doğruca Emniyet U. Müdürlüğü Ş. 4 Müdürlüğüne yollanması muvafık görülmüştür.

Bu suretle 4. cü Şube Müdürlüğüne gelecek uzman i- kamet tezkerelerinin müddetleri bitmeden sahipleri avdet eder ve vaziyetlerinde de bir değişiklik olmazsa kendilerine iade edilmek üzere doğrudan doğruya anılan şubeye yazılacak birer tezkere veya tahriratla uzmanların mensup olduğu daireler tarafından talep edilmesi lâzım gelir.

Ona göre muamele ifasını rica ederim.

Umum Müfettişliklere ve valiliklere yazılmıştır.

26/11/937

Ş. 5**OZ:**

*Ticaret ve sanat için açılan yerlerin
sahip ve müstecirleri tarafından
1704 sayılı kanun hükmüne göre
tutacakları defterlerin diledikleri
yerden tedarik edebilmeleri H.*

Sayı: 1347

Nümunesi 1704 sayılı kanunun tatbik suretini gösterir talimatnameye bağlı olup şimdiye kadar Türk Hava Kurumu tarafından bastırılan ve muayyen bir bedel mukabilinde satılan defterlerin 1/11/937 tarihinden itibaren bastırılıp sattırılmasmdan vazgeçilmiş olduğu sözü geçen Kurumun Merkez Başkanlığından alman 1/10/937 tarih ve 26853 sayılı yazıdan anlaşılmıştır.

Şu hale göre, kanunda sözü geçen ticaret ve sanat için açılan yer sahiplerinin, evvelce olduğu gibi bu defterleri diledikleri yerden tedarik edebileceklerinin münasip bir surette kendilerine tebliğini ve bu sebeple kanun hükümlerine aykırı bir hareketlerine meydan verilmemesini ehemmiyetle rica ederim.

26/10/937

Ş. 6**ÖZ:**

Suçhuların soy adlarının da bildirilmesi H.

Sayı: 3929/22304

Asayişe müessir hâdiselerin Vekâlete ne suretle bildi-

..... 1270

riieceği ve bu hususta ne gibi şartlara riayet edilmesi lâzım geleceği hakkında 25/8/934 gün ve Em. U. M. Ş. 6 ifa- desile Vekâletten yapılan 2451/143 sayılı tamim nazarı itibara alınmakla beraber suçluların isimleri bildirilirken behemehal soyadlarınm da yazılması ve bu hususatı ihtiva etmiyen bildirişlerden mütevellit telgraf masraflarının müsebbipleri tarafından tanzim ettirileceğinden bu hususun usul ittihaz edilmekle beraber ilgili memurlara tebligat yapılarak bu tamimin de alınmış olduğunun bildirilmesini tamimen rica ederim.

11/10/937

ÖZ:

Bayrağımız hakkında

Sayı: 4799/25579

1— Son günlerde bazı bilgisiz ve duygusuz kimselerin bayrağımıza karşı gayrikasdi olduğu söz götürmiyen ve fakat hakareti mutazamm bulunan münasebetsizliklerde bulundukları görölmektedir.

Afyonda üç sarhoşun bayrağımızı jiletle kestiği, Edir- nede bir şuursuzun Hacıköy Cumhuriyet alanındaki bayrağımızı yırtmağa sür’et gösterdiği vaki iş’ardan anlaşılmıştır.

Zabıtamız tarafından ülke ve ulusumuzun bir timsali müşahhası olan şanlı bayrağımıza karşı irtikâp edilen bu çirkin hareketleri büyük bir hassasiyetle takip ve mütecasirlerinin Cumhuriyet kanunlarının pençesine teslim edildikleri şüphesizdir.

Hiç bir maksada istinat etmiyen bir bilgisizlik ve tak- dirsizliğin mahsulü de olsa bayrağa karşı değil bu gibi tecavüzün alelade bir saygısızlığın bile Türkün izzeti nefsinı ezici bir ızdırıp içinde bırakacağı ve o anda etraftan yerinde bir mukabele göreceği tabiidir. Bütün bu haller göz önünde tutularak bir yurtdaşm bayrağını hayatına feda edecek bir timsal olarak telâkki etmesi ve ona en ufak bir tecavüzün kendi mensup bulunduğú milletin şeref ve namusuna dokunmak mana ve mahiyetinde olduğunu bilmesi ve bunu bir umde olarak kalbinde taşıması lâzımdır. Bunun için sâf ve bilgisiz vatandaşlara telkinatı lâzımede bulunulması yolunda bilhassa köylerde, mekteplerde, Halkevlerinde konferanslar tertibi suretile bayrak hususundaki millî duygunun daima takviye ettirilmesi bir vatan borcudur.

Binaenaleyh vilâyetinizde mütefekkir ve hamiyetli tanınan kişilerle beraber millî kumruların da harekete getirilerek bayrağa tecavüz filinin mana ve mefhumu hakkında köylere varmcıya kadar irşadı ve bu hususta vilâ- yetinizce alman isabetli tedbirlerle birlikte faaliyetiniz hakkında da Vekâlete bilgi verilmesini rica ederim.

2— Vekâlet Umum Müdürlüklerine, Umumî Müfettişliklere ve Vilâyetlere tamim edilmiştir.

3 — 9 / 1. Teşrin / 937 gün ve 3252 sayılı kazıya karşılık Genelkurmay Başkanlığına; bilgi olarak Millî Müdafaa, Maarif ve Adliye Vekâletlerine sunulmuştur.

22/11/937

Makaleler

Demografik inkılâp

DOĞUM YE ÖLÜM NİSBETLERİ NEDEN BU KADAR DÜŞMÜŞTÜR?

— Geçen sayıdan devam —

Zamanımızda, az çok uzun bir müddettenberi, doğum ve ölüm nisbetlerinde sukutlar görülmüştür. Hele ölüm nis- betindeki sukut beşeriyet misline tesadüf edilemeyecek bir derecede olduğu için daha şayanı hayret; fakat sebebinin izahı çok kolaydır. Vaktile vasi mikyasta ölüme bais olan sebeplerin bir çoğu izale edilmiştir. Bu sebeplerin bazıları kısa fasılalarla tekrar baş gösterirler, diğer bazıları da meşum tesirlerini, uzun müddet icra ederlerdi.

Hindistan, Çin gibi bazı memleketlerde, kıtlık halâ vakit vakit şiddetle hüküm sürmektedir. 1921 deki kıtlık, Rus- yanın da bir kısmını harap etmiştir; ancak meselâ Fransa gibi bir memlekette, ziraatte yapılan terakkiler sayesinde rekoltelerin büyük bir intizam altına girmesi, dahili nakliyatın, beynelmilel nakliyatın ıslahı üzerine uzak mem leketlerien az masrafla buğday celbolunması, umumî ve hususî menbaların artması dolayısıyla bu gün kıtlıkların haritası bile kalmamıştır denebilir. En sert kışların bile ölümü azim bir miktarda arttıracığından artık korkumuz yoktur. Salgın hastalıklar - uzak memleketlerden gelen veya menşei meçhul olup büyük tahribata sebebiyet veren salgın hastalıkları kast ediyoruz. Artık demografide rol oynayamıyorlar; çünkü onların girmesi menediliyor, o - nunla mücadele vasıta ve imkânları mevcut bulunur ve

bugünkü hayat şartların bu hastalıkların sirayetini kolaylaştırmıyor.

Bugün mahiyeti malûm bir hastalık olan veba; gerçi Fransada mevcuttur; ancak onun artık en az korkunç bir hastalık denecek kadar, vakaları az ve mahdud olduğu iddia olunabilir.

Fransada, kaydedilen senelik vefiyat tablosu alınır ve on dokuzuncu asır başlangıcından itibaren salgın hastalıklardan ileri gelen ve anormal bir surette yüksek olan rak- kamlar not edilirse; 1832, 1834, ve 1854 koleraları göze çarpar; ancak eğer kolera Fransada tekrar zuhur edecek olursa, bunun sebebiyet vereceği ölüm asgarî bir mikdarı geçmiyecektir.

Bundan başka zikredilecek diğer bir hastalık varsa o da; İspanyol gribi denilen 1918 hastalığıdır.

Haricî, dahilî, harplere gelince; eski zamanda bunlar çok defa yalnız muharipler için değil; aynı zamanda muhariplerin kötü muamelelerine ve fena İktisadî şartlara maruz kalan nüfus için de vahim idi; ancak büyük ihti - lâlden sonraki dahilî ihtilâflar ve şurişler bir çok isyan - lara, fazla kan dökülmesine sebebiyet verdiği halde, 1830, 1848, 1871 tarihlerindeki ihtilâl hareketleri, nisbeten az ölüme sebebiyet veren kısa vakalardan ibaretti.

Haricî harplerde; nüfus, iki asırdan beri, eski zamanlara nisbetle daha az muztarip olmaktadır. Pek fazla telefata sebebiyet veren 1914 müthiş harbine kadar, orduların zayıyatı da o kadar yüksek miktara çıkmıyordu.

İhtilâl ve imparatorluk harpleri de bu meyandadır. Eskiden bunların sebep olduğu zayıyat hakkında verilen rak- kamların mübalağalı olduğu sabit olmuştur. Anormal ölümler artık nadir bir hale geldi, aynı zamanda normal ölüm de, dikkat ve bakım nisbetinde tenezzül etti. Bunun başlıca sebebi; tababette ve hıfzıssıhhada tahakkuk eden şayanı hayret terakkilerdir.

Tababete atfinazar olunursa evvel emirde bilginin büyük terakkilere yol açtığı görülür. Hastalıklar; tezahürleri,

seyirleri itibarıyla daha iyi teşhis olunmaktadır. Diğer taraftan, bu hastalıkların eskiden na tamam olarak bilinen sebepleri icazkâr keşifler sayesinde tamamen meydana çıkarılmıştır. Bu keşiflerin en meşhurları ve en güzel semere verenleri pastörün keşifleridir. Hastalıkların arazi daha iyi tayin olunduğu, onları anlamak imkânları elde edildiği için teşhisler daha emindir. Meselâ filân hastalığın tayini mahiyeti hususunda basilin vücudunu tesbit etmek, kat'î bir hüküm verilmesine hizmet eder. Bundan dolayıdır ki tedavi usulü dahi hastalığın arazına ve daha doğrusu sebeplerine karşı mücadele ederek şifasını bulmak gayesini istihdaf ettiği için daha ziyade tekemmül etmiştir; çünkü sebepler hakkında hasıl olan malûmat, tedavi ve şifa çarelerinin taharrisi emrinde tutulacak yolları da göstermektedir.

Cerrahlıktan da ister tebaöetin bir şubesi, ister yardımcısı telâkki edilsin- Bahsetmeğe hacet var mı? Herkeşçe malumdur ki bu sahada varılan harikulade inkişafı; bir taraftan hissi iptal, diğer taraftan antisepsi, asepsi cephelerindeki keşiflere borçluyuz.

Tıbbî bilgi genişlemiştir. Bu bilgi; bilhassa pratisyenler adedinin artması ve bunların meslekleride iyi yetişmeleri sayesinde taammüm etmiştir. Bu ciheti de nazarı dikkate almak icab eder.

Bilginin daha fazla ve iyi kullanılması vakıasına az ehemmiyet atfetmemelidir: Bundan; hastaların, sık sık doktorlara, Fransız kanunları gibi meccani tıbbî yardım ve içtimaî sigorta kanunlarına, adedi vrtan ve teşkilâtı ıslah edilen her nevi istirahat müesseselerine vukubulan mü- racaatlarını kastediyoruz.

Tababetle, bıfzıssıhhayı nasıl ayırmalı?

Eğer tababet pek geniş manada alınmak istenmezse, yalnız bir branş olarak telâkki olunur ve bu iki telâkki tarzı birbirleriyle karşılaştırılırsa denebilir ki, umumiyet iti- barile tababet, hastalığı şifayap eder. Hıfzıssıhhada, hastalığın önüne geçer. Bir hastalığın önüne geçmek için bir tedaviye lüzum görüldüğü, bir serom yapmak icabettiği,

sünnet gibi, kör bir bağırsağın kesilmesi gibi bir ameliye yapıldığı ileri sürülerek hangi kelimelerin kullanılması muvafık olacağını tayinde lisan belki biraz tereddüde düşer. İstisnâ ahvalde vücut üzerinde bir tesir hasıl etmek mevzu- bas olunca buna tababete ait bir keyfiyet nazarile bakmağa meyil gösterilir. Hıfzıssıhha ise; bize elverişli bir muhit yaratmak, zararlı temaslardan korumak, gıdaî maddelerimizi seçip mikdarlarını tayin etmek, uyku saatlerimizi tayin eylemek, idmanlarımızı ve fikri mesaimizi tanzim etmek gibi işlerle meşgul olur denir. Hıfzıssıhha ne suretle tarif olunursa olunsun tababet hakkında söylenen sözler hıfzıssıhha içinde tekrar edilebilir. Hıfzıssıhha hususunda bilgi terakki etmiştir, bilhassa hastalıkların sebeperine daha ziyade vukuf peyda edilmek sayesinde... bu hıfzıssıhha bilgisi meslek erbabı ile halk arasında çok yayılmıştır. Velhasıl bu bilgi gittikçe daha ziyade tatbik edilmektedir.

İnsanlar; hıfzıssıhhanın icab ve tavsiyelerini; sıkıcı zevklerine muhalif ve masrafı mucip bile olsa; yine onları nazarı dikkate almağa meylederler.

Vazii kanun işçilerin iş gününün müddeti devamını, a- telyelerin sıhhi vaziyetini, köy ve şehir halkının gıda, su ve bilhassa içecek su, halk sınıfı için sıhhi mesken temini meseleleri hakkında tedbirler ittihaz etmiş bunun gibi daha bir çok meselelerde ruznameye girmiş bulunmaktadır.

Sıhhati umumiyeye için azim mesai sarfedilmiş, her türlü eserler vücade getirmiştir. Tababet ve hıfzıssıhha da vukua gelen terakkilerin ölüm nisbetini düşürdüğünü tafsilen izaha lüzum var mı?

Bazı ahval ile müterafik olan ölüm nisbetindeki tenezzülü kaydetmek şüphesiz çok faydalı olur. Meselâ eskiden pek yüksek olan vazı hamil esnasındaki kadın ölümlerinin, bugün pek zayıf bir nisbete düşmesi gibi- 1930 da, Fransada lohusa vakalarından ileri gelen ölüm mikdarı 2(017 dir bu da 317 doğumda bir ölümü ifade eder- keza şu veya bu yaştaki, meselâ ilk çocukluk yaşındaki ölüm mik -

darında elde edilen kazancın kaydı da pek faydalıdır. 1861-70 de, Fransada berhayat olarak doğan çocuklardan ilk yaşta ölenlerin nisbeti yüzde 17,8 iken bu nisbet; 1932: de % 7.6 ya düşmüştür. Bu hususta yapılması lâzımgelen en mükemmel ve en vazih etüt; sebeplerden her birinin evvelce bais olduğu ölümle bugünkü ölüm arasında mukayese yapmak için, ölüm sebeplerine göre yapılacak tetkiktir; ancak ölüm vakalarını hastalıklar itibarile gösteren bugünkü istatistikler fazla ileri gitmiş değildir. Esbabı meçhul ölüm mikdarı pek büyük bir yer tutmaktadır (1).

Kaydedilen hastalıklar da daima doğru değildir.

Nihayet şu noktayı da işaret etmek lâzımdır ki, halen kullanılmakta olan ölüm sebepleri tasnifi de na tamamdır. Esasen bunun yerine konulacak diğer bir tasnif de şüphesiz na tamam olacaktır. Bu da; ölümlerin yakın, ve az çok uzak sebepleri olmasındandır. Tanzim olunan istatistikler, ilk yani yakın sebeplere göredir.

Bir nesfi dimağının, bir kalp hastalığının muhtelif menşeleri olabilir. Şeker ve frengi gibi hastalıkların resmî tasnif listesinde dahil olmaması şayanı dikkat değil mi? Bununla beraber ikinci derecede bir çok sebebler vardır ki ölüme sebebiyet vermektedirler ve bunların bilinmesi mühimdir; çünkü mevzuubahs vak'alara; bizzat onlarla mücadele etmekle, mani olunabilir. Ve yukarıda zikredilen ikinci derecedeki sebeplerin ilerisinde verem gibi hastalık çok uzakta bulunabilir. Esasn bunların hepsi aynı seviyede değildir. Bundan başka, bazan bunlar yekdiğeri üzerine müessir olurlar: Hıfzıssıhhada cehalet, bilgisizlik, ihmâl, sefalet, ifrat derecede dimağı yorgunluk, alkolizm, gayrı sıhhî mesken de bu mahiyettedir.

Ölüm sebeplerine ait istatistikler, hali hazırdaki şeklile de, bize enteresan manzaralar arzirmektedir.

Şunu da kaydetmek faydadan hali değildir ki , meselâ, İngilterede 1861-70 devresinde bronşit ve zatürriyen ö-

(1) Fransada, 1930 da malûm olmyan hastalıklardan ölenler mik-tarı 88.157 ve yekûna nisbeti de 13.5 dir.

lenlerin nisbeti; binde 3.36 iken 1937 de 1.47 ye; - 1930 da 1.19 za - aynı tarihlerde veremden ölenler binde 3.26 dan 0.90 na; kızamık ve kızıl hastalıklarından ölenler de 1.42 den 0.1 e düşmüştür.

Tababetin ve hıfzıssıhhanın terakkileri, ölüm nisbetinin düşmesinde büyük bir âmil olmuştur. Bunların yanında refahın artmasına ne rol affetmelidir? Bazı büyük şehirlerde, fakir ve zengin sınıflara ait, muhtelif semtlerde, ölüm vakaları hakkında mukayeseler yapılmıştır. Bir müellif (1) Paris arondismanlarını, bazı vergi randımanlarına göre, dört gruba tasnif ederek en müsait grupla az mü - sait grupta umumî ölüm nisbetinin binde 11 le 22.4 arasında tehalüf ettiğini kaydetmiş, sütteki çocuklar ölümünün 5.1 le 15,1; veremin 1.48 le 5.86 nisbetinde olduğunu tesbit eylemiştir. Bu mahiyetteki mukayeselerin doğru olması için istinat edilen ve esasen tayini pek nazik olan rakkam- lar üzerinde müteaddit tashihat yapılması elbette muvafık olur. Meselâ hastanelerde vukubulan ölüm vakaları, bütün ölüm vakalarının ancak bir kısmını ihtiva eylemekte ve bu hastanelerin bulunduğu semtler nüfusunun yalnız küçük bir mikdarına ait bulunmaktadır; ancak yapılacak tashihat, umumiyet itibarile, belki evvelce müşahade edilen farkı azaltabilir. Ölüm nisbetini muhakkak olarak düşürecek mahiyette olan şey; şüphesiz sefaletin ortadan kaldırılmasıdır. Sefalet; fakirlikten kat'î bir tahditle ayrılmaz; bununla beraber o, yalnız kemiyetçe değil, keyfiyet itibarile de tamamen ayrı bir şeydir. Sefalet; havayıcı zaruriyeden mahrumiyeti ifade eder ve bu da; ancak bir ölüm sebebi olabilir. Sefalet eski zamanlarda, şehirlerde nüfusun mühim bir kısmına icrayı tesir ediyor ve meşum devirlerde köylerde de büyük bir vüsat kesbediyordu. Günümüzde, bilhassa yardım kanunları sayesinde, sefalet tezahür ettiği her yerde gittikçe hafiflemiştir. Hatta milyonlarca işsizleri olan memleketlerde bundan pek az kimse

(1) «Herseh» in iktisat mecmuasının 1920 nüshasında «ölüm muvacehesinde müsavatsızlık» adlı yazısına bakıla.

zarar görmektedir; çünkü herkese az çok gıda, elbise, barınacak yer temin edilmektedir.

Sefil olmaksızın fakir olan bir kimsenin zarurî olan şeye sahip bulunduğu farzedilmiştir. Acaba fakir, sıhhat hususunda da zengine nisbetle o derece gayri müsait bir vaziyette midir? Zengin tefevvuku daha çok ve daha iyi şeyler yiyip içmekten mi ibarettir? Bu halden sıhhatin bir istifadesi yoktur, vaziyet belki makûstur.

Hulâsa; sefaletin ortadan kaldırıldığı farzedildiğine göre ölüm karşısında fakirlerin zayıf ve madun vaziyette bulunup bulunmadıkları bilhassa tababete ve hıfzıssıhhaya ait bir keyfiyettir. Fakir kimseler; hıfzıssıhhayı az bilir- ler ve onun esaslarını müşkülâtla tatbik ederler. Düşünmelidir ki onlar, veremin şiddetli hüküm sürdüğü gayri sıhhi odacıklarda yaşamağa mahkûmdurlar.- 1924 de, Pariste, 4290 haneyi ve 185,000 nüfusu ihtiva eden 17 adacıkta, veremden ölüm nisbeti binde 4.8 ve bütüü şehir nisbetinin iki misli idi.

Hastalıkların ev içindeki sirayetine mani olmak, onlar için daha müşküldür. Hasta olanların da - hastanelerde yatmayıp da- müracaat ettikleri doktorlarda en iyi doktorlardan değildi.

Bu münasebetle, şuna da kail olmak lâzımdır ki ahval ve şerait farkından tevellüt eden müsavatsızlık, zamanlara göre pek ziyade değişmiştir. Tababetle hıfzıssıhhanın çocukluk devrinde, bu müsavatsızlıklar o kadar büyük değildi.

Bu iki bilgi on dokuzuncu asır zarfında dev adımlarile terakki edince, bundan en evvel zenginler, fakirlere nisbetle pek çok faydalandılar; fakat maarifin aşağı tabakalar arasında yayılması, kanunların, idarei hükümetin ve hususî teşebbüslerin mevzuubahs sahada fakirler lehine bir çok şeyler yapılmış olması üzerine, aradaki fark, hiss olunacak derecede azalmıştır.

Bu fark hiç bir vakit tamamiye izale edilemeyecek, fakir için daima bir takım maduniyetler olacaktır; bunlardan

başlıcaları; daha va.fî tedbirlere lüzum göstermesi itibarile- hastalık tehlikesi vaziyeti, işin inkıtai veya azalması ve bir de tam nekahatin uzun zamana mütevakkıf bulunduğu takdirde hastalığı takip eden vaziyet olacaktır; fakat içti - maî sınıflar arasında ölümün tevazünü hayli ileri gidebilir.

Yekdiğerinin mütemmimi olan iki vakıa, yukarıda serdedilen mütaleaları teyit eder:

Birincisi; ölümün Rusyada düştüğü nisbettir. 1909-1910 senesinde binde 28.5 iken 1928 de 18.9 ve 1891-1900 de binde 34.1 iken 1906-10 da 28.5 olmuştur. Böyle bir salah en ziyade refahı halin artmasından ileri gelmiş gibi görünmüyor; zira Rusyada son 30 ve 40 sene zarfında, refahın; tababet ve hıfzıssıhhanın terakkisi mertebesinde arttığı görülmemiştir.

Yukardaki misal; refah hiss olunacak derecede artmasa bile ölümün düşebileceğini, diğer taraftan, refahın şayanı dikkat bir düşmesi ile de ölümün artmıyacağını göstermektedir.

Almanyada milyonlarca işsiz vardır. Bunların açıktan ölmelerine meydan verilmiyorsa da hayat seviyeleri oldukça ciddî bir surette düşmüştür. Diğer taraftan çalışan amelelerin ücretlerinde yalnız itibarı olarak değil hakikaten tenzil yapılmıştır. Bu vaziyetin neticesi olarak mekteb çocuklarında siklet ve inkişaf kifayetsizliği görülmekte ve bu çocukların arasında sık sık vereme tesadüf edilmektedir - meselâ; neticeleri ölüm istatistiklerinde bir çok seneler teahhurla yazılacak, tegaddi hastalıklarına taallük etmektedir denebilir; fakat tahmin müphemdir. Ve pek emin değildir. Almanyada, 1932 de ölüm; - binde 10,8 - şimdye kadar asla kaydedilmemiş en aşağı bir nisbete düşmüştür.

Doğum nisbetindeki sukutun izahı, ölüm nisbetindeki düşüklüğün izahından daha zordur. Bu yeni izahat için de, bazı müelliflerin eskiden yaptıkları ve halen de yapmakta oldukları gibi, ırkın fizyolojik mahiyetteki zaafın -

dan bahse girişilmesin. Avrupanın hali hazır nüfusunda sık sık tesadüf edilen sıhhat ve dinçlik., eski zamandakinden aşağı değildir. Sıhhatli ve dinç kimseler de maziye nazaran az değildir. Bunu her şey göstermektedir. Zamanımız farikalarından biri olduğu muhakkak bulunan, tevlit kabiliyeti ile dimağı hayatın inkişafı arasında bir tezat tesisine kalkışmak; kat'iyen esası olmıyan bir kaziyyeyi ileri sürmektir.

Eğer doğum Fransada, filân zamanda ve Almanya ile Belçikada da diğer tarihlerde bir inhitat göstermiş veya bir indirasa uğramış ise, bu memleketlerin tam o tarihlerde fizyolojik bir inhitata uğradıkları ciddî bir surette nasıl iddia olunabilir? Zikrolunan nazariye lehinde hiç bir delil yoktur.

Bunun hakkında hiç bir sıhhat ihtimali mevcut değildir. Daha ziyade hakikata mugayir görünmektedir. Esasen ona asla ihtiyaç yoktur.

Eski müellifler, memleketlerinde vaki olmıyan şey - lerden bahsederken öyle bir nazariyeyi tahayyül etmiş olduklarından dolayı mazurdurlar; fakat doğumun Avrupa- nın bütün memleketlerinde az çok düştüğü bir zamanda o nazariyeye müracaata lüzum hissetmek, onu yapabilmek için, basılan, söylenen ve etrafımızda yapılan her şeye göz yummak ve kulak tıkamak lâzımdır.

Doğum nisbetinin düşmesi- herkesin bildiği ve hiç bir kimsenin üzerinde ciddî bir itiraz yapmadığı - doğumun isteyerek tahdidinden ileri gelmektedir. Tamamile açık söylemek için, zait tabirat kullanmaktan bile korkmanıdır.-

Doğum tahdidinin vardığı nokta hakkında bir fikir vermek için doğumun mazide ve halde, evlenme ile olan nisbe- tine dikkatimizi çevirelim: Bu nisbet; her evlenmeden ileri gelen doğum mikdarını sıhhatle gösterir mi? Meşru babalığın, hakikî babalık olduğu daima kabul edilse bile, iki müşahede dermeyen etmek gerektir.

Evvelâ; bir senede kaydedilen doğumlar, aynı sene i-

çinde aktedilen evlenmeler neticesi değildir; mamafih bunun o kadar ehemmiyeti yoktur. Zamanımızda evlenme vakaları mikdarı, - büyük bir harbe girişmek, harbe nihayet vermek gibi fevkalâde ahval hariç olmak üzere - seneden seneye pek az değişmekte ve eski zamanlara nazaran fazla tahavvül göstermektedir.

Doğumlar, vasati olarak ancak evlenmeden bir kaç sene sonra - Fransada bu fasıla takriben beş senedir- vukua geldikleri için normal zamanda bir senelik doğumları bir senelik evlenmelerle karşılaştırmak, istihdaf ettiğimiz maksat bakımından pek küçük bir hataya sebep olabilir. Gayri meşru doğumların istilzam ettiği tetkik, şüphesiz daha ciddidir. Bunları bir tarafa bırakmak münasip olur. Zama - nımızda bu mümkündür. Fakat eski zamanda istatistik mü-talealarımın kifayetsizliği öyle bir temyize müsait değildir. Şu sebeple madem ki hali, mazi ile mukayese etmek mevzuubahstır. Gayri meşru doğumları evlenmelere atfetmeğe mecburuz. Bu veçhile evlenme mahsulü olarak elde edilecek çocuklar mikdarı pek az artmış olur. Şuna da kaydedelim ki, Fransada gayri meşru çocuklar, meşru çocukların yüzde sekizini teşkil etmektedir.

Fakat şunu da işaret etmek lâzımdır ki, umumiyetle gayri meşru doğumlar; köylerde şehirlerden daha azdır ve ancak şehirlerdedir ki «sahte menajlara» tesadüf edilir. Şu noktayı da ilâve etmelidir ki, köylerdeki gayri meşru doğumlar, ekseriya evlenmeye tekaddüm eden münasebetlerin mahsulüdür: Bu mülahazalar mazi içinde doğru görünmektedir. Elde edilecek rakkamlar, köyler hakkında tatbik olunursa hakikata mukarin addolunabilir. Bilhassa şurası da ehemmiyetle kaydolunabilir ki, maziye ait rakkamlar, bu güne ait rakkamlar gibi gayri meşru doğumlar yüzünden arttırılabilir ve ağılebi ihtimal nisbet pek farklı olmayacağı gibi yapılmak istenilen mukayesede his olunacak derecede hata bulunmaz.

Fransada, on beşinci Lüi devrinin nihayetinde, doğumun evlenmeye nisbeti takriben 4.5 idi. Bu nisbet 1811-20

..... 1282

de «4» de, 1860-70 de 3.37 ye ve 1900-1910 da 2.64 de; 1911- 13 de 2.44 de; 1932 senesinde 2.29 za düşmüştür.

Evlenme itibarile olan doğum mikdarı, Fransada, 4.5 den 2.29 a düşmüştür. Tenezzül nisbeti yüzde 49 dur.

Ancak eski Fransada zevç ve zevceden birinin vefatı dolayisile vaktinden evvel mefsuh, evlenmeler mikdarı, gü- nümüzdekinden pek fazla idi. Sebebi; diğer yaşlarda olduğu gibi genç ve olgun yaşlardaki ölümün pek kuvetli bulunmasından ve bu ölümün, birleşmelerin veludiyeti üzerinde tesir yapmasından ve bu veludiyetin de evlenmenin ilk yaşlarda tekasüf eylesmesinden tabiri diğerle evlenmeyi takip den doğumlar arasındaki vasatı fasılanın pek büyük olmasındandır. Bugün boşanmaya mesağ verilmesi - 1930 da, 16.8 evlenmeye bir boşanma düşüyordu- bu tesiri telâfi edeceğe benzemiyor; binaenaleyh eğer eski zamanla bu gün için bir, iki veya müteaddit evlenmeleri ihtiva eden bütün izdivaç devri zarfında bir kadından doğan çocukların vasatı mikdarmı veyahut zevç ve zevcenin artık zürriyetten kesilecek kadar uzun müdet devam eden evlenmelerinden doğan çocuklar mikdarı tayin edilebilseydi, yukarıda zikredilen rakkamlar arasındaki fark daha büyük olurdu. Böyle bir tahavvül nasıl hasıl olabilmıştır? Acaba bu tebeddül, doğumu tahdit edebilecek bir usulün keşfi neticesinde mi hasıl olmuştur? hayır.

Bu neticeye varacak bir çok usuller, her zaman malûmdur; yalnız uzun imsak usulünü tatbik etmekle kalınmadığı gibi gebelikten korkulduğu zamanlarda imsak etmek yolu da malûmdur. Hatta İncil bile tekvin faslında bundan bahsetmektedir. Hiç bir tazyik ve icbar olmadan, cinsi münasebetleri semeresiz bırakmak her zaman için malûmdur. Bu da; fahişeler için, mesleklerini icrada, zarurî bir şart değil midir? Maahaza, herkesin anhyabileceği bu usullerin istimali mahduttur ve sonuncunun bilgisi taammüm etmemiştir.

Buna benzer bir tarzda tevessül olunan bir usul de;

-doğumu tahdit eden usullerden biri olup, umumiyet itibar ile, evvelce kullanılan usullerde muvaffak olunmadığı takdirde müracaat edilen- çocuk düşürmedir. Bu ameliye; ya hatıra getirilmediği veyahut tevessüle imkân bulunmadığı veya cesaret edilmediği için, az tatbik edilmektedir.

Hulâsa; vaktile karı, koca münasebetlerinde, zani - yerlerde ve gayrı meşru menajlara, doğum tahdidi nadir gibi görünüyor; ancak menaj halinde yaşamayan kız - larda, dul kadınlarda bu hareket sık görülür ve bazı meslek guruplarında da az çok sistematik bir surette tatbik olunuyordu. Bununla beraber, memleketlere göre, erken veya geç olmak üzere doğum tahdidinin başladığı bir an gelmiştir. Her memlekete ait doğum istatistikleri bu zamanı göstermektedir. Fransanın bu bapta misal olduğu görülmüştür. Fransada Madam De Sevigne, zamanında, bu hususta ön safta bulunuyor ve şüphesiz yegâne olmıyan bir istisna teşkil ediyordu. Madam Grignan'ın hamileliğinden müteessir olan Madam De Sevigne kendisine yazdığı mektupta şöyle diyordu:

«Hamile bulunmadığınıza çok seviniyorum jyavrum. Brandan dolayı Mösyö «Grignan» nı bütün kalbimle seviyorum. Bu saadeti onun imsaki mi medyunuz, yoksa size olan hakikî muhabbeti müşfikanesine mi? bana bildir.»

Diğer bir mektubunda da madam De Sevigne şöyle yazıyor «hamile olmadığınızdan dolayı sizi takdir ediyorum ve olmamanızı rica ederim. Mösyö Dö Grignan, sana bu hatırvazlığım, delilini göstermelidir.» Fransada, evvelâ, Paris beldesi doğumda bir düşüklük göstermiştir.

(1) Procaelio'sında «Çiçeron» müşterisini ittiham eden meşhur Chlo- diar'yı ele alarak onu ecdadından Appius Clau Caecus'm itabına muhatap- tutmaktadır. Appius bu itabında Romaya su isale etmek için kendi namım taşıyan bir su bendi yaptırmış olduğunu hatırlatarak hafidesine: şunları söylemiştir: «Lâtince bilen varsa çıksın meydana!»

..... 1284

Paris gibi büyük bir şehrin, bir hükümet merkezinin demografisi; bütün memleket demografisi ile mukayese e- dilmek istenilirse, mukayeseyi yanlış yola sevk edebilecek bazı hususiyetler göstereceğini evvelce kaydeylemiştik; öyle iken Parisi, 14 üncü, 15 inci, 16 ncı Lûi devirlerini ihtiva eden Paris ile mukayese edelim: Bu mukayeseden anlaşılır ki Pariste beher evlenmeye isabet eden doğum mikdarı, 1671-1675 de beş iken 1786-1788 de ancak 3.8 olmuştur. (1).

Fransada, umumiyet itibarile, doğum nisbeti on sekizinci asrın son sülüsünde düşmeğe başladığı görülmüştür.

Bu doğum düşüklüğünün taallûk ettiği ahlâk değişikliği hakkında enteresan metinler vardır. 1764 de Nerac murahhas muavini şunları yazmaktadır:

«Burjuvazi arasında yaşlı bekârlar görülmektedir. Hatta evlenenlerinin de çocukları azdır. O kadar ki henüz genç olan bu zevçler, bir veya iki çocukları olduktan sonra, tabii olarak artık içtinap ve imsak eylemeğe aht etmiş gibi görünüyorlar.

Acaba çok çocukları olunca onların fakir olmalarından korktukları için mi imsak ediyorlar? (2).

«Moheau» nın da bazı satırları daha manidardır. 1778 de çıkan Fransımn nüfusu hakkındaki eserinde, evlenmeyi -cemiyet için sarahatile- «semereli cinnet» diye tavsif etmekte olan bu zat; «nüfus tekerssürüne, eski zamanın bir gafleti nazarile bakan yalnız zengin kadınlar değildir... köylere varıncıya kadar tabiat aldatılıyor» deinektedir (3).

Demek ki Moheau eserini tertip ettiği zaman, bu hareket Fransımn hatta köylerinde başlamış bulunuyor; yavaş yavaş daha kalabalık mıntakalara yayılarak gidi -

(1) «Des Cilleuls» in Fransımn 1789 (1885) den evvelki nüfusu adlı eserinin 30 uncu sahifesine bakıla.

(2) Fransımn nüfusu hakkında araştırmalar ve mülâhazalar.

(3) «Lavasseur» in Fransız nüfusu adlı eserine bakıla.

yordu ve doğumlarını tahdit etmek endişesinde olanların sayısı da gittikçe çoğalıyordu. Bu neticeye varmak için kullanılan çareler, hiç bir mahrumiyet ve sıkıntıyı mucip olmayacak raddeye varıyordu (1).

Şimdi de bu vakıaların psikolojik etüdüne girişelim.

Bu gün Fransa gibi bir memlekette, doğumun tahdidi fikri o kadar umumî bir hale gelmiş, o kadar hissiyata nüfuz etmiş bulunuyor, o kadar yayılmış fikirlere tekabül ediyor ki, onun haricinde yaşama tarzı güç anlaşıyor.

İzdivaçta çocuk peyda olmasına ne kadar çok olursa olsun engel olmadan razı olanlar, hayreti davet ediyorlar. Halâ büyük aileleri mevcuttur: Bunların nasıl teşekkül ettikleri cayı sual görülüyor. Bu gibi ailelerin vücut bulmasına türlü türlü sebepler bulunuyor. Zaten aynı bir hal için aynı zamanda bir çok sebepler bulunabilir. Zikre şayan sebeplerden biri, dinin icabettiği bir vazifeye yahut millî bir vazifeye tebeiyettir. Onlardan sonra diğer bir çok kimselerin yaptıkları hilâfına olarak bir çok evlât yetiştirildiğini göstermek gururu ve bir de büyük bir aile hayatının bahşettiği surur ve neşatma ve hem de mezahimine ihtiyacı gelir. Bazı adamların çok çocuk sahibi olmalarının içkiye iptilâ gibi bazı kusurlar sevkile münasebatı zevciyede duredişlik göstermemelerinden ileri geldiğini de teslim etmek iktiza eder. Diğer bazıları da mizaçlarına uyarak sadece hareket eylerler ve doğumu tahdit için lâzımgelen herhangi bir vasıtaya karşı isyan ederler. Bazıları cetlerinin nesilden nesle intikal eden ananelerin

(1) Jak Bertillon, bu hususta, dört Fransız departmanında yaptığı anket neticesini neşretmiştir. (Fransız nüfusunun arttırılması için teşekkül etmiş millî birlik bülteni. 15 teşrinievvel 1915; Fransada nüfus azalması, sahife 98 - 100, sene 1911). Eğer bu gün yeni bir anket yapılacak olursa, farklı neticeler elde edileceği şüphesizdir. Tallovis; evlenmelerde asgarî velûdiyet temayülü hakkındaki entresan istatistik araştırmalarında (Helsingfors, 1886) bu asgarî velûdiyet fikrinin; «zevçe zevce ihtiyatının» tatbikından, yani zevce ile zevcin imsakinden ileri geldiğini izah eylemektedir. Bu hususta Fransadan da bahsederken büyük bir tecahül göstermiş ve hususî mülâhazaları nazarı dikkate almıştır. (101 - 103 üncü sahifelere bakıla).

devam ederler. Bazıları da anane münkati olsa bile, irsiyet sevkile uyanan vicdanî duygu ve âdetlere kapılırlar, çünkü âdetler, ekseriyetle muhite tabi olmakla beraber, irsiyetle de tabidirler.

Aramızda mevcut büyük aileleri anlamakla bazı mertebe zorluk çekiyoruz. Bu, bugünkü büyük ailelerin idame ettikleri, eski hali anlamak için de bir gayret sarfetmeğe mecburuz.

O hal en ziyade, dinî nüfuzun eseridir. Dinler, umumî surette, tenasülû tergip etmişlerdir. Tenasülû mecburî kılmamış olsalar bile teşvik eylemişlerdir. Filhakika bütün dinler ferdin fevkinde bir ilhamdan nebean etmiştir.

Ailevî veya millî olsunlar, ailenin veya beldenin idamesine lâzım olan bir keyfiyeti, beldenin emniyetine medar olacak, büyüklüğüne hizmet edecek bir keyfiyeti nasıl olur da farz kılmazlardı- cihan şumul olduklarına nazaran beşeriyetin korunmasında ve çoğalmasındaki menafî ve muhasenata karşı, duygusuz kalabilirler miydi?

Bundan maada dinler bazı noktalarda tabiatla mücadelede mecburdu; fakat tabiatın bütün cinslerde meşhud olan nöbetle zevale mahkûm nesilleri yenilemek için hayat yaratmağa değil, fakat hayatı çoğaltmağa meyyal olan tabiatın bu meyline iştirâk edemezlerdi.

Ahlâkî kemal idealine doğru veçhe almış olan bilhassa hıristiyanlığa gelince; hıristiyanlık müthiş bir fesadı ahlâka karşı aksüamel olmak üzere nezahatı ve bunun en mükemmel bir tezahürü olan saffeti bekâreti coşturmağa sevk ve imale edilmiştir. Eski zaman âlemindeki inhitatın ve daha sonraları orta-zamanın bir kısmında hüküm süren sürekli kargaşalığın manzaraları; bir müddet ise - viyeti kıyamet gününün geleceği fikrine bağlanmıştı; fakat dünyanın büyük bir kısmının ve yüksek bir medeniyete müstait bir çok milletlerin dini olmuş olan nasraniyetin hem hayatî ve hem de ahlâkî zaruretleri nazarı itibara a- larak muhtelif temayülleri tatmin edebilmek üzere zengin ve mudil bir umde vücude getirdiğine kim hayret eder?

Bu suretle eski vasiyetnamedeki «artınız, çoğalınız» düsturunu hristiyanlık da benimsemiştir. Bu sözler bir taraftan hristiyan milletlerine takibi lâzımgelen kaideyi göstermekte iken, içlerine nüfuz eden Allaha iman ve itikatta da, ailelerinin maişetini tedarik emrinde Cenabı Hakkın kendilerine zahir ve muavin olacağı kanaatini vererek o düstura riayeti kolaylaştırıyordu.

Dinin yanma, - dine sıkı sıkı tabi olan- umdeli ahla kile cari denilen ahlâkı değil, âdetleri de koymak lâzımdır. Bu kelimeden muradımız, nesilden nesle daima mevcut bulunan şeyi taklit ve idame eden yaşayış tarzları değildir -Romen ve Yunan medeniyetlerin,! hüküm sürdüğü devre hariç- biz, tamamen emir mahiyetinde olmamakla beraber, beşerî hattı harekete bir veçhe veren duygu ve düşünüş tarzlarını kastediyoruz. Bizi alâkadar eden sahada, ahlâk, âdete tamamen uyar. Buna da sebep, intizama hürmettir. Çocukların dünyaya gelmesi nefretle değil; şayanı arzu bir şey olarak karşılanır.

Kısırlık bir nikbet olarak telâkki edilir ve bundan vareste kalmak için ne temenniler izhar, ne batıl âyinler icra edilmiştir! Çocukların adedi çoğaldıkça da tebrikler yağıyordu!

Peri masallarının sonunda söylenen «evlendiler ve çok çocuk sahibi oldular : sözlerinin mutat neticesi bu hususta manidardır.

Bu zihniyet, aile yüklerinin bazan çok ağır olduğunun hissedilmemiş olduğuna delâlet etmez. Lâfontenin hikâyesinde tasvir eylediği oduncu, sefaletten ölümü davet edecek bir hale gelmiştir. Acaba bu zavallıyı fütura düşüren sebepler nelerdir?

Karısı, çocukları, askerler, vergiler, alacaklı ve an - gariyedir (1). «Perraut» m periler masalındaki oduncu ile karısı, müşavereden sonra, yedi oğularını ormanda kaybetmeğe karar vermişlerdir; fakat ümitsizlik ve yeis halleri haricinde, çocukların bahşettiği haz ve neşeye onlar-

(1) Hikâyeler: 1, 6.

dan umulan yardıma, temsil ettikleri kuvvet unsuruna, yuvaya saçtıkları şetarete, varlıklarından hissedilen gurura bel bağlanır.

Eski Yunanistana kadar rucu edelim de onun inhitattan evvelki halini gözden geçirelim? İhtiyar «Hesiod» eserinde diyor ki: baba ocağı tek bir oğulla muhafaza edilir ve evde de servet ancak bu suretle artar (1).

Herodotta anlatıldığına göre, Kral Krezüs; Solona hâzinelerini gösterdikten sonra, tanıdığı adamların en bahtıyarı kim olduğunu sordu. Solon cevaben Atmadaki Tellos'ı zikretti. Ümit ve tahmininde aldanan Krezüs, bunun sebebini anlamak istedi. Solon; Tellos'm mamur bir beldede yaşamış ve onu muzafferane bir surette müdafaa ederek ölmüş olduğunu anlatmış «onun güzel ve fazilet- kâr çocukları olduğunu ve bunların her birinden, namını ipka edecek hafidleri bulunduğunu izah eylemiştir».

İşte bunun için eski zamanda doğum tahdidi nadir i- di fakat bir çok asırlar zarfında, doğum umumî bir surette tahdit edilmemişken vaziyet neden değişti? Bu suali biraz daha tamamlamak lâzımdır. Fransada vaziyet neden filân devirde değişiyor da, şu veya bu memlekette başka zamanlarda değişiyor? Aile pratiklerinin ecdadmkinden farklı olmasının izahı mevzuubahs olduğu zaman, bazı kimseler -mazide, uzaklarda, araştırmağa lüzum görmeden- hayat pahalılığını ileri sürerler. Bu; sadedilâne bir cevaptır; çünkü hayatın maddî müşkülâtı eski zamanda, şimdikinden daha büyüktü.

«Ölüm azalmağa başladığı zaman fazla nüfuslu aileye malik olmak tehlikesi de artar» (2) diyenler de olmuştur. Bu mülâhaza doğrudur. Eskiden doğumun artabildiği görülmüştü; fakat çocuklardan ölenler o kadar çoktu ki çok çocuklu aileler o kadar fazla değildi. Bugün, aynı do-

(1) Mumailej'h «Mesai ve günler» adlı eserinin 376 - 377 inci sa- hifelerine bakıla.

(2) «Dupreel»in «terakki hakkında iki tecrübe» adlı eserinin 131 inci sahifesine bakıla. Brüksel: 1928.

ğım ille, aile kalabalığı bir kaide haline girebilirdi. Acaba doğum tenezzülünün sebebi bununla izah edilmiş oluyor mu? Gayrı mahdut doğumun ailelere ifrat derecede yük olmasa gibi esasen pek zayıf bir tehlikeyi davet ettiği değil de o gibi yüklerin husulü ihtimalini tevlit ettiği müşahade olunduğundan dolayı mı doğum tahdit olunmuştur? Fransa - sada doğum tenezzülü, ölüm tenezzülde aynı zamanda başlamıştır. Bu iki münhani tamamen muvazi olarak ilerlemediği zaman, doğum münhanisi düşmüştür. Eğer, ölüm umumî münhanisi nazarı dikkate alınacak yerde, ailelerin üzerinde bar olduğu müddet zarfında, çocukların ölümleri nazarı dikkate alınacak olursa - münasip olan da budur - aynı müşahadenin yapılacağı görülür; binaenaleyh Fransa için, vakıalar, münakaşa edilen faraziyeden uzaklaşmaktadır. Bu vaziyet diğer memleketlerde farklı olarak vukubulmaktadır: Ölüm nisbetinin düştüğü halde doğum nisbetinin asla düşmediği ve umumiyet itibarile aile yüklerinin eski zamanlara nazaran daha ağır olduğu bir devre görülmüştür; ancak bu memleketler için, Fransa için yapılandan gayrı bir izah yapmağa lüzum var mıdır? Ve hakikatta Fransa için icrayı tesir eden sebepler; bilâhare diğer memleketler için de varit değil midir?

Ahlâk fesadından da bahsedilecek mi? Haydi diyelim ki bütün doğum tahditleri ile değilse bile hiç olmazsa ifrat derecede görülen doğum tahdidi ile temeyyüz eden ahlâka fena diye bakmak lâzım gelir.

Bu; halihazırdaki dinî itikadın zayıflamasında ve bu gün cari ahlâkî fikir ve kanaatlara nazaran kabul ettirilmesi lâzım gelen ve kabul ettirilmesi çok güç olan bir görüş tarzıdır. Zaten burada mevzuubahs olan bir izah değil, yaşamak tarzı hakkında verilen bir hükümdür. Eğer ahlâk fesadını, tâbirin mutat manasında alırsak, o ahlâk bozukluğu doğum tahdidinin velev zayıf bir mikyasta olsun tatbik edildiği mahallerde, vaktile bu tahdide yardım edebilmiştir. Bu gün de yardım ediyor hem de belki daha fazla yardım etmektedir. - Bu mevzua tekrar rücu edilecektir. - Fakat doğum tahdidi ekseriya hiç bir gayri ahlâ-

kî ciheti olmıyan, bilâkis gelecek çocukların yüksek bir İctimaî seviyeye çıkmaları için iyi yetiştirilmeleri, tahsillerin iyi yaptırılması gayesine matuf endişeden ileri gelmektedir. Bundan başka, isteyerek az velut olan nice aileler vardır ki tamamen namuslu ve ahlaken lekesiz, kusursuzdurlar.

Diğer taraftan, vaki bir tahavvülün izahı mevzuubahs olduğu zaman, ahlâk fesadının vehamet veya vüsat peyda etmeğe yüz tuttuğu görülür mü?

On sekizinci Fransız asrının, ahlâk bakımından, oldukça fena bir şöhreti vardır. Bazı edebi ve san'at eserleri ile bir kısım yüksek tabakanın sürdüğü hayatın sebep olduğu bu şöhret izam edilmiştir.

Memleket, heyeti umumiyesinde, ahlâkeni salımdı ve şunu da ilâve etmek muvafıktır ki, on sekizinci asır, ancak doğum sukutunun mukaddemelerini gösteriyordu. Bir çok kimselerce, diğer devirlerde fazla olacağına hükme - lunan bu vakıa, ancak bu devrin- sefahat devrinin- nihayet bulduğu zaman hissedilmeğe başlamıştır. İşte Fransadaki vaziyet budur.

Diğer memleketlerde de doğum sukutu; ahlâk intı - zammın hüküm sürdüğü zamanlarda başlamıştır. Binaenaleyh bu hususta başka şeyler aramak zaruridir. Söylenecek şey; hayat hakkında yeni bir telâkki husule geldiği ve bunun neticesi olarak da insanların, doğumlarını tahdide sevk edilmiş olmaları keyfiyetidir.

Bu tarzı telâkki, bir prensip olacak, ilk sebep olarak tesir yapacak ve bunun hakim olduğu yerde, vaktile aynı istikamette icrayı tesir etmeğe müstait, ahlâk fesadı gibi sebepler ona merbut ve tâbi olarak bu bapta ancak ikinci derecede kalacaklardır.

Fransada doğum sukutunun, 1789 büyük ihtilâli hazırlandığı zamana müsadif olduğuna işaret etmeğe sıra gelmiştir.

Tarihin seyri esnasında, Fransa, bir çok defa şiddetli ve bazan sürekli siyâsî kargaşalıklar geçirmiştir; fakat

on sekizinci asırda tamamen yeni bir hâdisle ile karşılaşmış bulunuyorduk. Fikirlerde geniş bir hareket hasıl olmuş ve fikirler- hatırlatılan hâdiselere rağmen- asırlık bir büküm ve nüfuza münkad olmaktan kurtularak, mevcut nizamat ve müessesatı münakaşa etmeğe teşvik edilmişti. Cemiyeti ıslah etmek ve onu rasyonel görüş ve maksatlara göre yeniden kurmak meyli gösterilmişti. Buna benzer bir arzda, fert ve aile hayatının tanziminde esas olan fikirlerin tekrar gözden geçirilmesine teşebbüs edilmiş ve bilhassa erkekler tabiatın, doğumları dizginsiz arttırmasına artık müsaadet etmez olmuş, bilâkis doğum mikdarmı arzularına göre tayin etmek istemişlerdir. Esaslı prensip, hayatın - tabir caiz ise - rasyonelleştirilmesidir. Evvelâ Fransada, bilâhare diğer memleketlerde kabul edilen bu esas; bir taraftan siyasette, diğer taraftan da ferde ve aileye taallük eden cihette tatbik edilecektir.

İki saha arasında işaret edilmesi lâzımgelen bir fark vardır. Birincide, hasıl olacak değişiklikler, kati surette muayyen bir tarihte kaydedilen vakıaların mahiyetini gösterecek, diğerinde, ancak ferdî vakıalar görülecektir. Kaydedilecek tahavvüller, bir münhani şeklinde olarak, bu ferdî vakıaların, istatistiğin yaptığı gibi, yekûnundan ileri gelecektir.

Demek ki murat doğumun tanzimidir. Bu tanzim ise; mantıkan tahdid demektir. Acaba bu tahdidin tayininde (az çok ciddî bir surette) araya giren duygular, noktai nazarlar nelerdir? yapılacak tahdit neden ibarettir?

Bunda diğer kâmlık hissiyatı vardır. Dünyaya gelecek çocukların menfaati endişesi, yahut -daha açık söylemek için- onların dünyaya gelmelerinin bırakılması mevzuubahstır.

Evvelcede söylendiği gibi, çocuk; ancak iyi bakılmak ve anası ile babasından üstün bir mevkie çıkarılmak mümkün olduğu nisbette, isteniliyor.

Çocuklara taallük eden bu hissiyata, -henüz tama- mile hodkâmlık olmamakla beraber - insanları kendi ma-

meleklerine bağliyan duyguları ilâve etmek lâzımgelir. Ne- kadar mülk sahipleri vardır ki öldükten sonra arazilerinin parçalanmasını bertaraf etmek endişesi içindedir. Bu hususta icrayı tesir eden hodkâmlık hissiyatına gelince; bunlar pek çoktur.

Çocuk bir masraf kapısıdır, aynı zamanda emek ve meşekkate sebep olurlar. Ailenin faaliyeti için -hangi cihete matuf olursa olsun- çocuk bir engeldir. Bilhassa fazla çocukları olan bir anne için meslekî faaliyette bulunmak kolay değildir. Ana, baba eğlenmek ve şuraya buraya gitmek hususunda artık aynı hürriyete malik olamazlar. Bu bapta cinsî ihtiyaçlarda bir rol oynar. Bu ihtiyaçları, evlenmeden sarfı nazar olunmasını mucip olmaları yahut doğumun artmasına mani hastalıkların yayılmasını kolaylaştırdıkları noktasından nazarı dikkata alamayız; ancak şurasını işaret etmeliyiz ki, bunlar, karı kocanın birbirlerine her hangi bir tarzda, fazla bağlanmasına yaradıkları gibi bazan ayrılmalarına da sebep olurlar. Daha bir takım hisler ve sebepler de zikredilebilir: Anneliği; istiklâlleri, şerefleri için muzır bir esaret olarak telâkki edip- ondan istikrah eden kadınlar yok mu?

Yukarda sayılan âmillerin nisbî ehemmiyetini tasrih etmekten sarfınazar eylemek lâzımdır. Bununla beraber şurasını da işaret etmeliyiz ki bu nisbî ehemmiyet tahavvüle tâbidir. Ve hodkâmlık mahiyetindeki âmillerin de gittikçe fazla yer tuttuğu görölmektedir. Bir fertte veya bir ailede, bu âmillerden bir çoğunun aynı zamanda icrayı tesir edebileceğini söylemek de muvafık olur.

Tabiatile karı koca olmak suretile birleşenler var - dır. «Meselâ İçtimâî şariyet ve nüfuz» denilen şey, aynı adama hem kendisi, hem de çocukları için ihtiras ilham' eder. - Eğer diğerleri için tatmin imkânları yok ise ço - cuk için olan ihtiras daha şiddetli bir hale gelir. -

Doğumu takyit eden bu âmillerden biri veya bir çoğu tenasül temayülü tabiisi ile çocuk arzu etmek veya istemek gibi şuurlu sebeplerle memzuç olarak bir fert üzerinde

tesir icra ettiği zaman, fertlerin kendilerine bir objektif edinerek kendilerinin olacak çocuk mikdarım tayin e- decek olurlar ;bugün de kesretle yapılmaktadır, yapılan hesaplardan bir kaç misal verelim:

Bazı kimseler her iki cinsten de çocukları olmasını isterler ve bu arzuları tahakkuk edinceye kadar (hiç olmazsa doğum mikdarımın fazla geleceğine hüküm verinciye kadar) çocukları mikdarım arttırmakta devam ederler. Bazıları da 3 çocukta tevakkuf ederler ve bu mik- darla nüfusun arttırılmasını emreden eski kanuna riayet ve itaat etmiş olduklarına kail olurlar. Bazıları da biri oğlan biri kız olur ümidile iki çocuk isterler ve bu esası kabul ederler ve ait oldukları nesle, yerlerini doldurmağı temin etmeği düşünürler. Diğer bazıları da tek çocukla iktifa ederler. Bunu gözlerini okşamak için zarurî ve aileyi canlandırmak, mirastan istifade etmek ve işlere devam eylemek için de kâfi görürler. Keza bazı aileler de vardır ki asla çocuk yapmamak kararındadırlar. Yine bazıları da vardır ki bir müddet çocuksuz kalmak ve izdivaç hayatının ciddiyet çağma varmadan evvel iki çocuk sahibi olmak isterler; bu şekil, pratik olarak, ekseriya bundan evvelki hale rucu demektir; çünkü senelerce çocuksuz yaşadıktan sonra; karı koca bu suretle teessüs eden itiyadı terk etmeğe müşkülâtla karar verirler.

Doğum tahdidinin umumileşmesine sebebiyet veren başlıca âmilin ne olduğunu ve bu âmilin nasıl icrayı tesir eylediği yani bunun tesir ve nüfuzunu tayin için ikinci derecede ne gibi âmillerin araya girdiği yukarıda görülmüştü .

Bundan sonra da doğum tahdidinin umumileşmesinin seyir ve inkişafını tetkik etmek muvafık olur. Böyle bir e- tüid için şüphesiz monoğrafler usulü şayanı tavsiyedir. Bununla beraber, burada, esaslı bir vâkıa olan bu haleti fikriyenin nüfus artması meselesinin rasyonelleştirilmesi fikrinin taammümü vehlei ulâda pek tabii bir surette vuku- b'almaktadır. Bu haleti fikriye, bu fikir, başkalarını taklit

suretile kabul olunur. Bu taklitler o kadar kolaydır ki, bu yeni urf ve âdetlerin taraftarı pek fazladır ve eskiyi yaşama tarzında ısrar edenler istisna teşkil eylemektedir. Bu gibiler terehhümle, hayretle ve hattâ nefret ve tevbih ile karşılanmaktadırlar, fert, komşusu olan ferdi, yahut hattâ uzaktan, gözlerini üzerine tesbit eylediği şeyi taklit eder. Bir memleketten, bir mmtakadan, diğer bir memlekete, bir mmtakaya yapılan bir nevi taklit daha vardır ki, tayin ve tavzih edilmek için, oldukça nazik bir tahlil ister.

Bir memlekette nisbî bir betaetle inkişaf eden ve az çok yukarıda da zikredilen kısma ait bulunan doğum sukutunun seyri, diğer memlekette de tekerrür eder ve bu vâkıa biripcide daha seri bir seyir alır.

Nihayet nesli arttırmak İlmî, feminizm, müsalemet ve insaniyetperverlik sebepleri dolayısıyla Anglosakson memleketlerinde tahdit, yahut bizzat bu propagandalar lisani- le konuşmak lâzım gelirse, doğumların kontrolü lehine hususî bir ısrarla ortaya atılan propagandaları zikrederim. Bunun neticeleri şüphesiz kabili ihmal değildir.

— Devam edecek —

Yazan:
Adolphe Landry
Eski nazırlardan

Türkçeye çeviren:
Sabit Aykut
İstatistik U. Md. Muavini

**Yüksek idare kadrosundaki memurların
tayinleri ve yetiştirilmeleri
hakkında beynelmilel anket**

VI — BELÇİKA.

*Cevabı hazırhyan
Belçika İdarî ilimler enstitüsü*

a) Tarif.

1) İdarî hiyerarşinin az çok mes'uliyeti haiz memurlarım ihtiva eden ve Almanyada «Höherer Venvaltungsdiert» ve İngilterede «Administrative class» denilen yüksek kadrosuna mahsus memleketinizde umumiyetle müstamel bir tarif mevcut mudur?

2) Bu yüksek idare kadrosu ile idarenin diğer kademeleri arasında kat'î ve sarîh bir tefrik yapılmış mıdır?

Mevzuu bahis tefrik Belçika teşkilâtında mevcut değildir.

b) Tayin.

3) Yüksek idare kadrosunun personeli nasıl tayin edilir (imtihan, müsabaka imtihanı ilâh..)?.

4) Bu imtihan veya müsabaka imtihanlarının mevzuları nelerdir?

5) Tayinler daima aşağı kademelerdeki memurlar arasından mı yapılır? Yoksa bu yüksek idare kadrosuna hariçten doğrudan doğruya girmek kabil midir?

..... 1296

- 6) Hariçten gireceklerden bir Üniversite diploması aranıyor mu?
- 7) Üniversite mezunları duhul imtihanından veya bu imtihanın bazı kısımlarından muaf tutuluyorlar mı?

Merkezde, memurların tayini bir ehliyet veya müsabaka imtihanına muhakkak tâbî değildir. Nazırlar, kiralın kendilerine bahsettiği salâhiyet dairesinde kalmak sartile istediklerini tayin edebilirler.

Büro şefliği derecesinden itibaren bütün memurların kiral tarafından tayini usuldendir. Fakat tatbikatta, bir çok memuriyetler vardır ki taliplerinde, ya bir şahadet- name, veya imtihan gibi ilmi kabiliyetlerini gösterecek şerait aranır.

Meselâ maden mühendisleri, su ve orman memuru, maliye memurları, nafia işlerinde çalışan memurlar müsabaka ile alınırlar.

Aşağıdaki tablo her nezarette, imtihandan muaf tutulacaklardan aranılan şartları göstermektedir.

Muayyen bazı memuriyetler için, bilhassa teknisyen memurlarda, âmmе hizmetlerine girmeden evvel umumî, aynı zamanda meslekî bir olgunluk aranmaktadır.

Köprü ve şoselerde, maden işlerinde çalışan memurlar, posta, telgraf ve telefon, deniz mühendisleri yüksek mektep veya Üniversite diplomasını haiz olmak mecburiyetindedirler.

Küçük memuriyetlere tayin edilecek namzetlerde aranılan ilmi ve meslekî vukuf ekseriya imtihan program-larına tesbit edilmektedir. Umumi kaide olarak, bu gibi namzetlerden orta mektep şahadetnamesi istenmektedir.

c) Namzetlik devresi.

8) Muvaffak olan namzetler doğrudan doğruya ve kat'ı olarak tayin edilir mi, yoksa vazifeye kat'î kabulden evvel muayyen bir miilâzemet devresine tabi midirler?

Umumiyetle, devlet memuru sıfatını almak için, bütün memuriyetlerde bir staj veya tecrübe devresi geçirilir.

Staj devresi her nezarete göre değişir ve bu hususta sabit bir kaide yoktur.

16 birinci kânun 1927 tarihli kararname, tecrübe devresini asgarî altı ay olarak tesbit etmiştir.

9) İlk hizmet yılı esnasında (yahut mülâzemet devresinde) her sınıf iş için teşkilâtlandırılmış ve mecburî bir yetiştirme sistemi mevcut mudur? Eğer varsa bunun mahiyeti nedir?

Eski şimendifer, deniz, posta ve telgraf nazırlığının bütün şubelerine şâmil nizamname mucibince, her memur evvelâ bir staj devresi geçirmek mecburiyetindedir. Bu müddet amelelik için altı ay, diğer memurluklar için bir senedir. Harpten evvel mühendislik staj müddeti iki sene idi.

Stajdan maksat, müdürlere, yeni ajanların İdarî istidatları, fikrî meziyetleri ve fizik kabiliyetleri hakkında bir fikir edinebilmek imkânını vermektir.

Bu maksatla, yeni memurlar, yetişmelerini temin edebilecek kadar malûmata, tecrübeye ve görüş kabiliyetine malik birinci derecede âmirlerin emrine verilirler.

Posta idaresinde, bu meziyetleri haiz müdürler, daima mekteplerin başına getirilmiştir. Umumiyetle genç ajanlar, diğer devlet dairelerinde olduğu gibi ailelerinin ikametgâhlarına en yakın daireye yerleştirilir ve sıra- sile servisin her kısmında ayrı ayrı çalıştırılarak yetiştirilirler. Bu alıştırma metodik bir surette tanzim edilmiştir. Nazarî malûmat tatbikatla tamamlanır. Posta teşkilâtına ait grafikler, muamelât şemalarile nazarî ve amelî malûmat itmam edilir.

Sık sık yapılan tahirî yoklamalar, muallim âmirlere, yeni ajanların malûmat, İdarî kabiliyet ve yetişmelerinin derecesi hakkında bir fikir verir.

Talebelerin vezaifî, her birisinin, dairenin bütün servislerinde ve sırasile, gittikçe daha müttekâmil olarak, muktedir ve tecrübeli bir nezaretçinin gözü altında çalışmalarını temin edecek şekilde tanzim olunmuştur.

Üç aylık tahsil müddeti bittikten sonra, stajyerler, müdürün nezareti altında tahriri bir imtihana tâbi tutulurlar. Kazananlar, münhal olan memuriyetlere gönderilir. Kazanamıyanlar müteakip ayda ikinci bir imtihan geçirirler ve kıdemlerinden bir ay kaybederler. İkinci imtihanda muvaffak olamamak, kabiliyetsizlikten dolayı istifa neticesine varabilir.

Muallimlerin vazifesi yalnız İdarî tahsili vermekten ibaret değildir. Aynı zamanda yeni ajanların yetişmesini temindir. Her memurun malik olması icap eden fikrî ve ahlâkî meziyetler, gişe servislerinin psikolojik güçlüğü, işlerin sühuletle ve şikâyetsiz tedvirini temin için halka yapılacak muamele hakkında genç ajanları tenvir ederler.

Staj devresinde olan ajanların alışma ve yetişmeleri «mektep - büro» dan çıktıktan sonra, verildikleri dairede devam eder. Birinci derecede âmir bunlarla bizzat meşgul olamadığı ahvade, kendi nezareti altında olmak üzere, muktedir madunlardan birini, acemi memurların yetişmesine nezaret vazifesiyle tavzif eder.

Genç ajanlar her ay tahrirî bir yoklamaya tâbidirler. Alâkadarlar tarafından tetkik ve vize edilen cevaplar memurun dosyasına konur.

Birinci derecede âmirler, gayretsiz, teıbel veya çalışmağa kabiliyetsiz, tavır ve hareketleri bozuk, kanun ve nizamnamelerin tetkikini ihmal eden veya hasta ajanları ihabır ile mükellefdirler.

Her daire müdürü ve ona tâbi müfettişler, birinci derecede âmirlerin, staj yapan ajanların yetişmelerini temin için, nizamnamelerin tayin ettiği kaidelere riayet edip etmediklerine nezaret ettikleri gibi, bizzat kendileri de bu. gibi ajanların malûmatlarını yoklarlar.

Posta idaresinde staj bitince, diğ er devairde ise her     ayda bir stajyerlerin her husustaki kıymeti hakkında mahrem bir rapor verilir.

Postada, stajyer kâtip ve m  meyyizler, stajların sonunda altı suali ihtiva eden tahrirî bir ehliyet imtihanına tâbi tutulurlar.

Sualin biri umumî vaziyet hakkındadır. (Posta teşkilâtı, memur statüsüne müteallik kavanin ve nizam t) sualin     tanesi posta işletmesi ve diğ er ikisi de usulü mu-hasebeye dairdir.

Memuriyete kat  i kabul için her grup sualden nısf puvan almak şarttır. Bu imtihanda alman numaralarla, kabul imtihanında alman numaraların mecmuu, alâkadarların kadrolara kat  i kabulünde, gireceğ i dereceyi tayine yarar. Muvaffak olamıyanlar     ay sonra ikinci bir imtihana tâbi tutulurlar.

    imtihanda muvaffak olamıyanlara yol verilir. Bir veya iki timestr teahhurla muvaffak olanlar, o nisbette kıdemden kaybederler.

Hastalık yüzünden bir aydan ziyade devam edemiyen stajyerlerin kat  i kabulleri     ay sonraya talik edilir.

Stajyer mühendisler de aynı şekle tâbidirler. Ve staj esnasında tatbikata müteallik suallerin cevabı olarak onlardan vücude getirdikleri eserler aranır. a  lı  ma tarzları,     ayık raporun mevzuunu teşkil eder.

Bahriyede, stajyer mühendisler, teknik mal  matlarını tamamlamak ve bir sene ecnebi bir deniz mektebine devam etmekle mükelleftirler.

Belçika   imendiferleri millî sosyetesinde, memuriyete kat  i kabul imtihanı,   imendifer işletmesi üzerinedir. Kat  i kabul imtihanı ile, staj devresi inşaat ve imal  tında alman numaralar müsabaka imtihanı numaraları ile aynı derecededir.

..... 1300

Stajyer, her üç halde de tam numaranın onda altısını almak mecburiyetindedir. Memurluğa kat'î kabul esnasında tasnif, mühendisin müsabaka imtihanında aldığı numaralara kat'î kabul imtihanı ile vücuda getirdiği eserlerden aldığı numaraların ilâvesiyle elde edilecek neticeye göre yapılır.

10) Yoksa memur yetişmesi ve tekâmülü tamamen ferdî mahiyette midir? Eğer böyle ise memur tecrübeli bir âmirin kontroluna ve yardımına verilmiş midir?

11) İdarenin muhtelif işlerine mümkün olduğu kadar çabuk alışmak için birbirini takiben bir seri hizmetlerden geçiriliyor mu?

Sistematiik bir öğretme ve yetiştirme tarzının bugün yalnız başlangıcına şahit olduğumuz inkişaf ve neticelerine intizaren şimdi ki halde ajanların meslekî tekâmülü dai-

resi içinde ve pratik bir şekilde yapılmaktadır.

Bazı nezaretler, memurları büro şefliği imtihanına hazırlamak için kurlar tertip etmişlerdir. Bu şekilde, imtihanında istenilen malûmatın mahiyeti vuzuh peyda etmiş ve hazırlanmak daha kolay ve daha müemmen bir hale getirilmiştir. Bunun haricinde, âmime hizmetlerini tedvir eden ajanların meslekî yetiştirmeleri, sadece onların vazife hissine, izzeti nefsine ve öğrenme hususundaki alâ-kalarına kalmıştır.

Memurların yetiştirmelerinin yalnız staj devresine münhasır olmadığı tabiidir. Bütün kariyer esnasında sistema-tik ve pratik bir şekilde devam eder.

Posta, telgraf ve telefon, nezaretlerinin her dairesinde başkâtip sınıfına veya bu sınıfa muadil bir sınıfa tayin edilmek için:

1— Mevzuu iktisat, teşkilâtı esasiye, kısmen hukuku medeniye, idare hukuku, devlet muhasebesi veya sınaî muhasebe, sayın tanzimine müteallik kanunlar, nizamnamelerden terekkp eden ve servisi alâkadâr eden mütemmim malûmat olan seçme imtihanında muvaffak olmak,

..... 1301

2— Yüksek vazifelerin ifasına muktedir olduğu hakkında sicil almak lâzımdır.

d) Kat'î kabul:

12) Bu staj devresinin nihayetinde genç memur idare kadrosuna kat'î surette kabul edilmek için bir imtihana tâbi midir?

13) Bu imtihanın mevzuu nedir?

14) Bu imtihanda muvaffak olmakla memur hangi dereceyi iktisaba hak kazanmaktadır.

Evvelki suallerin cevaplarına bakınız.

Devlet daireleri	Memuriyet derecelerinin tabi olduğu imtihan	İmtihandan muaf tutulanlar
1— İktisat Nezareti	Büro şefi derecesine yükselebilmek imtihanında muvaffak olmağa bağlıdır. Bu imtihan iki kısımdan mürekkeptir. 1— Umumi malûmatı ihtiva eder. İktisat, âme hukuku, idare hukuku, hukuku medeniye mütealliktir. 2— Namzetlerin çalışacağı şubede bilinmesi icap eden, o şubeyi alakadar eden malûmatın mevcudiyeti aranır.	Hukuk doktorları kâtiplik imtihanından muaf oldukları gibi, büro şefliği imtihanının da birinci kısmından muafırlar. İmtihanın ikinci kısmından hiç kimse muaf tutulamaz.
	Kâtiplerin başkâtip derecesini ihraz edebilmeleri için, büro şefi imtihanında muvaffak olmaları lâzımdır. Kontrolör tayin edilebilmek için evvelce kâtiplik imtihanını vermiş olmak lâzımdır.	Husufî teknik malûmata sahip olmayı icap ettiren memuriyetlerde: Bu malûmata malik olduklarını isbat edecek Üniversite diplomasını haiz namzetler imtihandan muafırlar.

Devlet daireleri	Memuriyet derecelerinin tabi olduğu imtihan	İmtihandan muaf tutulanlar
2— Hariciye Nezareti a- Merkez memurları	Baş kontrolör olabilmek için, kontrolörlerin büro şefliği imtihanında muvaffak olmaları şarttır. Büro şefi olmak için imtihana tâbi tutulurlar.	Bu imtihandan aşağıdaki memurlar muafdır. Teknik imtihanını vermiş sefaret ve konsolosluk memurları, hukuk dok-torları, ulûmu ticariyede yüksek li-sansını yapmış olanlarla buna mua-dil diplomalılar. Solvay Enstitüsünden mezun ticaret mühendisleri. Erkânharpler. Kâtiplik imtihanından muaf olan-lar şunlardır:

Devlet daireleri	Memuriyet derecelerinin tabi olduğu imtihan	İmtihandan muaf tutulanlar
b- Kaçkarlık, ter- cümanklık	Kâtip muavini olmak için imtihan mevcut olduğu gibi kaçkarlık muavini olmak için de hususi bir imtihan vardır. Bulundukları derecede beş sene çalışmış olan kaçkarlıkların faal kon- solosluga terfi etmeleri ayrıca bu iş için tertip edilen imtihanda muvaf- fak olmağa bağlıdır.	Hukuk namzetleri, Noter namzetleri, Ticari ilimler lisansiyeleri, Bunlara muadil diploma sahipleri- le zabıtlar.
3- Ziraat Nezareti	Büro şefliğine tayin için imtihanda muvaffak olmak şarttır. Bu imtihan	Büro şefliği imtihanının yalnız bi- rinci kısmından muaf olanlar:

Devlet daireleri	Memuriyet derecelerinin tabi olduğu imtihan	imtihandan muaf tutulanlar
4— Müstemlekât Nezaretî	iki kısımdan mürekkeptir. Umumi malûmat aranan birinci kısım iktisat, âmme hukuku, idare hukuku, hukuku medeniyeden mürekkeptir. İkinci kısım ise her servisin hususiyetlerini ihtiva eden suallerden mürekkeptir.	Hukuk doktorları, felsefe ve edebiyat doktorları, idare hukuku, siyasi veya içtimai ilimler doktor ve lisans-yeleri.
5— Millî Müdafaa	Büro şefleri İktisat Vekaletinin şartları dahilinde imtihana tâbidirler. Büro şefleri aynen İktisat Vekaletinin tayinlerinde aranan şartlar dahilinde imtihana tâbidirler.	Muafiyetler, İktisat Nezaretinin aynidir. Hukuk doktorları, kabul imtihanında olduğu gibi, büro şefliği imtihanının da umumî kısmından muaf tutulanlar.

Devlet daireleri	Memuriyet derecelerinin tabi olduğu imtihan	İmtihandan muaf tutulanlar
6— Maliye	İmtihanolara mütedair nizamname nümunesi tam manasile hazine idaresinde kabili tatbiktir.	İşin icap ettirdiği hususî mektebin malûmatına malik bulunduğunu isbat eden Üniversite mezunları, bu malûmatın istenildiği memuriyetlerde imtihandan muafırlar.
a) Hazine	İmtihan şartları İktisat Nezaretinin aynıdır.	İktisat Vekaletinde cari muafiyetler aynen burada da caridir.
b) Tekâlif	Büro harici işlerde kullanılan memurlar ayrı bir imtihanata tabidir.	
c) Gümrük ve inhisarlar	Kontrolörlük için de bir imtihan mevcuttur.	Muafiyeti yoktur.
	Muhtelif vazifeler için muhtelif imtihanlar mevcuttur.	Muafiyeti yoktur.
7— Maarif	Prensip itibarile, mesleğe her yeni giren evvelâ bir imtihanata tabi tutulur. Bunun haricinde, evrak memurluğundan daktiloluga, daktiloluktan	Muafiyeti yoktur.

evlet daireleri	Memuriyet derecelerinin tabi olduğu imtihan	İmtihandan muaf tutulanlar
8— Dahiliye	kâtipliğe terfi için imtihan şart olduğu gibi, büro şefliğine tayinden evvel de verilmesi icap eden bir memurluğa ehliyet imtihanı vardır. Büro şefi olabilmek için imtihan şarttır. İmtihan programı İktisat Nezaretinin aynıdır.	Commis d'ordre ve ikinci sınıf Commis redacteur imtihanından; iki sene Üniversitede okumayı icap ettiren yüksek tahsıl diplomasını haiz olanlarla umumi harbe iştirak etmiş ihtiyat zabıtları muafırlar. Birinci sınıf mümeyyiz ve büro şefliği imtihanından ise hukuk doktorları, idari, siyasi, iktisadi ilimler doktoru veya lisansyeleri muafırlar. Bu nevi diplomalıları aynı zamanda

Devlet daireleri	Memuriyet derecelerinin tabi olduğu imtihan	İmtihandan muaf olanlar
9— Adliye	büro şefliği imtihanının birinci kısmından da muaftırlar. Büro şefliği imtihana tâbidir. Şartlar İktisat Nezaretinin aynıdır.	Muafiyetler İktisat Nezaretinin aynıdır.
10— Posta, telgraf ve telefon Nezareti	Kâtipliğe tayin müsabaka imtihanına tâbidir. Başkâtipliğe tayin için seçme imtihanı mevcuttur. Büro şefi olabilmek için, İktisat Nezaretindeki imtihan şartları dahilinde imtihan vermek lâzımdır.	Şeflik için, nizamname Üniversite mezunlarına hiç bir muafiyet kabul etmez.
11— Sıhhiye Nezareti	Dahiliye Nezaretindeki imtihan şartları aynen burada da caridir.	Muafiyet şartları Dahiliye Nezaretinin aynıdır.

Devlet daireleri	Memuriyet derecelerinin tabi olduğu imtihan	İmtihandan muaf olanlar
12— Nakliyat	Posta, telgraf ve telefon Nezaretindeki vaziyetinin aynıdır. Deniz polis ajanlarının tayini için bir müsabaka imtihanı vardır. Tayyare mühendislerinin tayini de müsabaka ile olur.	İstisnası yoktur. İstisnası yoktur. İstisnası yoktur.
13— Mesal ve içtimai düzen	Birinci sınıf kâtiplik için imtihan vardır.	Bu imtihandan, devlet tarafından tanınmış asgari iki sene tahsili icap ettiren Üniversite veya bir Üniversiteye mülhak ticaret mektebi veya yüksek bir tahsil müessesesinden alınmış diploma sahipleri muafırlar.
14— Nafia Nezareti	Büro şefliği için ayrı bir imtihan vardır.	

Devlet daireleri	Memuriyet derecelerinin tabi olduğu imtihan	İmtihandan muaf olanlar
	Bir mezu üzerinde etüd, ve bu etüdün imtihan heyeti huzurunda mül-nakaşası. Büro şefliğine terfi İktisat Nezaretindeki şartlara tabidir.	Üniversite mezunları, büro şefliği imtihanının birinci kısmından muaf-tırlar. Teknisyenler yalnız dühul imtiha-mına tabidir. Yüksek derecelere yükselmek k1 -dâm sırasiledir.

VII — DANİMARKA

Cevabı hazırlayan :
Umum müdür ve enstitü azasından
M. Peterseu

Danimarka kanunlarının, devlet idaresinde çalışan memurlara ait ahkâmı 31 mart 1931 tarihli kanunda toplanmıştır.

Beynelmilel Enstitü tarafından tertip edilen suallere aşağıdaki cevaplar verilmiştir.

a)Tarif.

1)İdarî hiyerarşinin muayyen derecede mes'uli- yeti haiz memurlarını ihtiva eden ve Almanyada «Höherer Verwaltungsdient» ve İngilterede «Administrative Class» denilen yüksek kadrosuna mahsus, memleketinizde umumiyetle müstamel bir tarîf var mıdır?

Devlet işlerini tedvir eden yüksek memurları tefrik için kanun ayrı bir tarîf vazetmemiştir. Muhtelif nezaretlerin yüksek dereceli şefleri başka başka isimlerle anılırlar. Umum müdür, müdür veya ekseriya departman şefi tâbirleri kullanılır.

Nezaretlere tâbi idarelerde müşterek tâbir olarak cChef d'Etat» kelimesi kullanılır.

2)Bu yüksek idare kadrosu ile idarenin diğer kademeleri arasında kat'î ve sarîh bir tefrik yapılmış mıdır?

Muhtelif nezaretlerin emrindeki idari kadrolarla, nezaretlere bağlı müstakîl merkezî idareler arasında vazih bir tefrik mevcuttur. Diğer taraftan, her nezaretin kadrosunda olduğu kadar müstakîl idarelerde de mesûl memurlarla gayri mesûl memurlar arasında hiç bir tefrik mevcut değildir. Her memur kendine tevdi edilen işlerin yürütmesinden mesûl addedilmektedir. Her idare şubesinin başında bulunan yüksek şefler, şubelerinin umumî vaziyetinden her zaman için mesûl addedilmektedir.

..... 1312

b)Tayin.

3)Bu yüksek idare kadrosunun personeli nasıl tayin edilir (imtihan, müsabaka imtihanı ilh...).

4)Bu imtihan veya müsabaka imtihanlarının mevzuları nelerdir?

5)Tayinler daima aşağı kademelerdeki memurlar arasından mı yapılır, yoksa bu yüksek idare kadrosuna hariçten doğrudan doğruya girmek kabil midir?

İdare kadrosunda yüksek memurların tayini, imtihansız, müsabakasız olur. Usulü adiyede, küçük dereceli memurlardan en ehliyetlileri, yüksek idare kadrosuna alınırlar. Bunun haricinde kadroya dahil olmıyan bir kimsenin yüksek idare kadrosuna doğrudan doğruya alınması pek istisnâ olarak vukua gelir.

6)Hariçten gireceklerden bir Üniversite diploması aranır mı?

Yüksek idare kadrosuna girebilmek için, namzedlerin Üniversite mezunu olması şarttır. Eskiden, telgraf, şimen diferler idaresi, sular idaresi gibi yüksek politeknik diplomasının aranıldığı teknik idare şubeleri haricinde, daima hukuk doktorası aranılmakta idi. Maamafih, son zamanlarda kadronun küçük derecelerinde yetişmiş, İktisadî ilimler diplomasını haiz memurlar da yüksek mevkilere getirilmektedir.

7)Üniversite mezunları duhul imtihanından veya bu imtihanın bazı kısımlarından muaf tutuluyorlar mı?

Umumiyetle hiç bir duhul imtihanı mevcut değildir. Diğer taraftan hukuk diplomasını haiz namzedlerin iki üç sene bir hâkim, bir avukat veya buna mümasil yerlerde çalışmış olmaları istenilmektedir.

c) Namzedlik devresi.

8)Muvaffak olan namzedler doğrudan doğruya ve kat'î olarak tayin edilirler mi? Yoksa vazifeye

kat'î kabulden evvel muayyen bir mülâzimet devresine tâbi midirler?

Yukarıda evvelce zikrettiğimiz kanunun altıncı maddesi küçük memuriyetlere kat'î kabul için namzed olarak bir müddet çalışması şart koşturur. Kat'î kabul, namzedlik devresindeki mesainin şayanı memnuniyet olduğunun tasdiki ile mümkündür.

9)İlk hizmet yılı esnasında (yahut mülâzimet devresinde) her sınıf iş için teşkilâtlandırılmış ve mecburî bir yetiştirme sistemi mevcut mudur?

10)Yoksa memur yetişmesi ve tekâmülü tamamen ferdî mahiyette midir? Eğer böyle ise memur tecrübeli bir memurun kontrolüne ve yardımına tâbi kılınmış mıdır?

11)İdarenin muhtelif işlerine mümkün olduğu kadar çabuk alışmak için birbirini takiben bir seri hizmetlerden geçiriliyor mu?

Kaideten ajanın yetişmesi ferdîdir. Maamafih yüksek memurlar, maiyetlerindeki genç ajanların tatbikat görerek, muhtelif servislerde çalışarak yetişmelerini temin etmek vazifesi ile mükelleftirler.

d) Kaf'î kabul.

12)Bu staj devresinin nihayetindeki genç idare kadrosuna kat'î surette kabul edilmek için bir im-tihana tâbi midir?

13)Bu imtihanın mevzuu nedir?

14)Bu imtihanda muvaffak olmakla memur hangi dereceyi iktisaba hak kazanmaktadır?

Genç bir ajanın, kadroya kat'î kabulü için imtihan şartı umumiyetle mevcut değildir. Maamafih bazı dareler bu iş için hususî kurlar, ve imtihanlar tertib etmişlerdir. Hassatan devlet demiryolları idaresi, posta, telgraf, gümrükler bu meyandadır.

Bazı ahvalde, idarenin işleyiş tarzı, muhtelif servislerin tedviri gibi memurlara lüzumlu malûmat veren bir takım tedrisattan sonra bu imtihanların açıldığı vahidir.

imtihan küçük memuriyetlere tayin edilmek imkânını vermekle beraber, yüksek derecelere çıkmak için de bir basamak teşkil eder.

VIII — FRANSA

*Cevabi hazırlayan •
Devlet şurası azasından M. Font—Reaulx de*

Tarif.

1) İdarî hiyerarşinin muayyen derecede mes'u- liyeti haiz memurlarını ihtiva eden ve Almanyada «Höherer Verwaltungsdient» ve İngilterede «Administrative Class» denilen yüksek kadrosuna mahsus, memleketlerde umumiyetle müstamel bir tarif mevcut mudur?

Esasen tarifi güç olan yüksek idare kadrosu ajanlarını diğerlerinden ayırmak için hiç bir kanunî tarif mevcut değildir.

Aşağı yukarı herkesçe kabul edilen şöyle bir tarif yapılabilir:

I — Büyük devlet teşekkülleri, Şûrayı Devlet, Divanı Muhasebat.. Bunların kendilerine mahsus ve müstakil meratib silsileleri vardır.

II — Bazı büyük İdarî teşekküller: Kor diplomatik, maliye müfettişleri, yol ve köprü mühendisleri, sonra orman idaresi, müstemlekât idaresi kadrosu ilh.. gibi.

III — Nezaretlerin merkez kadroları: Kâtipten başlı- yarak müdüre kadar giden orta ve yüksek memurları ihtiva eder, fakat tatbikatta, büyük idari teşekküllere merbut ajanlar, nezaretlerdeki müdiriyetlerde de istihdam edilmektedir.

Adliye nezaretinin büro şefleri müsabaka ile hâkimler arasından seçilirler.

Ekseri nezaretlerde meslekten yetişme memurlara açık iusufî bir teftiş kadrosu vardır. Dahiliye nezaretine tâbi mülkiye müfettişliği, müstemlekât müfettişliği bu meyan-ladır.

TV — Bazı nezaretlerin merkez kadroları haricindeki orta ve yüksek memurlar kadrosu da merkez kadrosu tardında, teşkil edilmiştir. Maliye, posta ilh. gibi.

V — Orduyu ayrıca tetkik icap eder. Zabıtların tayinleli hiLSusî eşkâle tâbidir.

VI — Hâkimler, meslekî bir imtihandan sonra tayin edilirler.

Diğer bir tarife göre, yüksek memur bir müdüriyetin taşında bulunanlara veya bir idari teşekkülü idare edenlere denir. Nezaretlerdeki müdürler, valiler, defterdarlar, departmanlarda başmühendisler, Akademi rektörleri ilh... gibi.

2) Bu yüksek idare kadrosu ile idarenin diğer kademeleri arasında kâfi ve sarîh bir tefrik yapılmış mıdır?

Bu büyük devlet teşekküllerinde ve maliye müfettişliği, kor diplomatik, yollar ve köprüler gbi bazı idari teşekküllerden maadasında yüksek memuriyetlerle küçük memuriyetler arasında bariz bir tefrik mevcut değildir. Orta derecelerle çok küçük memuriyetler arasındaki fark daha barizdir.

b) Tayin.

3) Bu yüksek idare kadrosunun personeli nasıl tayin edilir? (İmtihan, müsabaka imtihanı).

Prensip itibarile orta ve yüksek memurların tayini müsabaka iledir. Ancak vilâyet idareleri için umumî bir istisna mevcuttur. Bir çok teşekküllerde, yüksek memuriyetlere tayinlerin bir kısmı muayyen bir nisbet dahilinde, müs-

..... 1316

kakasız olur. Ezcümle Devlet Şûrasında, Divanı Muhasebatta, hâkimlikte, kor diplomatikte vaziyet böyledir.

4) Bu ehliyet ve müsabaka imtihanlarının mevzuları nelerdir?

Müsabaka imtihanı memuriyete göre değişmekle beraber, suallerde en çok yer işgal eden hukukî kısımdır. Ekseriya İktisadî malûmat da aranır. Vazifeye göre, riyazi veya fennî malûmat arandığı gibi tarihten de sorulur. Kor diplomatikte ayrıca lisan aranır.

Üniversite diploması talep edilmediği takdirde, umumî kültürü yoklayacak şekillerde sualler tertib edilir.

Bu suallerin cevabı çok uzayabilir. Kısaca heyeti umu- miyesi itibarile namzedin kültür ve yazma kabiliyetini ölçecek geniş bir mevzu ile, teknik malûmat hakkında bir fikir verecek sualleri tertib edilir.

Her müsabaka bir tahrirî ve bir şifâhî kısımdan mürekkeptir.

5) Tayinler daima aşağı kademelerdeki memurlar arasından mı yapılır? Yoksa bu yüksek idare kadrosuna hariçten doğrudan doğruya girmek kabil midir?

Ajanların, orta kadroya müsabaka suretile dahil olması prensip ittihaz edilmiştir. Yüksek kadroya duhul, bilâhare ya intihap veya diğer bir müsabaka imtihanı ile olur.

Küçük memurlara, muayyen bir nisbet dahilinde, ya hususî bir imtihan veya bir müsabaka imtihanı neticesinde, yaş ve üniversite tahsili kayıdları aranmaksızın orta derecelere geçmek imkânları verilmiştir.

6) Hariçten gireceklerden bir Üniversite diploması aranır mı?

Prensip itibarile orta ve yüksek memuriyetlere seçilmek için yüksek tahsil yapmış olmak şarttır.

Devlet Şûrası, Divanı Muhasebat, Maliye müfettişliği,

hariciye memurluğu, hâkimlik gibi büyük müsabaka imtihanlarında olduğu gibi bugün nezaretlerde kâtiplik imtihanlarına dahi girebilmek için lisans yapmış olmak şarttır.

Saint Cyr ve Polytechnique gibi askerî, ziraat enstitüsü, maden mektebi, Ecole des Chartes gibi sivil yüksek mektep mezunları da aynı hakkı haizdirler.

Diğer orta müsabakaların hepsinde asgari bakalorea şarttır.

7) Üniversite mezunları duhul imtihanından veya bu imtihanın bazı kısımlarından muaf tutuluyorlar mı?

Üniversite diploması, mahdud istisnâî haller hariç olmak üzere, müsabaka imtihanından muafiyeti istilzam etmez.

c) Namzedlik devresi.

8) Muvaffak olan namzedler, doğrudan doğruya ve kat'î olarak tayin edilirler mi, yoksa vazifeye kat'î kabulden evvel muayyen bir mülâzimet devresine tâbi midirler?

Bazı ahvalde müsabaka imtihanı memuriyete girmek için değil, fakat bir tatbikat mektebine girmek için açılır. Müstemlekât idaresinde, yollar ve köprüler idaresinde, ve diğer Devlet mühendisliğinde olduğu gibi.

Son zamanlarda ortaya atılan idare mektebinin açılması fikri, keyfiyeti umumileştirecektir. Bir çok memuriyetlerde, müsabaka imtihanından evvel ücretsiz ve fahrî bir staj devresi geçirilir. Hâkimlik ve hariciye memurluğu bu meyandadır. Vaziyet böyle olunca, müsabaka imtihanından sonra staj pek az memuriyetlere münhasır kalır. Başlangıçta, memurlar stajyer olarak işe başlarlar. Asaletin tasdiki, âmirlerin verdiği sicil üzerine olur. Tatbikatta namzedin esaletinin tasdik edilmemesi pek ender vaki olur.

..... 1318

Maamafih staj devresinden sonra kat'î memuriyete kabul için ikinci bir müsabaka imtihanının açıldığı bazı memuriyetler yok değildir. Maliye teftiş heyetinde, müfettiş muavinliğinden dördüncü sınıf müfettişliğe terfi müsabaka imtihanı ile olduğu gibi.. Divanı Muhasebatta ikinci sınıf murakiblikten birinci sınıf murakibliğe terfi de aynı şekle tâbidir.

9) İlk hizmet yılı esnasında (veyahut mülâzimet devresinde) her sınıf iş için teşkilâtlandırılmış ve mecburî bir yetiştirme sistemi mevcut mudur? Eğer varsa bunun mahiyeti nedir?

Staj devresinde yetişme mesaisi umumiyetle ya meçhuldür veya varsa hiç bir resmî ve mecburî mahiyet arzetmez. İdare mektebi projelerinde bu mesele mevzuubahs olmaktadır.

10) Yoksa memur yetişmesi ve tekâmülü tamamen ferdî mahiyett midir? Eğer böyle ise memur tecrübeli bir âmirin murakabesine ve yardımına tâbi kılınmış mıdır?

Ajanın yetişmesi tamamen ferdîdir. Müptedi ajanların yetiştirilmesi, âmirlerinin vicdanına ve vazifeperverliğine kalmıştır. Bu hususta bir sistem mevcut değildir.

11) İdarenin muhtelif işlerine mümkün olduğu kadar çabuk alışmak için birbirini takiben bir seri hizmetlerden geçiriliyor mu?

Müptedilerin muhtelif servislerde çalıştırarak yetiştirme usulü umumiyetle tatbik edilmez. Âmirler, müsabakada kazanan ajanların saylarından istifade için derhal bir işte ihtisas yapmalarını isterler.

Maamafih, muhtelif servislerde, stajyerlerin çalıştırılarak yetiştirildiği daireler de yok değildir. Maliye teftiş heyeti ve divanı muhasebat bu hususa misal teşkil ederler.

d) Kat'î kabul.

12) Bu staj devresinin nihayetinde genç memur,

idare kadrosuna katı4 surette, kabul edilmek için bir imtihana tâbi midir?

Prensip itibarile yoktur. Sekizinci سوالin cevabına mü-racaat ediniz!

13) Bu imtihanın mevzuu nedir?

Bu imtihanın mevcut olduğu ahvalde mevzu sırf tekniktir.

14) Bu imtihanda muvaffak olmakla memur hangi dereceyi iktisaba hak kazanmaktadır.

Aynı memuriyette en yüksek dereceyi kazanır.

ESTONYA

Cevabı hazırlayan :

Dahiliye nezanti müşavirlerin den R. Nigol

Devlet hizmetlerine müteallik kanun mucibince, âmme hizmetlerini tedvire memur ajanlar, memur ve müstahdem diye ikiye tefrik edilmiştir. Memurlar Devletin orta ve yüksek elemanlarını, müstahdemin ise, yardımcı sınıfını teşkil etmektedir. Memurların mahalli istihdamları ve maaşlarına müteallik kanun 1935 yılı 31 numaralı Resmî Ceridede neşredilmiştir. Müstahdeminin vazifeleri kanunla tayin edilmemiştir. Meclisten geçerek kesbi kat'iyet eden her nezaretin bütçesinde müstahdemin ücretleri için, toptan bir miktar kabul edilmiştir. Bn miktar dahilinde kalmak şartile, nazır istediği gibi müstahdemin miktarını ve onlara verilecek ücretleri takdir eder.

Memurla müstahdemin arasındaki farkı tayin etmek icap ederse, denilebilir ki, müstahdemin; daktilo, odası, şoför ve saire gibi, tamamille yardımcı sınıfı olup, memurlar ise, ya kâtip, büro şefi ve saire gibi, bazı mertebe mesuliyeti takabbül etmiş veya etmemiş icraî ajanlar veya teknisyen hâkim, müşavir gibi etüd ajanlarıdır ve yahut, de-

partman direktörleri, nazır vekilleri gibi yüksek memurlardan mürekkep, müdirlerdir. Esasen Estonyada, yüksek memurlarla, yani emir veren sınıf ile,- diğer memurlar yani icra eden sınıf arasında bariz bir fark mevcut değildir. Bir kısım yüksek dereceli memurların devlet reisi ve diğerlerinin ise şefler, nazırlar tarafından tayininden maada her iki sınıfın hukukî vaziyetleri arasında fark yoktur. Hasseten, tayin ve tekâmülleri noktasından, yüksek memurlarla diğer memurlar arasında en küçük bir fark dahi mevcut değildir. Prensip itibarile, devlet memurları, bulundukları derece ne kadar mütevazı olursa olsun, şahsî kabiliyetlerinin müsaadesi nisbetinde en yüksek derecelere terfî etmek, hakkına maliktirler. Binaenaleyh Beynelmilel İdarî İlimler Enstitüsünün anketine cevap verir ve memurların tayin ve yetişmelerinden bahsederken, memur kelimesinden anladığımız mana, meclisten geçerek kat'iyet kesbeden bütçede mevzu bahs vazifelere tayin edilen bütün âmme ajanlarıdır. Bu sınıftan, sırf yardımcı olmak itibarile, yalnız, müstahdemini hariç bırakıyoruz.

Estonyada memurların tayini ve yetişmeleri hakkında muayyen, lâyetegayer, ve umumî bir sistem mevcut değildir. Daha ziade her nezarete, ve işin hususiyetlerine göre değişir.

Memurların vazifeye başlamadan evvelki hazırlanmalarına gelince; burada teknik vazifelerle İdarî vazifeler arasında bir tefrik yapmak icap eder.

Teknik memuriyetlere hazırlık, bu işe mahsus orta ve yüksek mekteplerde yapılır. Namzedlerden, bazı memuriyetler için, yüksek bir hazırlık talep edildiği ahvalde, bu şart muhakkak bir kanuna müstenid olur. Meselâ, umumî sağlık teşkilâtına müteallik kanunda, Sıhhat ve İçtimaî. Muavenet İşleri Müdür ve müdir muavinlerinin yüksek tıbr İçtimaî muavenet müfettişlerinin yüksek hukuk veya tıb,. ecza müfettişlerinin yüksek eczacılık tahsili yapmış olmaları şarttır. Postalar kanununa göre, Posta müdirleri yüksek tahsili, posta müdir muavinleri de teknik yüksek tahsil yapan kimseler arasından seçilirler.

Alelûmum. âmme hizmetlerinin tedviri için, devlet hizmetlerine müteallik kanun, her memurun asgarî olarak altı senelik bir ilk tahsile tekabül eden, bir tahsil yapmış olmasını şart ittihaz etmiştir. Maamafih, bir kaç zamandır, İdareler, memurlarını, Üniversite tahsili görenler arasından seçmeğe meyletmışlerdir.

Estonya, memurlarım'tayini için, umumiyetle ne ehliyet ne de müsabaka imtihanı mevcuttur. Devlet hizmetlerine müteallik kanun mucibince, memur hiç bir namzedlik devresi geçirmeksizin,, doğrudan doğruya, memuriyete taun edilebildiği gibi, muvakkat olarak, ve altı ayı tecavüz etmemek şartile, namzed olarak da tayin edilebilir ve altı ıy sonra kabul edilmeyebilir. Bu altı aylık devre zarfında çerec ferdî, gerek cem'î hiç bir mecburî yetişme tarzı yoktur.

Yüksek mevkilere tayin her zaman alttaki dereceler- cen vaki olmaz, hattâ ekseriya hariçten, imtihansız ve stajsız olarak geçirilir.

Estonyada, her memurun kati memuriyete tayin edilmeden evvel muayyen bir staj devresi geçirmesini mecburî kılan bir kanun yoktur. Maamafih, staj sistemi yavaş yavaş taammüm etmektedir. Meselâ Devlet kontrol idaresinde bir kıç zamandanberi yer almış bulunmaktadır. Dahiliye Nezaretinde de geçen sene kabul edilmiştir. Devlet kontrol idaresinde, her namzed bazı mes'uliyetli vazifelere tayin edilebilmek için stajyer sınıf ile bir müddet hizmet etmek ve tatbıkata ait bazı imtihanlar geçirmek mecburiyetindedir.

Dahiliye Nezaretinde de geçen sene neşredilen bir emirname ile Dahiliye memurlukları için, staj işi tanzim edilmiştir. Bu nezarette memurlar, Üniversitede hukuk tahsili yapmış namzedler arasında imtihansız ve müsabakasız seçilirler. Bu memurlar, idarenin bütün inceliklerini kavramak için, bütün bürolarda sırasile ve gayri muayyen bir müddette, birinci derecede müdirlerin, ikinci derecede müsteşarların nezareti: altında çalışırlar. Bu müddet zarfında

kendilerine lüzumlu pratik" malûmat elde ederlerken, aynı zamanda Üniversitede edindikleri, hukuku idare ve teşkilâtı esasiyeye müteallik malûmatların da daha derin tetkikat yapmak sur etile genişletirler.

Namzedlerin bu vadideki mesailerini tanzim ve kontrol için, hepsi mecburî olarak bir araya cemedilir ve müsteşarın nezareti altında, İdarî meselelerin tetkiki ile meşgul olur, nazarî veya amelî mevzular üzerinde vakit vakit rapor tanzim eder, idare meselelerini münakaşa eder ve daima tecrübeli memurların kontrolü altında ve onların huzurunda çalışırlar.

Her namzed memurun vazifesini ifaya muktedir olacak derecede hazırlandığına ve yetiştigiğine hükmedilmedikçe, imtihana girmesine müsaade edilir. Bu imtihanlarda hem nazarî hem amelî mevzulardan sualler sorulur. Hukuku esasiye, idare hukuku, nezarete ait kanunların kâffesi, idarenin amelî tarafları gibi... Namzed bu imtihanlardan muvaffak olursa, münhal olan küçük ve orta dereceli memuriyetlerden birine tayin edilir. Fakat bundan, bütün memurların bu namzedler arasından seçildiği neticesini çıkarmamalıdır. Eskiden olduğu gibi, imtihansız ve stajsız memur tayini de yine pek alâ mümkündür. Ne Dahiliye nezaretinde ne de diğer nezaretlerde memurluğun ilk senelerine mahsus vekâletçe tanzim edilmiş mecburî bir yetişme devresi mevcut değildir.

İSVİÇRE

*Cevabi hazırlayan :
Konfederasyon reis muavini O. f.eimgender*

Tarif.

- 1) İdarî hiyerarşinin az çok'mes'uliyeti haiz memurlarmı ihtiva eden ve Almanyada «Höherer Verwaltungsdient» ve İngilterede «Adminstrative

Class» denilen yüksek kadrosuna mahsus, memleketlerde umumiyetle müstamel bir tarif mevcut mudur?

Almanların «Höherer Verwaltungsdient» dedikleri az çok mes'uliyet tekabül etmiş yüksek memur sınıfına tekabül eden ve umumiyetle bu kategori memurları ifade eden herhangi bir ıstılah İsviçrede mevcut değildir. Bu yüksek memur sınıfa bilhassa, konfederasyon reis muavini, umum müdürler, muhtelif şube müdürleri, federal mahkeme müddeiumumileri, umum müdür muavinleri, şube müdür muavinleri, departman sekreterleri, hâkim, doktor, mühendis, mimar, orman mühendisi, kimyager, müfettiş, mütehassıs, iktisatçı, arşivist ve saire gibi memurların birinci ve ikinci sınıfları, Başvekâlet şefleri dahildir.

2) Bu yüksek idare kadrosu ile idarenin diğer kademeleri arasında kat'î ve sarîh bir tefrik yapılmış mıdır?

İdare eden yüksek memur sınıfı ile diğer memurlar arasında bariz bir fark mevcudiyeti iddia edilemez. Konfederasyonun memur sınıfını haiz bilûmum ajanları hakkında tatbik edilen kanun, nizamname ve kararname aynidir.

Tayin.

- 3) Bu yüksek, idare kadrosunun personeli nasıl tayin edilir. (Ehliyet ve müsabaka imtihanları).
- 4) Bu ehliyet imtihanı ile müsabaka imtihanının mevzuları nelerdir.
- 5) Tayinler daima aşağı kademelerdeki memurlar arasından mı yapılır, yoksa bu yüksek idare kadrosuna hariçten doğrudan doğruya girmek kabildir?
- 6) Hariçten gireceklerden bir Üniversite diploması aranır mı?
- 7) Üniversite mezunları duhul imtihanından ve-

ya bu imtihanın bazı kısımlarından muaf tutuluyorlar mı?

Yüksek idare memurları ihtiyaca göre ve şahsî meziyetleri ve kabiliyetleri nazarı itibare alınarak tayin edilirler. Tam manasile ne bir ehliyet imtihanı ve ne de bir müsabaka imtihanı mevcuttur?

Umumî kaide olarak küçük derecede memurların terfii münhal yerlerin açılmasına bağlıdır. Bu gibi kimselerin yeni memuriyete tayinleri, tecrübelerine ve salahiyetli otoritelerin kanaatine istinad eder. Mühendislik, hâkimlik, iktisatçılık, doktorluk gibi teknik veya yüksek bir tahsili icap ettiren memuriyetlerde bu tahsilin aranacağı bedihidir. Umumiyetle münhal memuriyetler bütün alâkadarların talip olmasını temin için ilân edilir. Umumiyetle cereyan ettiği gibi müşhal memuriyet bulunduğu idarenin haricinde imtihan ve saire neticesi olarak girmiş olduğu diğer Devlet dairelerine mensup kimselerin bu münhal yere talib olmaları mümkündür. Gümrük, püsta, demiryolları idareleri muayyen bazı vazifelere ehliyeti müsbet tasdiknameyi almak isteyenlere mahsus imtihanları muayyen zamanlarda açarlar. Fakat bu imtihanlar daha ziyade orta derecedeki memur içindir.

Memuriyete girmek için imtihanın şart olduğu yerlerde Üniversite diploması tamamen imtihandan muafiyet temin etmez. Meselâ gümrük idaresine girmek isteyen herkes imtihana tâbidir. İmtihandan sonra namzed olarak çalışır. Terfi de bazı derecelerde imtihanla olur. Üniversite mezunları da bu imtihana tâbi tutulurlar. Kabiliyeti hakkında kat'î kanaat edinilmiş kimselerin yüksek memuriyetlere getirilmesinin imtihan neticesine tâbi olmıyacağı bedihidir.

c) Namzedlik devresi.

8) Muvaffak olan namzedler, doğrudan doğruya ve kat'î olarak tayin edilirler mi, yoksa vazifeye-kat'î kabulden evvel muayyen bir mülâzimet devresine tâbi midirler?

Yüksek dereceli memuriyetlere tayin edilenler umumiyetle kat'î olarak kadroya mal edilirler. Maamafih yüksek dereceli memuriyetlerin ilk tabakası meselâ, hâkimlik, doktorluk, iktisatçılık, mühendislik ve saire gibi Üniversite tahsilinden sonra doğrudan doğruya girilebilecek memuriyetler için, kat'î kabul teklif edilmeden evvel namzedin bir müddet tecrübe devresi geçirmesi ve neticede muvaffak olamadığı takdirde vazifeden affedilmesi mümkündür.

9) İlk hizmet yılı esnasında, (veyahut mülâzimet devresinde) her sınıf iş için teşkilâtlandırılmış ve mecburî bir yetiştirme sistemi mevcut mudur? Eğer varsa bunun mahiyeti nedir?

10) Yoksa memur yetişmesi ve tekâmülü tamamen ferdî mahiyette midir? Eğer böyle ise memur tecrübeli bir memurun kontrolüne ve yardımına tevdi kılınmış mıdır?

Yüksek dereceli memurlukların ilk seneleri için idarece tanzim edilen mecburî bir yetiştirme devresi mevcut değildir. Binaenaleyh bu ajanların tekâmülü sırf ferdîdir. Ve sistemli bir şekilde tecrübeli bir âmirin nezaretine tevdi edilmiş değildir. Buna mukabil orta ve küçük dereceli memurlar için posta ve telefon, şimendifer ve gümrük idarelerinde bir kısım memuriyetler için idarece tanzim edilmiş mecburî yetiştirme şekilleri vardır

11) İdarenin muhtelif işlerine mümkün olduğu kadar çabuk alışmak için birbirini takiben bir seri hizmetlerden geçiriliyor mu?

Yüksek dereceli memurun idarenin muhtelif şubeleri hakkında mümkün olduğu kadar sür'atle malûmat edinmesini temin zımında her serviste sırasile muayyen bir müddet çalışma mecburiyeti yoktur.

d) Kat'î kabul.

12) Bu staj devresinin nihayetinde genç memur

..... 1326

idare kadrosuna kat'î surette kabul edilmek için bir imtihana tâbi midir?

Posta, telgraf ve telefon, demiryolları ve gümrük idarelerinden maada diğer idarelerde namzedlerin memuriyete kat'î kabul için imtihanın mevcut olmadığı yukarıda verdiğimiz izahattan anlaşılır. Fakat bu kayıd, yüksek dereceli memurlar hakkında olmayıp orta ve küçük memurlar içindir.

13) Bu imtihanın mevzuu nedir?

Yukarıda beyan ettiğimiz veçhile yüksek kadronun ajanları ve namzedleri kat'iiyen imtihana tâbi değildir. Fe deral idarede vazife almak hususunda imtihan şeraitinin posta ve telgrafta, şimendifer ve gümrüklerde ancak silsilei meratibin alt dereceleri için varid olduğunu bir kere daha tekrar etmek icap eder. Bu imtihanlara ait program hakkında malûmat için Varşova kongresine verdiğim «Âmme teşebbüsleri ve idarelerinin rasyonalizasyonu» ismindeki raporunun 104 ve 108 inci sahifelerine müracaat edilmelidir.

14) Bu imtihanda muvaffak olmakla memur hangi dereceyi iktisaba hak kazanmaktadır?

Birinci imtihanda muvaffak olanlar münhal olmak şartile istasyon memur namzedi, posta memur namzedi, gümrük memur nemzedi olarak kabul edilirler. Müteakıb imtihanlarda muvaffak olanlara verilen hukuk hakkında malûmat edinmek isteyenler aynı raporun 104 ve 106 mcı sahifelerine müracaat edebilirler.

ÇEKOSLOVAKYA

Cevabı kuzulayan:

Dr. İ. Filik

İdirî silsilei meratib hakkında 15 temmuz 1927 tarihli ve 103 numaralı ve yine memur namzedlerinin tayinleri ve muhtelif servislerde terfi şartlarına müteallik 10 temmuz 1931 tarih ve 132 numaralı kararname mucibince, servislere göre ajanlar birbirinden farklı iki kategoriye ayrılmıştır. Az çok mes'uliyet takabbül eden memurlar tek bir tâbirle anılmazlar, Servisine göre her kategorinin hususî bir adı vardır.

Nemzedlik devresine, kat'î memuriyete kabule, yüksek memurların kadroya kabul ve terfilerine müteallik hususî şartların tayininde muayyen bir mes'uliyeti takabbül eden yüksek memur sınıfı ile diğer memurlar arasında bariz bir tefrik mevcuttur. Bu hususî şartlar servise göre değişirler. Buna ait tafsilât da yukarıda geçen kararnamelerde mevcuttur.

Yüksek idare kadrosunun tayini, servise göre değişen, hususî kabul şartlarına (imtihan) muallaktır. Dahiliye nezaretinin hukuk işlerinde, bakaloreasmı verip hukuk ve iktisat tahsilini ikmal etmiş ve devletin açtığı imtihanda mu vaffak olan talihler, namzed olarak kabul edilirler. Maliye nezaretinde hukuk işlerine memur tayini Dahiliye nezaretindeki şartlar altında vaki olur. Yani maliye ve hukuka aıit bir imtihana tâbidir. Posta nezaretinde aynı şartlar arandığı gibi kat'î memuriyete kabul edilecek ajanlar posta servislerinden imtihana tâbi tutulur. Yüksek kadroya geçebilmek için de posta idaresine müteallik mebahisten imtihan vermiş olmak lâzımdır.

Mes'uliyetli mevkilere geçecek namzedlerin 1931 tarih ve 132 numaralı kararname ile tayin edilen diplomalara nnalık ve 103 numara ve 1926 tarihli kararname ile muayyen bir seneden üç seneye kadar süren bir namzedlik dev-

..... 1328

resi gibi bir takım şartları haiz olmaları lâzımdır. Tama- mile istisnâ mahiyette olarak ve hükümetin müstacel müsaadesile, namzedlik devresini geçirmemiş bir talibin yüksek bir mevkie tayini mümkündür. Maamatih bu talibin icap eden diplomalara malik ve kendi ayarındaki memurlar derecesinde malûmatlı olması şarttır.

Üniversite mezunu taiibler, memuriyete tayin için geçirmesi meşrut olan imtihanlardan muaf değildirler.

Memuriyete talib olan kimseler kat'î olarak tayin edilmeden evvel azamî üç senelik bir namzedlik devresi geçirirler. Bir senelik devre, iki Üniversite diplomasını haiz namzedler içindir. Üç sene diğerleri içindir.

1931 tarih ve 132 numaralı kararname mucibince, namzedlik devresinde, memurun mevzuubahs serviste yetişmesi için icap eden tedbirleri almak lâzımdır. Servisin ihtiyacına, bu yetişme tarzına müteallik teferrüat, servislerin dahilî nizamnamelerde tayin edilir. Namzed veya tecrübeli bir memurun nezareti altında çalışır veya servisleri sırasile görür ve yahut da bu işe dair verilen dersleri takib eder.

Memuriyete kat'î kabulünden evvel genç ajan 1931 tarih ve 132 numaralı kararname ile tayin edilen bir imtihandan geçmek mecburiyetindedir. Bu imtihanda muvaffak olan namzed en küçük dereceye kat'î olarak tayin edilir.

Nakleden:

HAŞAN ŞÜKRÜ ADAL